

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Diplomová práce

Kreativní účetnictví a forenzní audit podnikatelských subjektů v ČR

**Creative accounting and forensic audit of business entities in the Czech
Republic**

Bc. Tereza Šindelářová

(roz. Novotná)

Plzeň 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

„Kreativní účetnictví a forenzní audit podnikatelských subjektů v ČR“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne

v. r. Bc. Tereza Šindelářová (roz. Novotná)

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce paní doc. Ing. Janě Hinke, Ph.D. za velice cenné rady a připomínky k práci, dále paní Kateřině Halásek Dosedělové, CFE, FCAA za poskytnutí potřebných odborných i praktických informací a společnosti LST, a. s. pak za možnost vykonání předdiplomní praxe, při které jsem se dozvěděla mnoho zajímavých informací, které jsem poté uplatnila nejen při psaní své diplomové práce.

Obsah

Úvod	8
1. Cíle a metodika diplomové práce	10
1.1. Cíle práce.....	10
1.2. Metodika práce	10
2. Kreativní účetnictví	13
2.1. Praktiky kreativního účetnictví.....	14
2.2. Motivy (vy)užívání kreativního účetnictví.....	16
2.3. Motivy k nevyužívání kreativního účetnictví	16
2.4. Etika v oblasti účetnictví.....	17
2.5. Asymetrie informací v účetnictví	19
3. Forenzní audit.....	22
3.1. Auditing	22
3.2. Externí audit	22
3.3. Pojem forenzní audit	24
3.4. Forenzní auditor	25
3.5. Forenzní vyšetřování	26
3.6. Nástroje forenzního auditu	27
4. Charakteristika hospodářské kriminality	29
4.1. Formy hospodářské kriminality	29
4.2. Podvod a podvodné jednání.....	30
4.3. Účetní podvody	30
4.4. Ostatní druhy finančních podvodů	32
4.5. Motivy podvodného jednání	33
4.6. Následky podvodného jednání.....	34
4.7. Předcházení podvodnému jednání	34
5. Rozbor vývoje kriminality a hospodářské kriminality v ČR a ve světě	35
5.1. Rozbor dat Českého statistického úřadu.....	35
5.2. Rozbor dat o trestných činech hospodářské kriminality dle průměrné hodnoty vzniklé škody	38
5.3. Rozbor dat celosvětového průzkumu hospodářské kriminality za roky 2011 až 2020.....	42
6. Výsledky výzkumu.....	45
6.1. Charakteristika respondenta	45
6.2. Vnímání pojmu kreativní účetnictví odbornou veřejností.....	49
6.2.1. Rozdělení respondentů dle vztahu ke kreativnímu účetnictví.....	49

6.2.2. Rozdělení respondentů dle četnosti jejich setkání s negativní formou kreativního účetnictví	52
6.2.3. Oblasti v účetnictví společnosti, jež jsou náchylné k manipulaci s daty	54
6.2.4. Druh a velikost společností, u nichž je respondenty nejčastěji spatřováno využívání kreativního účetnictví ke zkreslování účetních dat	57
6.3. Rozbor výskytu hospodářské kriminality v ČR dle dotazníkového šetření	58
6.3.1. Rozdělení respondentů podle jejich zkušeností s určitými druhy účetních podvodů.....	59
6.3.2. Určení motivů a příležitostí pachatelů k páčání podvodných jednání	61
6.3.3. Určení skutečností nápomocných k odhalení podvodného jednání, určení, komu může vzniknout škoda a časového rozpětí při objasňování podvodu	65
6.4. Posouzení využívání metod kreativního účetnictví na základě velikosti podniku či vlastnické struktury a posouzení vlivu na finanční zdraví podniku.	71
6.4.1. Komparace využívání metod kreativního účetnictví ve vztahu k velikosti podniku na základě ZoÚ	71
6.4.2. Komparace využívání praktik kreativního účetnictví ve vztahu k právní formě podnikání.....	74
6.4.3. Vliv využívání praktik kreativního účetnictví na finanční zdraví podniku	77
Závěr	79
Seznam použité literatury a dalších zdrojů.....	81
Seznam tabulek.....	85
Seznam obrázků	85
Seznam příloh	86

Úvod

Tato diplomová práce se skládá z několika vybraných témat. Těmito jsou v první řadě kreativní účetnictví a jeho praktiky, téma forenzního auditu, který se provádí v případě podezření záměrného poškození informační symetrie účetnictví, k tomuto dále téma hospodářské kriminality, které přichází v návaznosti na forenzní audit v případě, že se dané podezření prokáže.

Téma kreativní účetnictví je jedno z nejdůležitějších a nejsložitějších, jedná se o proces, který doprovází veškeré rozhodování o finanční činnosti dané společnosti. Toto téma se dá označit za takové, které rozděluje odborníky z oblasti účetnictví a auditu na dva velké tábory. Tento rozkol je pozorován v různých literaturách. První postoj je vyznačený svou negativitou vůči tomuto tématu, ve kterém jde podle odborníků pouze o podvodné přikrášlování, nebo také naopak záměrné pohoršování rozvahových položek a tím i celých účetních výkazů.

Druhý postoj v sobě nese jiný pohled na věc, a to takový, že kreativní účetnictví je bráno jako stav, při kterém jsou oceňovány znalosti a schopnosti účetních a účetních metodiků. Při tomto postoji je uznáváno kreativní účetnictví jako „umění“ vykazat v rámci legislativních norem co nejlepší a nejvěrnější obraz reality za současné snahy vylepšit stav účetnictví odehrávající se ve vykazované společnosti. Avšak většina literárních zdrojů se přiklání spíše k takovým motivům kreativního, které vedou k protizákonnému jednání. K tomuto mohou být využívány různé metody, kterými jsou např.: Earnings management, window dressing, mimobilanční financování či agresivní účetnictví.

Téma kreativní účetnictví lze úzce spojit s forezním auditem. Forenzní audit je důležitý při odhalování případných účetních podvodů. Tyto podvody mohou být způsobeny jak pomocí praktik kreativního účetnictví, tak i dalšími možnými metodami. Forenzní audit je však důležité odlišit od auditu statutárního, nebo také auditu externího. Tento se vyznačuje povinností u vybraných účetních jednotek. Naopak forenzní audit je poté využíván pouze při vyřčeném podezření, že se jedná o nějakou formu hospodářské kriminality. Audit statutární neboli externí, ale i audit interní se poté starají o kontrolu účetních výkazů a interních účetních procesů z pohledu odhalení nesrovnalostí, které mohou být způsobeny jak podvody, tak může jít o případné omyly a chyby.

Tato diplomová práce by měla pomoci rozklíčovat, jaký přístup vůči kreativnímu účetnictví zastávají čeští odborníci, s jakými metodami se setkávají při své praxi, a jak dané praktiky

ovlivňují finanční zdraví podniku. Zároveň by práce měla charakterizovat hospodářskou kriminalitu jako jeden z důsledků zkreslování účetních výkazů a dat.

1. Cíle a metodika diplomové práce

Prvotním úkolem diplomové práce je stanovení cílů a metodik dané práce, tomuto se budou věnovat následující dvě podkapitoly.

1.1. Cíle práce

Prvním dílčím cílem této diplomové práce je především vysvětlení pojmu kreativního účetnictví, pojednání o jeho možných praktikách a zaměření se na motivy jeho (vy)užívání a nevyužívání. Práce se bude rovněž zabývat tématem forenzního auditu, přičemž zde bude cílem jeho definování a vymezení rozdílů mezi auditem „klasickým“, tedy známým pod názvy jako statutárním, externím nebo také povinným, a auditem forezním. Rovněž také práce obsahuje pojednání o funkci forenzního auditora, určení postupu při forezním vyšetřování a označení využívaných nástrojů. Cíl praktické části je poté identifikace metod, které jsou často zneužívané pro úpravu finančních výsledků, určení míry využívání dle velikosti podniku a právní formy. Zároveň je důležité v práci zjistit, jakým způsobem jsou ovlivňovány dané organizace z hlediska finančního zdraví.

1.2. Metodika práce

Tato diplomová práce bude vypracována na základě těchto metod – deskripce různých literárních zdrojů, které se především zabývají kreativním účetnictvím a auditingem, mimo tyto monografie budou využity i internetové články a jiné zdroje rovněž se věnující těmto tématům. Po deskripci těchto zdrojů bude provedena syntéza všech takto získaných poznatků. Tyto poznatky se budou týkat především definice pojmu kreativního účetnictví, jeho praktik a motivů k jeho (vy)užívání. Dále se diplomové práce zaměří na etické zásady účetnictví a asymetrii informací. Rovněž se bude syntéza zdrojů týkat definice forenzního auditu s porovnáním s auditem statutárním, deskripci forenzního vyšetřování a jeho nástrojů. Na konci teoretické části bude specifikována hospodářská kriminalita, její druhy, motivy, následky a možná preventivní opatření. V praktické části diplomové práce bude zpracována komparace k oblasti výskytu hospodářské kriminality v České republice a v globálním měřítku z různých informačních zdrojů.

Taktéž bude provedena analýza a syntéza výsledku dotazníkového šetření, posouzení, jaké metody jsou nejčastěji využívány společnostmi pro úpravy finančních výsledků, a to v komparaci s velikostí společnosti a jejím umístěním v České republice, popř. u nadnárodních společností v zahraničí (zároveň také na vlastnické struktuře). Na základě tohoto budou vypracovány výzkumné otázky práce.

Pro možnost posouzení vlivu velikosti a právní formy na využívání jednotlivých metod pro úpravu finančních výsledků společnosti bude využita regresní a korelační analýza. Výpočty pro tyto analýzy budou vedeny pomocí tabulkového editoru EXCEL. K tomuto budou využity následující teoretické vzorce:

Vzorec pro konstrukci teoretické regresní funkce:

$$y_i = \eta_i + e_i \quad (1)$$

Přičemž y_i je hodnota závislé proměnné y , η_i je hodnota směrnice funkce a e_i je odchylka mezi dvěma předchozími hodnotami, k této odchylce dochází, jelikož na proměnnou y působí i další vlivy, a tak se jedná o stochastickou závislost.

Vzorec pro Pearsonův korelační koeficient:

$$r_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x}) * (y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 * \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}} \quad (2)$$

Opět je y_i hodnota závislé proměnné, x_i hodnota nezávislé proměnné, \bar{x} jako průměr nezávislých proměnných, \bar{y} průměr závislých proměnných. Důležité je poznamenat, že data pro tento výpočet musí být v číselném tvaru, proto byly v jednotlivých výpočtech právní formy podnikání nahrazeny čísly: s. r. o. (1) a a. s. (2). Dále byly informace očištěny o respondenty, kteří se s praktikami kreativního účetnictví nesetkali a v druhé komparaci i o ty, jenž uvedli, že druh právní formy podnikání nemá vliv na využívání praktik kreativního účetnictví

Výzkum byl proveden pomocí dotazníkového šetření, které sestávalo z 21 anonymních otázek na téma kreativního účetnictví a účetních podvodů. Součástí tohoto dotazníku je rovněž jedna z výzkumných otázek, jež má zjistit, jaký má kreativní účetnictví a jiné účetní podvody vliv na finanční zdraví podniku. Otázky v dotazníkovém šetření byly otevřené, s volnou možností odpovědi, uzavřené s možností vybrat jednu z odpovědí, ale i uzavřené s možností vybrat více variant odpovědí.

Dotazníkové šetření má konkrétně za úkol charakterizovat respondenta a jeho vztah ke kreativnímu účetnictví a hospodářské kriminalitě u podnikatelských subjektů v České republice. Výzkumný vzorek byl plánován ve výši alespoň 100 respondentů, kteří vykonávají funkci statutárního auditora, forenzního vyšetřovatele (auditora), soudního znalce a jim podobné profese.

Dotazník byl nejprve rozposílán pomocí e-mailů nalezených na různých webových stránkách, bohužel kvůli nízké návratnosti byla vybrána jiná platforma pro získání dalších respondentů.

Touto platformou byla sociální síť LinkedIn, jakožto síť sdružující odborníky ze všech oborů i koutů světa. I takto však byla návratnost velice nízká, bylo rozposláno kolem 350 zpráv a shromáždilo se pouze 108 odpovědí (31% návratnost)

2. Kreativní účetnictví

V případě kreativního účetnictví jde o proces. Při tomto jsou však uskutečňovány ekonomické transakce způsobem, který ve své podstatě účelově manipuluje s daty tak, aby bylo dosaženo příznivých výsledků účetnictví (reportovaných účetních dat a informací). Různé společnosti mohou využívat kreativní účetnictví a jeho metody, avšak musí dbát na to, aby nepřekročily jistou hranici. Tato pomyslná hranice určuje, zda jsou zásahy do účetnictví stále v souladu se zásadou věrného a pravdivého obrazu účetnictví, či se již jedná o účetní podvod. (Drábková, 2020)

Při využívání metod kreativního účetnictví je u společností možné sledovat, zda jde o pouhé sledování cíle společnosti se současným neporušením základní účetní zásady, s jejím upozaděním či jsou prováděny hlubší zásahy, které vedou subjektivní zájmy. Právě z důvodu tohoto častého zneužívání metod se různá literatura věnující tomuto tématu spíše přiklání k tomu, že jde o účelovou manipulaci a zneužívání znalostí, tvořivosti a vědomostí z oblasti účetní teorie a hlavně praxe. (Drábková, 2020)

Dytrt a kol. (2006) poté označuje kreativní účetnictví za neetické chování, přičemž také popisuje, že mohou být různé pohnutky k tomuto jednání, může to být např. střet zájmů mezi vlastníky a manažery, nebo snaha zakrýt chyby provedené v účetnictví.

Je tedy zjevné, že odborná veřejnost ve světě nahlíží na fenomén kreativního účetnictví dvojím způsobem. Zatímco jedna skupina považuje kreativní účetnictví za celkem legální (jelikož se podle nich jedná jen o využívání nedokonalostí a nejednoznačnosti regulace a zneužívání takzvaných „loopholes“, tedy děr v zákonech). (Takto je často vnímáno odbornou veřejností ve Velké Británii.) Druhá do pojmu kreativní účetnictví zahrnuje i konání, které je v přímém rozporu se zákonem. (Takto je vnímáno ve Spojených státech). (Jones, 2011)

Dle Kovanicové (2005) se v českém účetním prostředí rovněž na kreativní účetnictví nahlíží jako na podvodnou aktivitu a dělí se na dva způsoby:

- a) transformace účtových výkazů ze skutečné podoby do podoby, která vyhovuje přáním jejich tvůrců,
- b) přímé uskutečňování transakcí, které z hlediska účetnictví budí příznivější výsledek.

O tomto rovněž mluví ve své publikaci např. Bárková a další (2016), kteří uvádějí, že o kreativním (až podvodném) účetnictví se hovoří v důsledku záměrného porušování věrného a poctivého obrazu vykazované skutečnosti, přičemž zde rozlišují manipulace zřetelné, tzv. „příkrášlování tedy window dressing, i mnohem složitější techniky, které již nejsou tak

snadno odhalitelné. V tomto případě jde o mimobilanční financování, které navenek neodporují zákonným požadavkům.

Nejčastěji jsou manipulovány údaje, které souvisejí s hodnotou aktiv, obratem či výsledkem hospodaření. Takové údaje se snaží manipulátoři nadhodnotit, a naopak podhodnotit se snaží závazky, náklady či ztráty (kromě techniky Big bath, tam se pak ztráty prohlubují). (Bárková a další, 2016)

Na účetní závěrku je nutné pohlížet jako na model, který by měl věrně a poctivě zobrazovat veškeré položky tak, aby odpovídaly realitě. Výkaznictví a pohled na tuto oblast už bohužel nejsou omezeny jen na danou zemi, stanovené účetní techniky, postupy a pravidla pro zaznamenávání určitých účetních operací. Ovlivňuje je i řada různorodých faktorů, kterou není snadné jednoznačně analyzovat. Proto byly vytvořeny takové legislativní požadavky, jejichž cílem by mělo být stanovení odpovědností organizace a jejich finančních výkazů jako výsledku zabezpečené, auditované a monitorované komunikace. Přičemž dle Drábkové (2020) se účetní jazyk dá definovat jako umělá konstrukce firemní komunikace účetních výsledků.

2.1. Praktiky kreativního účetnictví

Než se začne tato podkapitola zabývat konkrétními praktikami kreativního účetnictví, měly by se zde osvětlit také jednotlivé stupně „zkreslení“. Podle jednotlivých stupňů je poté možné hovořit také o manipulativním či podvodném účetnictví, a to rovněž i z hlediska nebezpečnosti či škodlivosti daného způsobu působení na účetní data. Následující výčet stupňů je již zaměřen na praktiky, kdy se již jedná o zneužívání výkaznictví a porušování jeho věrného a poctivého obrazu:

- Stupeň první – do této podmnožiny je možné zařadit účelové vytváření rezerv, opravných položek, volby ocenění aktiv či plánování větších transakcí, tato manipulace je však stále v mezích účetní legislativy,
- stupeň druhý – ten se již dá označit za přestupek a je možné za něj vymáhat pokutu,
- stupeň třetí – zde je možné řadit falšování faktur, „tunelování“, „praní špinavých peněz“ a jiné druhy podvodného výkaznictví, které jsou právně postižitelné podle trestního práva. (Bárková a další, 2016)

Zrcadlení reality do účetnictví poté ovlivňují různé koncepty, těmito jsou:

- načasování transakcí,
- možnost výběru z více postupů a metod,
- odborný úsudek při účetních odhadech,
- manipulace zisků, hodnoty aktiv, závazků a vlastního kapitálu. (Drábková, 2020)

Na základě těchto konceptů se dále rozlišují jednotlivé praktiky, přičemž existuje hned několik typů praktik kreativního účetnictví. Patří mezi ně:

- Earnings management – tento příklad se týká manipulace s účetními zisky, a to mezi účetními obdobími:
 - income smoothing – vyrovnavání zisků nebo také „vyhlazování“ účetnictví, tímto se společnost snaží minimalizovat rozdíly ve vývojovém trendu zisků (tedy snižování a zadržování zisků během příznivého období a využití je v období nepříznivém),
 - big bath – metoda prohloubení ztráty, je technika opačného smýšlení než ta předcházející, tato záměrně prohlubuje účetní ztrátu v daném období, aby období následující vyvolávalo u okolí pocit, že jde o zlepšení ekonomické situace společnosti,
- window dressing – metoda, která byla využívána např. obchodními bankami, se podle Drábkové (2017) definuje jako takové vedení účetních transakcí, které vytvářejí příznivější obraz o finanční situaci. Tyto banky si z důvodu bankovní paniky (tzv. run na banku) vylepšovaly své rozvahy pomocí záměrného navyšování oběživa a likvidních aktiv. Mezi druhy k tomuto účelu využívaných operací se řadí takové, jako jsou např. prodej a zpětný nákup aktiv, nedodržování zásady opatrnosti v účetnictví, některé praktiky v přeceňování majetku, zkreslené vykazování výnosů, zkreslené oceňování majetku v době jeho pořízení, změny v přijatých účetních politikách a záměrné chyby nebo půjčky přes konec účetního období,
- mimobilanční financování – následkem tohoto financování je, že aktiva a závazky, které by byly standardně vykázány v rozvaze dané společnosti, se vykazují v rozvaze subjektů jiných, díky tomu je snížena míra zadluženosti,
- agresivní účetnictví – představuje pojem, jenž je z velké části shodný s kreativním účetnictvím, jedná se o využívání účetních postupů a pravidel tak, aby se dosáhlo konkrétních stanovených finančních výsledků, zahrnuje záměrný výběr určitých účetních výdajů za účelem splnění manažerských cílů (např. zvýšení výnosů), přičemž utlačuje princip poctivého a věrného zobrazení skutečnosti,

- Andersen effect – kontrola ze strany auditora je zanedbaná, je možné, že i cíleně,
- Antedatování – záměrné falšování informací uvedených na účetních dokladech,
- Appraisal fraud – významné zvýšení hodnoty nemovitostí s cílem získání vyšších prostředků z hypotečního úvěru a lepších podmínek,
- Cookie jar – využívání rezerv, které byly v minulých letech v hojné míře vytvářeny,
- Voodoo – jedná se o záměrné „nafukování“ výnosů pro zvýšení celkového zisku podniku. (Drábková, 2020; Bárková a další, 2016; Jílek, 2013; Jones, 2011)

2.2. Motivy (vy)užívání kreativního účetnictví

Takovýchto motivů může být hned několik, rozdílné motivy mohou být spojeny s různými skupinami osob, které praktikují kreativní účetnictví. Několik z těchto motivů bude dále v této podkapitole identifikováno.

Mezi důvody využívání kreativního účetnictví řadí Kovanicová (2005) např.:

- zatajení platební neschopnosti společnosti a dalších finančních rizik
- vylepšení finanční analýzy a jejích ukazatelů pro možnost získání nových úvěrů a půjček,
- udržení vztahů se současnými obchodními partnery,
- odvedení pozornosti dozorčích orgánů od důsledných kontrol.

Další motivy k využívání, mimo předešlé, popisuje Volkánová (2014), Drábková (2017) a Dušek (2014). Těmi jsou:

- získání dotace,
- ovlivnění hodnocení finanční výkonnosti,
- snížení výše daní a odvodů,
- zvýšení odměn manažerů, které jsou odvozeny od finančních ukazatelů.

Motivy užívání kreativního účetnictví jsou poté mnohem prostší, jelikož již nejde o přestupky (tedy o praktiky 2. stupně, viz předešlá kapitola) či o tzv. „tunelování“ (tedy praktiky 3. stupně, opět viz dříve), nýbrž o praktiky kreativního účetnictví 1. stupně. Tento si zakládá na manipulaci s účetními výkazy takovým způsobem, aby nebyly překročeny meze účetní legislativy. Jde konkrétně o určování účetních metod a postupů v běžné podnikové praxi pro věrné a poctivé zobrazení skutečnosti, kdy je rovněž potřeba dávky kreativity.

2.3. Motivy k nevyužívání kreativního účetnictví

Předešlá podkapitola se zabývala důvody, proč některé společnosti využívají kreativní účetnictví, ale existují i důvody, které by měly využívání (tedy ve smyslu zneužívání)

zabránit, nebo alespoň případné pachatele odradit. Takovými mohou být např. trestní stíhání a poté i několikaleté tresty odnětí svobody, tedy i strach z případného odhalení, následovano snížením důvěry investorů, obchodních partnerů i jiných stakeholderů v danou společnost, případně sama společnost v daného pracovníka, který podváděl.

2.4. Etika v oblasti účetnictví

Problematika etiky je složena z veškerého lidského počínání a jeho dobré nebo špatné důsledky pro člověka jiného, jiný subjekt nebo pro celou společnost. Etika představuje filozofickou disciplínu, která uvádí nepsaná pravidla chování, jako mravní normy, tyto studuje a zkoumá různé lidské postoje, aby bylo možné získat předpoklady, možnosti a důsledky různých způsobů lidského jednání a činů. Avšak etická pravidla nemusí být vždy jen v nepsané formě. Může se jednat o formy morálních norem a principů. (Neščáková, 2011)

Tato podkapitola je zde uvedena z toho důvodu, že každá společnost, ve které se člověk ocitne, domácnost, pracovní kolektiv, různé zájmové skupiny, různé profese, národnosti, mají svá morální a etická pravidla a normy, podle kterých se má člověk řídit, ale pokud se jimi neřídí, jde o jakési pochybení, které má určité důsledky na jeho osobu, na jiné osoby a subjekty či na společnost, ve které se nachází.

Profesní etika je vztažena vždy k určité profesi, tato je specifická svým obsahem i povinnostmi. Určuje chování a jednání všech členů dané profesní skupiny a ti jsou povinni tyto normy a hodnoty zastávat a dodržovat. Co se týče konkrétněji tématu, existuje i etika účetní, ta již není upravována pouze právními předpisy. Zde je vyžadován tzv. multidisciplinární přístup, který se nezakládá pouze na činnosti spojené se zpracováním účetních podkladů, nýbrž vyžaduje i zpracovávání ekonomických dat při současném interpretování těchto dat vhodnou formou zainteresovaným stranám. (Neščáková, 2011)

Povinnosti účetního se rozrostly z odborných znalostí v oblasti účetnictví o schopnost efektivního využívání informačních technologií. Důležité jsou rovněž komunikační a interpretační schopnosti profesního účetního, jelikož informace podává managementu podniku. Ten pak na základě těchto dat rozhoduje o budoucím vývoji celého podniku. Proto by měly podávané informace mít tyto vlastnosti: přiměřenost, věrohodnost, správnou časovou alokaci, soulad s příslušnou legislativou, včasnost a aktuálnost, nakonec nejdůležitější vlastností je úplnost informace. (Neščáková, 2011)

Etikou v oblasti účetnictví se zabývají kodexy:

- Etický kodex Komory certifikovaných účetních,
- Etický kodex pro auditory a účetní znalce.

Komora certifikovaných účetních (2016) vydala 10 zásadních etických zásad, kterých by se měl držet každý účetní, mezi tyto jsou řazeny:

- čestné, poctivé a pečlivé poskytování odborných služeb,
- dodržování profesních standardů a nepoškozování dobrého jména účetní profese,
- objektivnost a nezávislost počínání v souladu s právními předpisy,
- udržování odborné způsobilosti s patřičnými odbornými znalostmi, zároveň prezentovat jen takových, kterými doopravdy disponují,
- zachování mlčenlivosti včetně využití informací pro svůj prospěch či prospěch jiné osoby,
- schopnost dostat odpovědnosti za případnou škodu vzniklou vlastním počínáním.

Etický kodex pro auditory a účetní znalce vydala Mezinárodní federace účetních. Ta se řídí svým posláním, které zveřejnila ve své stejnojmenné publikaci v roce 2012 (Mezinárodní federace účetních 2012):

„Sloužit veřejnému zájmu tím, že: přispívá ke zdokonalování, přijímání a zavádění vysoce kvalitních mezinárodních standardů a návodů k jejich uplatňování; přispívá k rozvíjení silných účetních a auditorských organizací a firem, vysoce kvalitních postupů uplatňovaných účetními a auditory; podporuje ohodnocení účetních a auditorů v celosvětovém měřítku; zaujímá stanoviska k otázkám veřejného zájmu, u nichž je odborný názor účetní a auditorské profese nanejvýš relevantní.“

Konkrétní zásady, jimiž by se měli řídit auditoři a účetní znalci vydává Mezinárodní výbor pro etické standardy účetních (IESBA, 2018). Těmito jsou – integrita, nestrannost, odborná způsobilost a řádná péče, mlčenlivost a profesionální jednání. Dále ukládá rovněž jednotlivé povinnosti účetního odborníka nebo auditora.

Avšak etické standardy jako takové nestačí, pokud nejsou využívány a podporovány samotnými společnostmi, ty si vytváří svou etickou kulturu, která má následující charakteristiky:

- neustálé odstrašování managementu před podvodem jako prevence tohoto jednání,
- pozitivní motivace zaměstnanců pro vytvoření příznivého pracovního prostředí,
- využívání vhodné podpory pro možnost ohlášení podvodného jednání. (Müllerová & Králíček, 2020)

Další podpora etického prostředí pro snížení rizika možného podvodného jednání je spatřována ve stanovení různých metod a postupů, jako jsou:

- identifikace slabých částí procesního řetězce a přiřazení odpovědných osob k těmto částem,
- vytvoření kvalitního vnitřního kontrolního systému s jeho pravidelným vyhodnocováním,
- pravidelné školení pracovníků o interních pravidlech podniku,
- vyvedení patřičných důsledků při zjištěných podvodech. (Müllerová & Králíček, 2020)

2.5. Asymetrie informací v účetnictví

Dle Kadrnožky (2014) se dá informační asymetrie definovat jako informační převaha, při níž jedna ze stran tržní transakce má jistou výhodu, a tím se promítají důsledky do efektivnosti trhů daných statků, přičemž existují 2 základní ekonomické metody, které se využívají při analýze informační asymetrie, těmito jsou metoda optimalizace, která se zabývá maximalizací užítku spotřebitele při současném minimalizování nákladů na straně společností, a metoda hledání rovnováhy, která se opírá o metodu optimalizační s cílem najít závěrečné rovnováhy na trhu.

Informační asymetrie související s účetnictvím je spojena především s informacemi zobrazenými v účetních výkazech. Účetní výkazy musí být vždy poctivě vedené a věrně zobrazující skutečnost, zároveň by však měly být srozumitelné a jasné pro jejich uživatele, tito uživatelé jsou součástí následující 4 skupin osob. Jedná se o:

- osoby, které daný subjekt řídí (manažeři, vlastníci),
- osoby, které jsou ve společnosti zaměstnaní,
- osoby, které jsou přímo na podniku zainteresovány, ale nejsou členy společnosti (stávající i potenciální investoři, věřitelé a různí obchodní partneři),
- osoby, nepřímo zainteresované ke společnosti (stát a úřady, spotřebitelé, ale také konkurence, interní a externí auditoři). (Bokšová, 2013; Drábková 2020)

Pokud tyto skupiny osob nejsou dostatečně srozuměny, tak vzniká tzv. informační asymetrie, která může být pozorována právě mezi těmito osobami a tvůrci účetních výkazů. Tato asymetrie uvádí (nebo by mohla uvést) uživatele těchto dat v omyl, avšak tato data jsou důležitá pro rozhodování o společnosti nebo o obchodování s danou společností.

V omyl lze uvést uživatele pomocí následujících možností zkreslení účetních výkazů a dalších významných informací:

- chybějící údaje v účetní závěrce,
- přebývající (lživé, nepravdivé) informace,
- modifikované údaje. (Drábková, 2020)

Takže se tedy mohlo stát, že účetní závěrka neobsahovala některé významné informace. Např. mohlo jít o některé výnosy, náklady nebo závazky, které byly důležité pro uživatele těchto dat. Rovněž mohly být požadovány českými účetními předpisy (resp. IAS/IFRS či US GAAP), nebo naopak byly v ÚZ zahrnuty i náklady, které nebyly součástí obchodní činnosti podniku, či výnosy, které jsou v rozporu s danými účetními předpisy. Dále může být v účetních výkazech o informacích tvrzeno, že jde o něco jiného, než by podle věrného a poctivého obrazu účetnictví jít mělo. V tomto případě se nabízí příklad, který uvádí ve své publikaci i Drábková (2020). V této publikaci je technické zhodnocení stálého aktiva ve finančních výkazech označováno jako oprava. Ačkoliv se tedy jedná o zvýšení hodnoty aktiv, jsou tyto výdaje zahrnuty do nákladů.

Pro možnost vlastníků, případně jiných uživatelů účetní závěrky, získat opravdu skutečně ověřitelná data, je možné zažádat o audit, v případě podezření na účetní podvod také forenzní audit. Tento audit je pak prováděn nezávislou osobou, která poté buď potvrdí, nebo vyvrátí vlastníkovu domněnku, že je účetní závěrka v (ne)pořádku. A tak si může být uživatel jistý, že má správné informace.

K tomuto dále Drábková (2020) představila některé z podmínek, podle kterých se může stanovit významnost dané zkreslené informace. Mezi tyto je možné řadit:

- velikost finanční položky,
- velikost účetní chyby,
- úroveň účetnictví – kdy se daná chyba nachází na úrovni: účetní závěrky, účetní třídy, účetních zůstatků nebo zveřejněných informací.

Faktory ovlivňující možnost zvyšování a snižování informační asymetrie:

- čas a periodicita – největší schopnost určovat, co, v jaké míře a v jaký čas se má dostat k vlastníkům společnosti, mají určení ředitelé a manažeři,
- odbornost – ve většině případů vlastníci společností delegují manažerské a jiné odborné operace týkající se řízení společnosti na ředitele a manažery, o kterých si myslí, že jsou to odborníci, a tak jsou odpojeni od informací týkajících se vedení,

- struktura a přístup k informacím – vlastníci mají přístup jen k těm informacím, které jim poskytnou manažeři a ředitelé, případně externí auditoři. (Drábková, 2017)

Avšak informační asymetrie nemusí být vždy považována jen za podvodné jednání s cílem uvést uživatele v omyl, může být způsobena i neúmyslným chybným jednáním jedince vytvářejícím účetní závěrku a účetní zápisy. Bohužel příliš vysoké množství takových chyb poškozuje vypovídací schopnost účetních informací, které poté nemohou správně plnit své funkce.

3. Forenzní audit

Tato kapitola na rozdíl od kapitoly předchozí se bude již zabývat forenzním auditem a forenzním vyšetřováním. To tedy znamená, že pomocí metod, které budou dále zmíněny, byly zjištěny znaky podvodu či podvodného jednání. A to tedy, že se nejedná pouze o chybu či omyl, ale o úmysl, či vědomou nedbalost.

3.1. Auditing

Auditing je obecný výraz pro vědeckou disciplínu, zabývající se pozorováním a shromažďováním údajů o skutečnostech, vyhodnocování výsledovaných poznatků a zpracování závěrů, které jsou poté interpretovány jejich stakeholderům. Je možné rozeznávat hned několik druhů auditu:

- audit účetní závěrky,
- interní audit,
- forenzní audit, nebo také jinak forenzní šetření,
- audit jakosti,
- ekologický audit,
- audit informačních systémů či
- personální audit. (Müllerová & Králíček, 2020)

Auditing se stává více a více důležitou součástí ekonomického dění, a to především z důvodu neustálého vývoje světového hospodářství, které má vliv na všechny oblasti ekonomického dění. Přičemž je možné říci, že tento proces skýtá nejen výhody, ale i určitá rizika. Proto Kupec (2019) ve své publikaci podporuje myšlenku, že pro chod společnosti je důležité věnovat se řídicímu a kontrolnímu systému podniku a rovněž i risk managementu. Za hlavní riziko považuje však riziko podvodu. Interní i externí auditoři by však měli být dostatečně odborně znalí, aby dokázali identifikovat případné indikátory podvodu. Tito postoupí případné podezření dále a své práce se ujmu auditoři forenzní. Ti poté shromažďují potřebné informace pro soudní líčení.

3.2. Externí audit

Pro uchopení rozdílu mezi auditem a auditem forenzním bude v této kapitole nastíněna charakteristika toho auditu, jenž se zabývá ověřováním účetní závěrky statutárním orgánem, a to u takových společností, které k němu mají povinnost ze zákona. Proto se také jinak nazývá externí, statutární či povinný audit. Tato povinnost je stanovena zákonem o účetnictví v §20, do níž spadají velké, střední společnosti, co se týče malých obchodních společností, ty,

pokud jsou v právní formě a. s. či mají podobu svěřeneckých fondů, ověřují svou ÚZ až na základě překročení alespoň jedné z níže výtýčených hodnot za období ověřované a bezprostředně předcházející. U ostatních malých obchodních společností to je, až na základě překročení nebo dosažení alespoň dvou z následujících kritérií:

- úhrn netto aktiv v rozvaze 40.000.000 Kč,
- čistý obrat z výkazu zisků a ztrát přesahující 80.000.000 Kč,
- průměrný stav zaměstnanců za období více než 50. (Müllerová & Šindelář, 2016)

Existují však i takové společnosti, které, ačkoliv by tuto povinnost dle předchozího měly, a přesto jsou z tohoto vyjmuty. Jedná se o takové, které jsou v průběhu konkurzu. (Müllerová & Šindelář, 2016)

Na objednávku vlastníků účetní jednotky, nebo vlastníků skupiny společností provádí nezávislý externí auditor audit individuální nebo konsolidované účetní závěrky. Auditorem je buď jednotlivec, nebo auditorská společnost a jeho úkolem je zvýšit věrohodnost zveřejněných účetních závěrek. Konkrétně jde o nezávislý a profesně zdatný subjekt. Druhotným úkolem auditu je prevence vzniku chyb nebo také podvodného jednání, rovněž zastává poradenskou a výchovnou funkci. (Müllerová & Králíček, 2020)

Externí auditoři jsou odpovědní za to, že při současném plnění svých profesionálních standardů prověřují finanční výkazy auditované společnosti tak, aby byli dostatečně přesvědčeni, že dané výkazy neobsahují žádné závažné chyby nebo známky podvodu. Proto, aby správně vyhodnotili účetní závěrku, musí být schopni tzv. profesního skepticismu, jež značí kritické myšlení a schopnost vidět možné souvislosti. Tito pak mají povinnost vyjádřit svůj odborný názor. Přičemž jejich výrok může být bez výhrad, s výhradou, záporným výrokem či může dokonce vyřčení svého výroku odmítnout. (Kupec, 2019; Drábková, 2017)

Audit jako proces je sestaven z následujících kroků:

- příprava auditu – seznámení se s podnikem a jeho ekonomickým prostředím, cílem auditu a termínem pro jeho provedení, příprava auditního týmu,
- samotný průběh auditu – určení požadovaného vzorku dat, vybrání metodik auditu, analýza vybraných podkladů, vypracování auditorské zprávy,
- finalizace auditu – vyhodnocení a podložení svých výroků,
- projednání auditu – s managementem auditovaného útvaru. (Kupec, 2019)

Technikami auditu mohou poté podle Kupce (2019) být interview, výběr vzorku nebo také různé analytické přístupy.

Výstupem externího auditu je zpráva auditora, která obsahuje následující údaje:

- vymezení auditované společnosti,
- určení účetní závěrky, odpovědností za její vedení a úlohy auditora,
- stanovení rozsahu auditu – dle auditorských směrnic a deskripce vykonaných činností,
- výrok auditora,
- datum vyhotovení zprávy a podpis,
- vymezení auditora – jméno, sídlo, číslo osvědčení,
- přílohou je poté samotná účetní závěrka. (Strouhal a kol. 2016)

Audit je v ČR upravován zákonnými normami, mezinárodními auditorskými standardy (ISA), etickým kodexem Komory auditorů v ČR a příručkou pro provádění auditu u podnikatelů. Zákonnými normami jsou v tomto případě myšleny:

- Zákon č. 513/1991 Sb. jakožto obchodní zákoník,
- Zákon č. 563/1991 Sb. o účetnictví,
- Zákon č. 93/2009 Sb. o auditorech. (KAČR, 2021)

3.3. Pojem forenzní audit

Na rozdíl od statutárního auditu se forenzní audit provádí až na základě objednávky, která je podložena určitým podezřením ze spáchání účetního podvodu. Tedy podnik dle legislativních úprav není povinen ho provádět. Vyslovit podezření mohou interní auditoři, auditoři nebo také vlastníci a manažeři podniku, to samozřejmě v závislosti na tom, kdo je daným potenciálním pachatelem. Forenzní audit je daleko podrobnější a je prováděn s nižší hladinou významnosti, tím pádem může tento proces být i několikaletý a může se vyšplhat v nákladech do závratných částek. (Bárková a další 2016)

Při forenzním auditu jde již o zaměřené šetření, při kterých je cílem odhalení trestné nebo protizákonné činnosti a získání důkazních materiálů pro případné soudní spory. Jedná se o různé finanční i nefinanční dokumenty, prověření účetních zápisů i výročních zpráv daného vyšetřovaného subjektu, důležité však je rovněž i posouzení vnitřních směrnic, postupů a procesů, finanční transakce či vztahy se stakeholdery. Dalším úkolem forenzního auditu může být prevence a hledání konkrétních opatření a doporučení, která podvodům mohou zabránit. (Müllerová & Králíček, 2020)

Dle Hartychové (2012) se jedná o soubor činností či postupů, které jsou zaměřené na odhalení a následné vyšetření nějakého typu nestandardního chování společnosti nebo jednotlivce. Zároveň je ho možné definovat jako kontrolní systém zabývající se výkonností, finanční

stabilitou. Ale to však až v poslední fázi, když selže oddělení interního auditu či samotný statutární orgán.

Autoři Schránil a Tvrdoň (2010) poté poskytují výčet z daného souboru činností, do něhož patří:

- vyšetřování zpronevěry, včetně určení viníků a určení preventivních opatření,
- nalezení a znovuzískání zpronevěřeného majetku,
- zpracování pojistných nároků,
- vyšetřování na popud vlády nebo správních orgánů,
- průzkum minulých aktivit a kontaktů vybraných osob pro vytvoření souvislostí s podvodnými aktivitami.

Forenzní audit je stále se rozvíjející oblastí, jež reaguje nejen na hospodářský vývoj, ale také na vývoj výpočetní techniky, která na jedné straně hraje pro ochranu a prevenci společností a jejich hospodaření, ale na druhé straně jsou chytřejší a důvtipnější i ti, co chtějí podvody provádět. Proto je i nadále důležité, aby se forenzní auditoři i jiní vyšetřující specialisté neustále vzdělávali. Rovněž důležité je využívání neustále inovovaných a vylepšovaných nástrojů pro detekci možného podvodu.

3.4. Forenzní auditor

Na rozdíl od auditora forenzní auditor neuveřejňuje vlastní subjektivní názor, toto ponechává na samotné soudní líčení. Jeho základním úkolem je shromáždění důkazních materiálů, které mohou dokázat případný podvod. K tomuto využívá speciálně upravené softwarové vybavení, které dokáže detekovat podezřelé transakce, jež poté auditor osobně prověřuje. (Bárková a další 2016)

V tomto druhu auditu jsou však zapojeni mimo forenzního auditora i další subjekty, jako jsou vyšetřovatelé, finanční a účetní experti, detektivové, kriminální specialisté a další potřební odborníci. (Müllerová & Králíček, 2020)

Forenzní auditor pro zvýšení své kvalifikace se může stát certifikovaným vyšetřovatelem podvodů, může získat své osvědčení od asociace ACFE, která se považuje za největší asociaci bojující s podvody a poskytující školicí a vzdělávací služby. Podmínkou je však členství v této mezinárodní organizaci. Certifikovaným vyšetřovatelem podvodu se mohou stát lidé s různou profesí, přičemž to mohou být auditoři, účetní, různí finanční odborníci, specialisté a vyšetřovatelé z policejních sborů, advokáti, lidé z pedagogických sborů či kriminalisté.

Pro dosažení této certifikace je nutné splňovat následující požadavky:

- vzdělání – bakalářský titul, nebo praxe v oblasti se zaměřením proti podvodům (tříleté studium může nahradit jen praxe v počtu 6 let),
- profesní zkušenosti – minimálně 2letá praxe v oblasti vyšetřování podvodů, nebo účetnictví a auditu, kriminologie a sociologie, bezpečnost a prevence škod, osoby z právního prostředí, jako jsou státní zástupci či advokáti. (Hladká & Bican, 2014)

3.5. Forezní vyšetřování

Forezní vyšetřování se zabývá prověřením faktorů, které by mohly být považovány za nestandardní jednání, jako jsou stížnosti a udání, konkrétní porušení firemních pravidel a postupů, zjištění nepřiměřené výše nákladů, jak v podobě nižší, tak i vyšší či nedostatečná struktura kontrolního systému. (Hartychová, 2012)

Toto vyšetřování se skládá z několika fází a celý proces může trvat i několik let:

- první fází je příprava – zahrnuje shromáždění informací, vytvoření cíle, stanovení rozsahu vyšetřování, zvolení přístupu a příprava plánu včetně určení požadavků na provedení vyšetřování,
- provedení – to je složeno z dvou dílčích částí, první část je určení vyšetřovacího týmu a druhá se soustředí na určení vyšetřovaných oblastí, snaží se zajistit základní požadavky vyšetřování, provádí jednotlivé kroky a využívá k tomu dané nástroje, nebo také pozoruje podezřelé a komparuje data s tímto pozorováním a provedenými rozhovory,
- zpráva – v té se vyskytuje popis rozsahu a cílů vyšetřování, deskripci provedených metod a postupů a definování zjištěných nedostatků a také případné přílohy, zpráva může obsahovat i odstavec s doporučeními, která je možné využít k nápravě firemních škod, případně preventivních opatření pro další fungování společnosti,
- právní posouzení – pokud se nestandardní jednání společnosti nebo jednotlivce potvrdilo, tedy došlo k protiprávnímu činu, musí dojít k nahlášení dané skutečnosti příslušným právním útvarům. Pokud poté dojde k soudnímu řízení, může být forezní auditor přizván jako soudní znalec, jestliže je k tomu patřičně kompetentní. (Hartychová, 2012)

Další možný postup vysvětluje Coenen (2008), který má následující strukturu:

- zhodnotit, jestli je určitá pravděpodobnost, že existuje pro podvod jistá pohnutka,
- vytipovat určité oblasti, ve kterých se mohou potenciálně vyskytovat operace spojené s manipulací účetních výkazů,

- otestování kontrolního systému podniku a zhodnotit jeho správné fungování,
- provedení analýz pomocí nástrojů forenzního auditu, viz dále,
- sesbírání veškerých důkazních materiálů, které mohou potenciálně nasvědčovat podvodnému jednání.

Skutečnosti, které mohou pomoci odhalit potenciální podvod:

- nesprávné zaúčtování transakcí,
- změny významné povahy proúčtované až v poslední možné chvíli,
- chybějící dokumentace a odporující záznamy,
- viditelně upravované dokumenty a záznamy,
- chybějící majetek či zásoby (oproti stavu v účetnictví nebo podrozvahové evidenci),
- neobvyklé vztahy společnosti s auditorem,
- fyzicky nebo vůbec neprovedené inventury,
- nejsou stanoveny hmotně odpovědné osoby,
- neúměrná životní úroveň daného potenciálního pachatele s výší jeho příjmů,
- bankovní účty v daňových rájích,
- přísliby vysokých odměn pracovníků. (Bárková a další 2016)

3.6. Nástroje forenzního auditu

Forenzní audit využívá k odhalení potenciálních podvodů soubor nástrojů, které napomáhají k rozpoznání nesrovnalostí a manipulací. Většina z nich je obvykle využívána v oblasti ekonomické analýzy podniku. A jde tedy konkrétně o:

- horizontální a vertikální analýza – horizontální se zabývá časovým vývojem jednotlivých položek v absolutní nebo procentuální podobě a vertikální poté, jak se jednotlivé položky podílí na celku (celkové bilanční sumě, tržbách), tyto druhy analýzy mohou odhalit různé podezřelé aktivity, kupříkladu, když je v rozvaze nezvykle výrazný nárůst účetní hodnoty majetku nebo nepřiměřený nárůst tržeb se současným vykázáním velkého nárůstu pohledávek (evokuje možnost fiktivních výnosů). Při vertikální analýze je poté podezřelé, pokud roste hrubý zisk na určitý výrobek,
- ostatní ukazatelé finanční analýzy – likvidita, aktivita, rentabilita, zadluženost,
- analýza pomocí nefinančních informací – průměrný počet zaměstnanců, průměrný počet prodaných kusů, počet obchodních partnerů a transakcí v závislosti na prodeji,

- kontrola účetních zápisů – přičemž je zde důležité si stanovit, jaké oblasti jsou podle forenzního vyšetřovatele potenciálně problémové a těmto se poté důkladněji věnuje. (Zack, 2012)

Dušek (2014) poté ve své publikaci zmiňuje tzv. „Benfordův zákon“, tento je matematickou a statistickou variantou pro kontrolu účetních operací. Ten říká, že při manipulaci s účetními daty je statisticky dokázaná pravděpodobnost užití počátečních číslic. Dále se využívá tzv. model Beneish, který využívá 8 proměnných nebo také model CFEBT, který testuje shodu výstupů Cash-flow s výsledky hospodaření v průběhu několika předchozích let. Existují však i další modely, jejichž účelem je testování akruálního principu. (Bárková a 2016)

4. Charakteristika hospodářské kriminality

Pro osvětlení, čím se vlastně forenzní auditor zabývá, je důležité vysvětlit, co znamená hospodářská kriminalita, jaké jsou její formy, co si pod těmito formami může člověk představit. Proto v jedné z následujících podkapitol budou tyto typy vyjmenovány a definovány. Další pokračování této kapitoly se bude věnovat charakteristice podvodu, podvodného jednání a dalších trestných činů proti majetku. Kapitola následující se bude již věnovat části praktické, kde bude v první fázi proveden rozbor vývoje kriminality a hospodářské kriminality v České republice a ve světě. Ve fázi druhé následuje rozbor vybraných příkladů podvodu dle „Seriálu o tunelování“ a ve fázi třetí výzkum orientovaný na metody využívané podnikatelskými subjekty k úpravám svých finančních výsledků.

Hospodářská kriminalita je jedna z forem nenásilné kriminality s významným dopadem do sociální a ekonomické oblasti. Pro řešení tohoto typu kriminality je potřeba speciální odbornost s neustálým procesem učení a vzdělávání se. (Policie ČR, 2022)

4.1. Formy hospodářské kriminality

Mezi nejčastější typy hospodářské kriminality mohou být řazeny následující:

- finanční kriminalita – účetnictví je pozměňováno, a tak nezrcadlí skutečnost, mohou to být činnosti jako: fiktivní prodeje, zúčtování do nesprávného období, legalizace nezákonných výnosů, zneužití hotovostních plateb,
- praní špinavých peněz,
- trestné činy proti měně,
- trestné činy proti duševnímu vlastnictví – vytváření plagiátů,
- plánovaná insolvenční řízení,
- počítačová kriminalita – protizákonné manipulování s firemními daty, hackerské útoky,
- trestné činy proti životnímu prostředí
- a další formy. (Hartychová, 2012)

Hospodářská kriminalita však zahrnuje i další formy, jako jsou: zneužití obchodních firemních informací, úplatkářství, krádež interních informací, falšování dokladů, dokumentů a zaměstnaneckých výdajů, obcházení firemních pravidel a falšování podpisů. (Hartychová, 2012)

4.2. Podvod a podvodné jednání

Podvodníkem se může stát ve své podstatě kdokoliv. Je to běžný člověk, který se nechá zlákat příležitostmi k podvodu. K tomuto ho mohou vybízet různé druhy motivace. Navíc podvod, který není odhalen, může rozpoutat spirálu nových a nových podvodů. Takto roztočená spirála poté působí na člověka jako droga, lidé se poté stávají závislími na tomto druhu požitku.

Podvodné jednání nebo úmyslné spáchání podvodu je možno definovat jako vědomé a nečestné obohacení sebe či někoho jiného. A to uvedením někoho jiného v omyl, využitím něčího omylu nebo zamlčením zvláště podstatné skutečnosti, která poté způsobí škodu na cizím majetku. Tento trestný čin může být potrestán podle velikosti této škody, buďto peněžitým trestem anebo odnětím svobody, a to až na 10 let. (trestní zákoník č. 40/2009 Sb., 2015)

Mezi další trestné činy proti majetku podle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. (2015) se řadí také např.: krádež (§205), zpronevěra (§206), neoprávněné užívání cizí věci (§207), podvod pojistný (§210), podvod úvěrový (§211), podvod dotační (§212), provozování nepoctivých her a sázek (§213), legalizace výnosů z trestné činnosti vědomě či z nedbalosti (§216, 217), lichva (§218), zatajení věci (§219), poškození věřitele (§222), zvýhodnění věřitele (§223), způsobení úpadku (§224), porušení povinnosti v insolvenčním řízení (§225) nebo také neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči důležitých informací (§230).

Podvodem jako takovým se zabývají i mezinárodní auditorské standardy. Jde o standard ISA 240 s názvem: Postup auditorů při posuzování možných podvodů při auditu účetní závěrky. Tento konkrétně definuje podvod jako uvědomělé jednání jedné nebo více osob z vedení společnosti, zaměstnanců nebo také z třetí strany, které má podobu klamu s účelem protiprávně získat určité výhody. V tomto standardu je možné dále nalézt možná rizika podvodu a příklady rizikových faktorů, dále pak i konkrétní návody, jak se v takovýchto situacích zachovat. (Müllerová & Králíček, 2020)

4.3. Účetní podvody

Podvody jako takové jsou velice široké téma, užším výběrem jsou poté podvody finanční, ty však zahrnují všechny druhy podvodů týkajících se podnikání. Dalším podbodem této skupiny podvodů jsou podvody uskutečněné prostřednictvím účetnictví, které lze popsat jako vnitřní finanční podvody, mezi něž patří případy poskytnutí nepravdivých informací při vědomí, že se jedná o nepravdivé informace. Podle Auditing Standards Board existují dva druhy významných nesprávností, za prvé jde o úmyslnou nesprávnost nebo opomenutí s cílem

podvádět a klamat. Za druhé jde o nesprávnost v důsledku zneužití aktiv, zahrnující např. krádež nebo zpronevěru. (Drábková, 2020)

Bárková a další (2016) ve své publikaci uvádí, že účetnictví jako takové je jeden z nejhlavnějších zdrojů dat a případně i důkazů pro soudní spory při odhalování trestných činů. Přičemž zde upozorňuje na fakt, že nesprávné vedení, nebo i nevedení účetnictví vůbec, je samo o sobě trestným činem podle trestního zákoníku.

Dle Müllerové a Králíčka (2020) je možné účetní podvodné jednání členit také v závislosti na tom, jací pracovníci toto jednání provádí a to na:

- manažerský podvod – kdy podvádí někdo z řízení podniku, může být i více osob,
- zaměstnanecký podvod – kdy podvádí někdo ze strany zaměstnanců.

Účetní podvody je možné definovat pomocí následujících aspektů:

- náklady účetních podvodů – účetní podvody z pohledu nákladů mohou vést k velkému poškození, ale také k ukončení činnosti společnosti z důvodu následně vyvolaných ztrát,
- agresivní daňové plánování – představuje především snahu managementu o daňový únik (tedy uhradit na daních co nejmenší hodnotu),
- sociální aspekty – účetní podvody ve formě agresivního daňového plánování působí na již tak nevyvážené daňové zatížení běžných občanů, malých společností versus velkých nadnárodních společností,
- systém řízení společností – díky velkým účetním skandálům se ve značné míře snížila důvěra ve vnitřní i vnější kontrolní systémy společností, a tak je kladen větší tlak na změnu systému řízení společností,
- společenská odpovědnost podniků – tato představuje určitý typ samoregulace se stanovenými postoji, etickými a mezinárodními normami. Jelikož se v posledních letech velice zvýšil zájem spotřebitelů na společenské odpovědnosti podniků, společnosti samy se snaží této odpovědnosti naučit, čímž se jim rovněž zvyšuje konkurenceschopnost na trhu. (Drábková, 2020)

Následné způsoby účetních podvodů mohou být v podobě:

- falšování dokladů o výdajích (nákladech) – především pokud osobní výdaje (jako soukromé telefonní hovory) jsou vydávány za služební, zlevněné služby (např. na dopravu) jsou vykazovány plnocenné,

- krádež drobných předmětů s nízkou vstupní cenou – odcizení nářadí, drobného materiálu,
- podvodné účetní výkaznictví je iniciováno většinou manažery nebo také vlastníky podniku. (Müllerová & Králíček, 2020)

Podvodné účetní výkaznictví může být ve formě:

- manipulace a falšování účetních dokladů či jejich zápisů,
- záměrného vynechávání údajů, jež by nepříznivě ovlivnily vykazovaná účetní data,
- záměrně vytvořené chyby v použití účetních zásad (klasifikace, odepisování nebo také oceňování),
- fiktivní záznamy v deníku,
- záměrně upravené odhady účetních zůstatků,
- zkreslování účetních výkazů – vykazování neexistujících výnosů, nebo skutečné výnosy či náklady v záměrně nesprávném období, zatajení údajů nebo uložení nesprávných údajů v příloze účetní závěrky.
- rovněž může napomoci někdo z vnějšku firmy – poté je možné sledovat formy jako: podvodná smlouva, podvod s platebními a zákaznickými kartami, podvodné objednávky. (Müllerová & Králíček, 2020; Králíček & Molín, 2014)

4.4. Ostatní druhy finančních podvodů

K ostatním druhům podvodného jednání ve finanční oblasti kromě nezákonného manipulování s účetními daty se mohou řadit ještě dva pojmy a těmito jsou korupce či zpronevěra aktiv. Korupcí jsou myšleny např. aktivity, jako jsou poskytování úplatků (manipulace při výběrových řízeních), nepovolené dary, konflikty zájmů (podvody v prodejním nebo nákupním procesu). Zpronevěru aktiv je možné členit na zpronevěru finančních prostředků a ostatních aktiv. Mezi možnosti zpronevření ostatních finančních aktiv řadíme zneužití aktiv, falešné prodeje a nákupy. Zpronevěrou finančních prostředků mohou poté být myšleny takové, při kterých mohou být uskutečňovány podvodné platby, rovněž to mohou být takové, které se vykazují neoprávněným odčerpáváním částek. (Drábková, 2020)

Korupce je velice složitý jev, který jedná v rozporu se společenskými cíli a je potřeba na něj hledět z několika pohledů, kterými jsou politický, ekonomický, právní, kriminalistický, kriminologický a sociologický pohled. (Hruška, Dvořák, Foldynová, Fújak, Krulík, Sciskalová, Šesták, Šmíd, Václavík & Žurovec, 2016)

Zpronevěra je z velké části definovatelná jako způsob podvodného jednání vyskytující se na straně zaměstnanců. Tito zaměstnanci k tomuto mají příležitost, když chybí ve firmě kontrolní systém a etické hodnoty. (Müllerová & Králíček, 2020)

Falešné platby mohou být uskutečňovány na základě falešných faktur (pro fiktivní společnosti, zneužitím dodavatelů, nákupy pro osobní prospěch, vyplácení podvodných mezd), na základě podvodů v oblasti mezd (výplaty „mrtvým duším“, neoprávněné provize a odměny), na základě výdajů z pokladny (falešná storna a náhrady), na základě neoprávněného vyúčtování nákladů (nadhodnocené nebo fiktivní výdaje). Neoprávněné odčerpání částek je možné provést pomocí tržeb (nevidují se, jsou podhodnocené) a pohledávek (neopodstatněné odpisy, různá schémata pohledávek s propojenými osobami). (Drábková, 2020)

4.5. Motivy podvodného jednání

Co však může být motivací tohoto podvodného jednání? Mohou jimi být stresové situace, které se týkají potřeby finančních prostředků, různé druhy závislostí či jiné pohnutky, jako je čistá touha vlastnit, styl života „na vysoké noze“, pocit zaměstnance, že jeho mzda neodpovídá jeho schopnostem, či nečestného přístupu zaměstnavatele při rozdělování finančních odměn. Mezi motivy podvodného jednání v rámci zkreslování účetní závěrky patří dle Drábkové (2017):

- pobídka/nátlak – nátlak na management může být vyvíjen např. ze strany ohrožení finanční stability, kde se mohou objevovat faktory, jako silná konkurence, přesycení trhu a také provozní ztráty. Toto se objevuje především, pokud hospodářské výsledky společnosti ovlivňují rovněž finanční situaci jednotlivých členů vedení,
- příležitost – pokud si potenciální pachatel uvědomí, že má příležitost, pravděpodobnost využití této situace se značně zvyšuje. Příležitost může být spatřována ve vztazích s propojenými stranami, v nedokonalé konkurenční pozici na trhu v rámci odvětví, či ve vlastnění bankovního účtu v tzv. daňovém ráji. Dalším zdrojem příležitosti může být nedostatečný kontrolní systém z důvodu vysoké fluktuace pracovníků v ekonomickém oddělení včetně oddělení účetnictví nebo interního auditu,
- postoj/ospravedlnění – zde je zřejmý jasný úmysl pachatele, činit tak, aby z toho měl co nejvyšší užitek, takovýto motiv se především vyznačuje, pokud je management společnosti příliš zainteresovaný do určování účetních pravidel a postupů, jistě se objevuje u takových podniků, ve kterých je špatně nastavena firemní kultura,

- schopnost pachatele k provedení podvodu – k tomuto je poté potřeba mít jisté znalosti a dovednosti při současném nerespektování morálních a etických zásad.

Rovněž Müllerová a Králíček (2020) tvrdí, že důvodem je často také prostá chamtivost lidí. S tímto může být spojen tlak zvýšení zisku se zvýšením odměn, snížení vnímání rizika odhalení a špatné vedení podniku ve smyslu dodržování kultury čestného a etického chování.

Na toto se lze podívat i pomocí tzv. trojúhelníku podvodu Donalda R. Cresseyho. Tento byl navržen s cílem určit faktory, které umožňují realizaci podvodu. Mezi ně patří – příležitost, motivace a racionalizace. A když jsou tyto všechny naplněny, znamená to, že vznikne prostor pro spáchání trestné činnosti. (Drábková, 2020)

Příčemž účetní legislativa se snaží o oslabení motivace k účetním podvodům, na jedné straně pomocí zdokonalování účetních zákonů a předpisů, na straně druhé závisí na posílení koncepce důvěryhodnosti. (Drábková, 2020)

4.6. Následky podvodného jednání

Následky mohou být různé, a to jak finanční, tak i nefinanční. Mezi nefinanční následky je možné zařadit ztrátu důvěry u obchodních partnerů, a v důsledku toho i ztráta zdroje výnosů, ztráta zaměstnání (pro podvádějící pracovníky), špatný vliv na pracovní klima u zbývajících pracovníků, které může ovlivnit také kvalitu služeb, což rovněž může vést k poklesu konkurenceschopnosti firmy. (Müllerová & Králíček, 2020)

Po celém světě se stále více začínají aplikovat technicky zdokonalené informační systémy, které jsou kvalitními detekčními a preventivními nástroji směřovanými k odhalení rizika podvodného finančního výkaznictví. Takže riziko odhalení a případného postihu je pro potencionálního pachatele značně vysoké. (Drábková, 2020)

4.7. Předcházení podvodnému jednání

Nejdůležitější kroky v předcházení podvodnému jednání jsou zavedení efektivních a kvalitních vnitřních kontrolních mechanismů a dalších preventivních opatření, přičemž cílem bezpečnostní firemní politiky je dodržování legislativních nároků, obchodních ujednání, ochrana majetku a dat, ochrana odbornostního potenciálu, ale také zdraví zaměstnanců nebo kvalita životního prostředí. Tato politika stojí na určitých principech, těmi pak může být jednotné řízení politiky, rozdělení jednotlivých odpovědností, dohled ve formě řídicí kontroly a nezávislého interního auditu a efektivní vzdělávací systém. (Hartychová, 2012)

5. Rozbor vývoje kriminality a hospodářské kriminality v ČR a ve světě

Předešlá kapitola zakončila teoretickou část této diplomové práce, a je tak možné přesunout se na její praktickou část. Tato kapitola uvádí její dílčí část, a to tedy rozbor vývoje kriminality a hospodářské kriminality v České republice a ve světě. Konkrétněji bude tento rozbor proveden na základě dat z Českého statistického úřadu, následně bude doplněn daty z výzkumu společnosti Surveilligence s. r. o., jež zkoumala data za Českou republiku a Slovensko. Tuto kapitolu bude zakončovat pohled na data získaná z přehledu společnosti PWC, která každé dva roky vydává výzkum o hospodářské kriminalitě v celém světě. Všechny takto získané informace budou následně zpracovány za 10 let, týká se to období od roku 2011 do roku 2020, jelikož data za rok 2021 nejsou ještě zpracována.

5.1. Rozbor dat Českého statistického úřadu

První část se tedy věnuje rozboru dat získaných z webových stránek Českého statistického úřadu, přičemž zde budou následně představeny čtyři grafy, které se budou věnovat celkové kriminalitě České republiky za roky 2011-2020 a jejímu vývoji v objasňenosti za tyto roky, a dále také vývoji hospodářské kriminality dle jednotlivých krajů České republiky a opět jejímu vývoji objasňenosti. Všechny tyto grafy budou součástí přílohové části diplomové práce.

První graf je v přílohách označen jako příloha č. 2: Graf četnosti jednotlivých trestných činů v období od roku 2011 do 2020. Zde je možné spatřit různé druhy trestných činů, jako jsou obecná kriminalita, hospodářská kriminalita, loupeže, vloupání do bytů a rodinných domů, znásilnění a vraždy. Z důvodu vysoké četnosti obecné kriminality byla zvolena vedlejší osa, která zobrazuje spojnicový graf vývoje tohoto druhu kriminality. Obecná kriminalita je nejvýznamnější část trestných činů, jelikož v sobě zahrnuje následující druhy:

- násilná trestná činnost,
- mravnostní trestná činnost,
- majetková trestná činnost. (Policie ČR, 2022)

Při pohledu na graf je možné pozorovat, že trend tohoto druhu kriminality je v letech klesající, kdy nejvyšší hodnota byla pozorována v roce 2013 v počtu přes 260 000 registrovaných činů tohoto typu za rok. Nejnižší byla pozorována v roce 2020, kdy činila téměř 122 000 takovýchto jevů. Obecná kriminalita je v četnosti následována hospodářskou kriminalitou, která se pohybovala kolem 30 000 registrovaných činů za rok, avšak od roku 2015 vykazuje klesající tendenci, přičemž poslední rok, tedy v roce 2020, čítala již jen 18 528 těchto nastalých jevů. Další v pořadí jsou vloupání do bytů a rodinných domů, kdy nejvyšší četnost

byla rovněž jako u obecné kriminality spatřována v roce 2013. V tomto roce bylo registrováno 11 117 takovýchto případů, od tohoto roku je možné opět vidět klesající trend, kdy nejnižší počet případů je rovněž v roce 2020 a to v počtu 4 060 registrovaných činů za rok.

Tento trestný čin je následován registrovanými loupežemi, znásilněními a vraždami. Z tohoto u loupeží je viditelný pokles, a to z úvodních 3881 případů za rok 2019 na 1248 v roce posledním. U posledních dvou typů trestných činů již trend jednoduše sledovat nelze, jedná se o kolísající jev. Znásilnění se pohybují kolem 600 případů ročně a vraždy od 100 do 200 případů ročně, kdy v roce posledním, tedy v roce 2020, čítaly 130 registrovaných událostí.

Po deskripci tohoto grafu se dále nabízí ilustrování, jak vysoká byla objasněnost v jednotlivých letech za všechny typy trestných činů a kriminality jako celku v ČR v letech od roku 2011 do 2020. Graf objasněnosti je možné nalézt v přílohách s označením příloha č. 3. Obraz objasněnosti v sobě kromě předešlého výčtu druhů kriminalit zobrazuje i kriminalitu jako celek. Pohledem na konkrétní data je možné říci, že vývoj objasněnosti trestných činů celkem vykazuje mírně rostoucí tendenci, ačkoliv stále drží pod 50 %, přesněji za poslední dva roky na 47 %. Obecná kriminalita má stejně jako celková rostoucí tendenci, bohužel procento jejího došetření je v největší výši 42 %.

Co se týče hospodářských trestných činů, byl pozorován nejprve růst, poté 3 roky stagnace na výši 55 % a 54 %, ale v posledních dvou letech, tedy v roce 2019 a 2020, je pozorován výrazný pokles, a to do hodnoty 44 % objasněných případů z celkových 18 528 registrovaných trestných činů hospodářské kriminality. Rostoucí procento vyřešených případů se vyskytuje také u loupeží, toto je za poslední roky ustálené na 67 %. V čem se však policii nedaří pokročit, je vyšetřování vloupání do bytů a rodinných domů, kde je výše hodnoty objasněnosti stagnující, a to na hodnotě kolem 23 %. Toto je bohužel nejhůře zjištělná oblast trestné činnosti. V grafu poté pokračuje vývoj hodnoty objasněnosti znásilnění, kde je vykázána spíše klesající tendence, kdy ze začátku se jednalo o hodnoty kolem 70 %, ale poslední rok, tedy rok 2020 se podařilo dořešit pouze 58 % případů. Nejlépe jsou na tom vyšetřovatelé u vražd, kdy se podaří vypátrat kolem 90 % všech pachatelů.

Rozbor dat dle Českého statistického úřadu se v této fázi dostává do další části, a to do té, ve které se porovnává vývoj hospodářské kriminality dle období od roku 2011 do roku 2020 za jednotlivé kraje. V obrazci, který lze najít v příloze č. 4, je tedy možné vidět výčet jednotlivých krajů v následující souslednosti: Praha, Jihočeský kraj, Jihomoravský kraj, Karlovarský kraj, Kraj Vysočina, Královehradecký kraj, Liberecký kraj, Moravskoslezský kraj, Olomoucký, Pardubický, Plzeňský, Středočeský, Ústecký a Zlínský kraj. Zde je patrné, že největší výskyt hospodářské kriminality je jistě v hlavním městě České republiky, tedy

v Praze. V této oblasti byla nejvyšší hodnota registrovaných případů v počtu 7 707, nejnižší poté v roce 2020 v počtu 4 567 registrací. Následována je krajem Jihomoravským a Moravskoslezským, jejichž výše se pohybuje na navzájem podobné úrovni, tedy v roce 2011 kolem 3 000 případů a v roce 2020 kolem 2 000 případů ročně. Pokračujícími v řadě jsou kraje Ústecký a Středočeský, u nichž bylo možné opět sledovat jejich podobnou úroveň při jejich společné klesající tendenci, kdy jejich četnost v roce 2020 klesla na hodnotu kolem 1 500 případů.

Nejnižší četnosti vykazuje kraj Karlovarský, jenž se v nejvyšší hodnotě rovnala počtu 805 případů a v nejnižší poté 400 případů za rok, jenž byla viditelná v roce 2020. Ostatní kraje, tedy kraje Jihočeský, Vysočina, Královehradecký, Liberecký, Olomoucký, Pardubický i Plzeňský se až na občasné výkyvy vykazují opět vzájemně symetrická data. Tyto výkyvy se týkají např. kraje olomouckého, který se odlišoval v období od roku 2014 do roku 2016. V těchto letech vykazoval Olomoucký kraj výrazné zvýšení registrovaných případů hospodářské kriminality, nejvíce však 2 066 případů. Jinak jde o společnou klesající tendenci těchto sedmi krajů.

Na tento graf opět navazuje graf procenta objasněnosti v daných krajích dle jednotlivých let vývoje. Tento bude uveden v příloze č 5 a nabízí pohled na jednotlivé kraje a jejich časový vývoj v objasňování hospodářské kriminality. Tak tedy ke konkrétním datům. Jako první kraj je vyobrazené hlavní město Praha, ve kterém je bohužel velice nízká míra objasněnosti, kdy procentuálně nejvíce se podařilo vyřešit 45 % případů v roce 2014, kdy rovněž byl vykazován třetí nejvyšší počet případů za rok, přesněji 7 462. Od tohoto roku se tento ukazatel již jen snižoval a v roce 2020 činil jen 22 % z celkových 4 567 případů, což už není jen relativní, ale rovněž absolutní pokles vyřešených událostí. Procentuálně je na tom již lépe Jihočeský kraj, kde se objasněnost pohybuje nad 60 %, přičemž největší poměr byl vykázan v roce 2017, což byl zároveň rok, kdy i četnost případů byla na třetí nejvyšší hodnotě, přesněji 1 911 registrovaných případů. Hodnota 81 % je současně nejvyšší hodnota v tomto grafu, tento poměr je vidět u kraje Karlovarského v roce 2012, avšak ten registroval „pouze“ 638 takovýchto situací.

Po kraji Jihočeském následuje kraj Jihomoravský, jehož účast na řešení případů byla na vrcholu v roce 2015 se 49 %, od tohoto roku je pozorován pokles s výrazným skokem v roce 2020, kde se jedná již jen o 30 %. Co se týče Karlovarského kraje, zde je taktéž spatřováno snížení v rámci vývoje v letech, nejmenší procentuální hodnota je uvedena v roce 2020 ve výši 63 %. Dalším popisovaným krajem je kraj Vysočina, u něhož se hodnoty drží kolem 60 %, od roku 2016 je opět sledován tendenční úpadek, jenž je zakončen 57procentní

objasněností. Liberecký a Královehradecký kraj se drží veskrze podobných procentuálních hodnot, jenž byly doprovázeny i vzájemně symetrickou četností registrovaných případů trestných činů týkajících se hospodářské kriminality. Tyto hodnoty kolísají mezi 50 až 67 %. Moravskoslezský kraj je na tom o něco hůře, nejlepší hodnoty vykazuje v roce 2013 a v roce 2016, kdy uvádí 55 % objasněnosti registrovaných činů, a i přes pokles v posledních dvou letech na 49 % a 50 % v roce 2020 nejde o nejhorsí bilanci, jelikož v letech 2011 a 2012 tento kraj byl na úrovni 42 a 40 % v poměru objasněných trestných činů vůči registrovaným.

Dále je zobrazen vývoj v kraji Olomouckém, tento zaznamenával v letech od 2011 do 2016 každoroční nárůst, kdy v letech následujících se z dosažených 75 % dostal zpět na původních 52 %. Následuje kraj Pardubický, jenž se vyznačuje kolísavostí od 54 do 66 % objasněných případů z celkových registrovaných, přičemž v roce 2020 hodnota klesla pod spodní hranici kolísavého trendu, a tak je vykázána ve výši 52 %. V kraji Plzeňském se zobrazuje klesající tendence, která ze 71 % padá až na hodnotu 43 %. O moc lépe na tom není ani kraj Středočeský, spíše naopak, tento se pohybuje od 37 % do 47 %. Lépe je na tom kraj Ústecký, který se od roku 2013 drží nad 60 % objasněnosti případů hospodářské kriminality. Posledním krajem je kraj Zlínský, ten se snaží pohybovat nad 50 %, kdy nejvíce vykazuje v roce 2018 se 67 %.

5.2. Rozbor dat o trestných činech hospodářské kriminality dle průměrné hodnoty vzniklé škody

Po rozboru dat nalezených na webových stránkách Českého statistického úřadu následuje kapitola, která má za cíl analyzovat data, týkající se druhů hospodářských trestných činů a jejich průměrné hodnoty vytvořené škody. Tato jsou získána z webových stránek společnosti Surveilligence, s. r. o., jenž každoročně vytváří report ohledně hospodářské kriminality vyskytující se v České republice a na Slovensku. Pro potřeby této diplomové práce ale bude zpracována jen jeho část, zabývající se nejvýznamnějšími trestnými činy hospodářské kriminality v ČR s ohledem na velikost jejich výši průměrně vzniklých škod. Na toto téma je na následující straně vložena tabulka, ve které je vytvořen přehled v letech od roku 2008 do roku 2020. Toto časové rozmezí bylo z důvodu zprůměrovaných dat ponecháno dle reportu, jinak by byly provedeny úpravy na roky od 2011 do 2020.

Tabulka, která je vložena na další straně, obsahuje následující výčet druhů hospodářské kriminality:

- porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (§248),
- porušení závazných pravidel hospodářského styku,

- porušení povinnosti při spravování cizího majetku (§220,221),
- zkrácení daně (§240),
- vystavení nepravdivého potvrzení a zprávy (§259, 260),
- zneužívání informací, postavení v obchodním styku (§255, 255a),
- dotační podvod (§212),
- maření úkolu úřední osoby z nedbalosti (§330),
- zneužívání pravomoci úřední osoby (§329),
- poškozování věřitele (§222),
- zvýhodňování věřitele (§223),
- způsobení úpadku (§224),
- havarijní a provozní poruchy mimo DN-S-Ž-L-V nedbalostní,
- zastření původu věci (§216,217),
- podvod (§209). (Surveillance s. r. o. 2021)

Tab. 1 Přehled nejvýznamnějších trestních činů hospodářské kriminality podle průměrné škody

TRESTNÝ ČIN	Průměrná škoda (celková škoda/počet zjištěných trestných činů), v tis. Kč													Období 2008 - 2020		
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	celkem škoda v tis. Kč	celkem počet zjištěných	průměrná škoda v tis. Kč
1 porušení předpisů o pravidlech hosp. soutěže (§ 248)	7342	1029	769	245	135231	1844	4318	956	956	0	267	1424	10479	6207437	425	14606
2 porušení závaz. práv. hosp. styku	12700	3398	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	157585	19	8294
3 poruš. povinnosti při spr. ciz. majetku (§ 220, 221)	17293	11413	7886	6934	4561	10500	8125	7018	2309	7367	3376	3031	2398	16499268	2357	7000
4 zkrácení daně (§ 240)	8842	4844	7505	4774	6855	6143	9991	7840	5452	3596	2891	4342	6387	70136817	11962	5863
5 vystavení nepravdivého potvrzení a zpráv (§ 259, 260)	0	0	12	16136	16713	9000	989	6544	1842	5663	2509	2877	12519	3051859	479	6371
6 zneužívání informací, postavení v obch. styku (§ 255, 256)	4141	3274	5073	3609	3121	2162	2704	1470	2932	1069	32833	927	4761	2021240	389	5196
7 dotační podvod (§ 212)	0	0	5220	4259	3329	1770	7121	3728	3288	2911	1797	6940	2419	3718422	976	3810
8 maření úkolu úřední osoby z nedbalosti (§ 330)	0	265	28203	0	754	27	3546	5805	0	0	47	0	848	289831	116	2499
9 zneužívání pravomoci úřední osoby (§ 329)	2748	10813	633	272	5024	465	1197	1086	551	6480	1466	254	2874	2634169	1184	2225
10 poškozování věřitele (§ 222)	3844	3544	2991	2257	1094	2869	1020	1724	1196	4714	929	1358	1762	5701734	2653	2149
11 zvýhodňování věřitele (§ 223)	3049	1440	1432	820	1138	986	2244	370	631	1221	614	3191	10860	1179371	623	1893
12 způsobení úpadku (§ 224)	1177	1580	2770	3067	2393	456	2407	2369	371	1241	3512	347	1364	473574	257	1843
13 hav. a prov. poruchy mimo DN-S-Ž-L-V – nedbalostní	64	42	322	3652	13180	342	41	736	59	1952	176	29	46	351790	198	1777
14 zastření původu věci (§ 216, 217)	273	231	251	312	735	149	294	212	4110	1611	521	1402	3978	5346919	4317	1239
15 podvod (§ 209)	802	1194	767	817	1142	785	744	891	583	893	702	2363	1670	51127401	54080	945

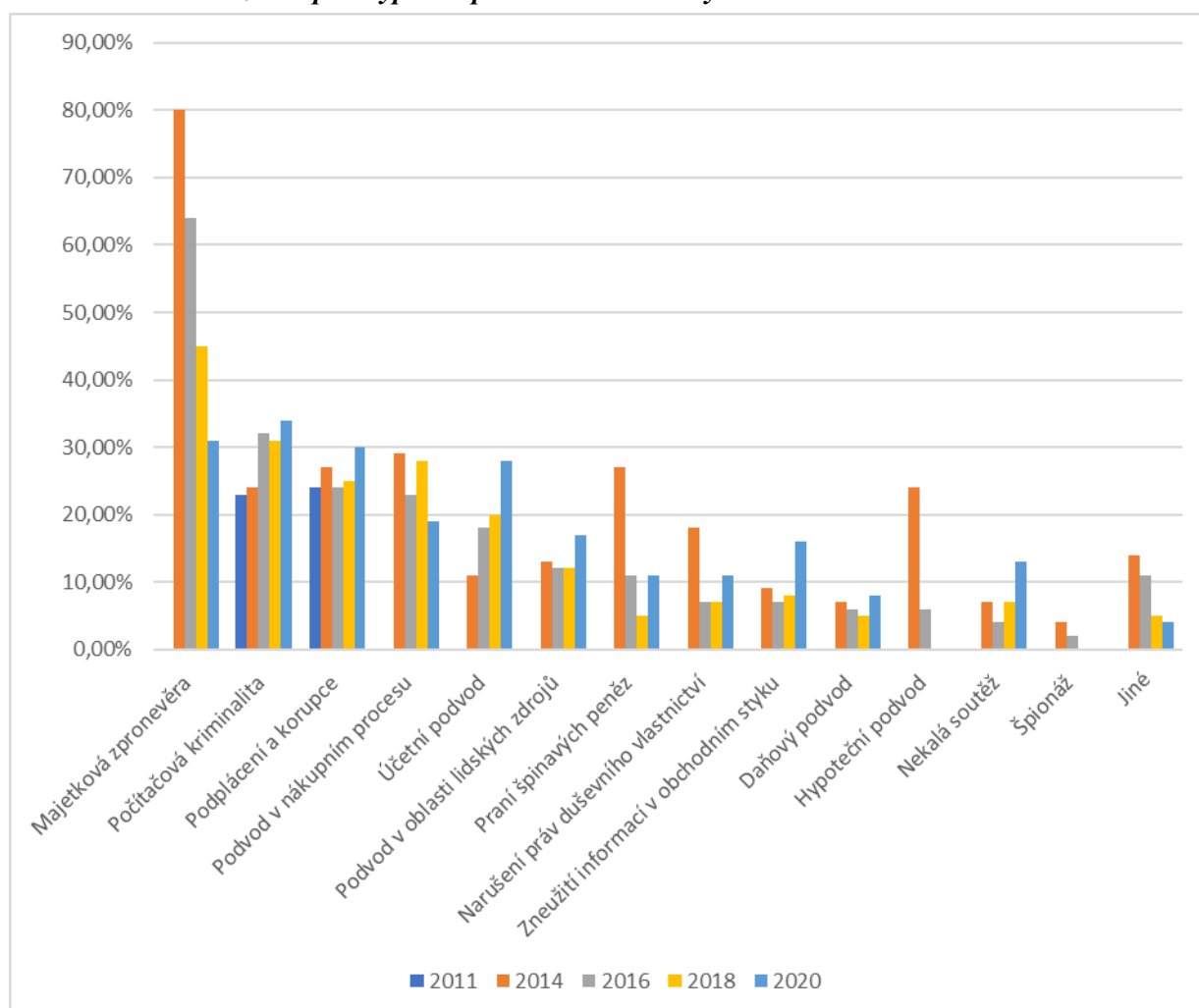
Zdroj: vlastní zpracování dle Surveillance s. r. o. (2021)

Z tabulky umístěné na minulé straně je zřejmé, že průměrná škoda v tis. Kč je nejvyšší v trestném činu způsobeným porušením předpisů o pravidlech hospodářské soutěže. Takovýchto jednání nastalo 425. Nejvyšší průměr podle let byl u tohoto trestného činu v roce 2012, kdy se rovnal 135.231 tisíc Kč. V roce 2017 se poté průměr, z důvodu neuskutečnění takového druhu podvodu, rovná nule. Dalším v pořadí je trestný čin porušení závazných pravidel hospodářského styku, tento se vyskytl pouze v letech 2008 a 2009 a to celkem v 19 případech, kdy průměr na jeden jev se rovná 8.294.000 Kč. Třetí nejvyšší průměrná hodnota se týká porušování povinností při správě cizího majetku, jenž je vykázána ve výši 7.000 tis. Kč v počtu 2 357 uskutečněných skutků. Zkrácení daně, které je v této tabulce zobrazené na čtvrté pozici, je rovněž druhým nejčastějším druhem podvodného jednání zde vyobrazeným. Vyskytl se v období od roku 2008 do roku 2020 v počtu 11 962 skutků s průměrnou výší škody 5.863.000 Kč, což je pátý nejvyšší průměr na trestný skutek. V tomto bylo krácení daně předebráno jednáním spojeným s vystavením nepravdivého potvrzení nebo zprávy, kdy průměrná hodnota takového jednání je ve výši 6.371 tis. Kč se 479 uskutečněnými případy v letech od roku 2010 do roku 2020, jelikož v prvních dvou zobrazených rocích se tyto činy neuskutečnily. Průměrná hodnota 5.196.000 Kč je poté spojená se zneužíváním informací či postavení v obchodním styku, toto podvodné jednání bylo v letech 2008 až 2020 uskutečněno 389krát. Dotačních podvodů se v zobrazovaném období stalo 976 a jejich průměrná hodnota škody se vyšplhala do výše 3.810.000 Kč. Dle zkoumané skutečnosti je na dalším místě maření úkolu úřední osoby z nedbalosti, kdy ve sledovaném období bylo registrováno 116 takových skutků s průměrnou škodou 2.499 tis. Kč na daný jev. Hned následující je rovněž druh podvodu spojený s úřední osobou, a to naopak ze strany jí samotné, tedy konkrétně zneužívání pravomoci úřední osoby, těchto bylo registrováno 1 184 při střední hodnotě 2.225 tis. Kč. Přehled pokračuje podvody zaměřující se na věřitele, prvním je poškozování věřitele, jež se od roku 2008 do 2020 vyskytlo 2 653 případů s přepočtenou hodnotou na jednotku 2 149 tis. Kč a zvýhodnění věřitele, u kterých je v přepočtu nižší škoda a to 1.893 tis. Kč s počtem 623 registrovaných činů. V průměru o 50.000 Kč je vykázána hodnota škody u trestných činů hospodářské kriminality způsobení úpadku, těchto se v daném období stalo 257. Dále následují nedbalostní havarijní a provozní poruchy, zastření původu věci a nejčastější položka z výčtu podvod dle paragrafu 209. Podvodů v obecném smyslu se událo 54 080 případů s průměrnou škodou 945.000 Kč, což je nejnižší průměrná částka uvedená v tabulce.

5.3. Rozbor dat celosvětového průzkumu hospodářské kriminality za roky 2011 až 2020

Dvěma předchozími rozbory byla popsána situace v České republice z hlediska vývoje kriminality v letech 2011–2020 a v rámci jejích krajů, poté vývoj kriminality hospodářské v tomto období v rámci prvního rozboru. V rámci druhého rozboru poté v letech 2008 až 2020 vývoj jednotlivých typů hospodářské kriminality v České republice v závislosti na jejich střední hodnotu vytvořené škody, a to buď společnosti ČR jako celku anebo jednotlivým organizacím. Když je tedy rozebrána situace v České republice, je důležité se na danou skutečnost podívat i z pohledu globálního. Proto v této analýze bude popsán vývoj typů hospodářské kriminality v období od roku 2011 do roku 2020 ve světě dle přehledů od společnosti PricewaterhouseCoopers, které vychází pravidelně od roku 2011. Tyto přehledy vychází pod názvem „Celosvětový průzkum hospodářské kriminality“, přičemž za tečky lze dosadit jednotlivé ročníky. Jedná se konkrétně tedy o ročníky 2011, 2014, 2016, 2018 a 2020. Toto bude více rozebráno na základě následujícího grafu, který ukazuje procentuální zastoupení typů hospodářské kriminality v období let 2011 až 2020 ve světě.

Obr. 1 Procentuální zastoupení typů hospodářské kriminality v období od roku 2011 do 2020 ve světě

Zdroj: vlastní zpracování, dle PWC (2011-2020)

Výše vložený obrazec se skládá z jednotlivých přehledů společnosti PWC, kdy je z těchto rozborů vybrán pro všechny společný graf s procentuálním zastoupením typů hospodářské kriminality, jedná se o typy:

- majetková zpronevěra,
- počítačová kriminalita,
- podplácení a korupce,
- podvod v nákupním procesu,
- účetní podvod,
- podvod v oblasti lidských zdrojů,
- praní špinavých peněz,
- narušení práv duševního vlastnictví,
- zneužití informací v obchodním styku,
- daňový podvod,
- hypoteční (úvěrový) podvod,
- nekalá soutěž,
- špionáž a jiné. (PWC 2011-2020)

Co se týče majetkové zpronevěry, její vývoj je dle obrázku následující: v roce 2011 nebyla zobrazena data za majetkovou zpronevěru, ale rok 2014 byla ve výši téměř 80 % z vyobrazených druhů kriminality, další roky pak 62, 44 a 31 % za rok 2020. Vykazuje tedy jasnou klesající tendenci. Naopak rostoucí vývoj je možné vidět u počítačové kriminality, kdy s čím dál tím vyšším technologickým pokrokem se zlepšují i techniky pro tento druh kriminality, v jednotlivých letech šlo o 22, 23, 31, 30 a 32 %. Třetí položkou zobrazenou v grafu na předchozí straně jsou praktiky podplácení a korupce, těchto bylo registrováno z celkového počtu hospodářské kriminality 22, 25, 22, 23 a 30 %. Trestné činy, které zde budou následovat, se budou týkat jen vývoje v letech 2014–2020, jelikož tato data nebyla v reportu z roku 2011 zobrazena. Jedním z těchto trestných činů je podvod v nákupním procesu, který má kolísavý vývoj, v roce 2014 byl vykázan ve 29 % případů, poté ve 22 %, následně ve 28 % a nakonec v roce 2020 v 18 %. Co se týče účetních podvodů, jejich procentuální vývoj je charakterizován růstem, kdy v roce 2014 se pohyboval kolem 10 % a v roce 2020 se rovnal již 28 %. V oblasti lidských zdrojů jsou procentuálně vykázaný v letech 2014-2018 kolem 10 % a poslední rok, tedy 2020, ve výši 16 %. Praní špinavých peněz neboli legitimizace výnosů z nelegální činnosti je jako další položkou grafu vykázána v roce 2014 ve výši 28 % z celkových vykázaných hospodářských trestných činů a v dalších letech už jen 10, 5 a 10 %. Narušení práv duševního vlastnictví se poté týkalo 18 % v roce

2014, následně v letech 2016 a 2018 6 % a v roce 2020 10 %. Případů zneužití informací v obchodním styku se vyskytlo v letech 2014-2018 méně než 10 % se skokovým nárůstem v roce 2020 na 17 %. Daňových podvodů se týkalo celosvětově 7,6, 5 a 8 % trestných činů. Dalšími trestnými činy uskutečněnými ve světě jsou podvody hypoteční, nekalá soutěž, špionáž a položky specifikované jako jiné. Hypotečních podvodů se vyskytlo nejvíce v roce 2014, kdy se jich objevilo 23 %, další hypoteční podvody byly reportovány v roce 2016 v 6 %. Nekalá soutěž se v letech 2014 a 2018 objevuje v 7 % případů, nižší je v roce 2016, kdy se rovná 4 % a naopak nejvyšší je v roce 2020, a to ve výši 12 %. Špionáž je obsahem pouze reportů v roce 2014 a 2016, v těchto letech byly procentuální výše uvedeny ve 4 a 2 procentech. Podvody určené do skupiny jiné poté vykazují klesající tendenci, kdy v roce 2014 jsou ve výši 12 %, v roce 2016 10 %, 2018 5 % a 2020 již jen 4 %.

6. Výsledky výzkumu

Na předchozích stranách byl proveden rozbor dat z Českého statistického úřadu a dat získaných z výzkumů společností. Tímto rozbohem byl získán přehled o tom, jaké typy kriminalit a hospodářských kriminalit se pachatelé v České republice mezi lety 2011 a 2020 dopouštěli, jak vysoké bylo procento objasněnosti takovýchto případů a jak velké finanční škody byly napáchány.

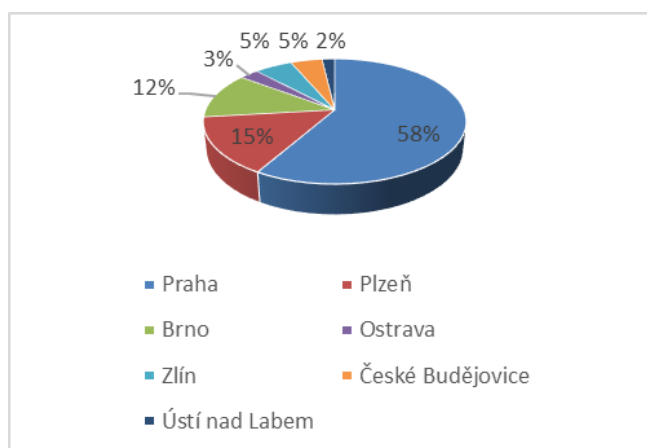
Po tomto však následuje samotný výzkum na téma „Metody využívané podnikatelskými subjekty k úpravám svých finančních výsledků a druhy hospodářské kriminality objevující se v České republice“. Výzkum byl proveden pomocí anonymního dotazníku, jež se podařilo získat zpět od 108 respondentů.

První částí, která bude rozebrána, je část týkající se charakteristiky respondenta, pokračovat bude způsob vnímání pojmu kreativního účetnictví, popsání praktických zkušeností s touto koncepcí. Další část se věnuje zkušenostem s jinými druhy hospodářské kriminality. Součástí této kapitoly bude rovněž i zodpovězení výzkumných otázek.

6.1. Charakteristika respondenta

Při charakterizování respondenta bylo nejprve zjištěno, kde pracuje, tedy sídlo společnosti, ve které pracuje, na co se tato společnost specializuje a jakého je druhu podnikání včetně specifikace případné právní formy.

Obr. 2 Sídlo společnosti respondenta

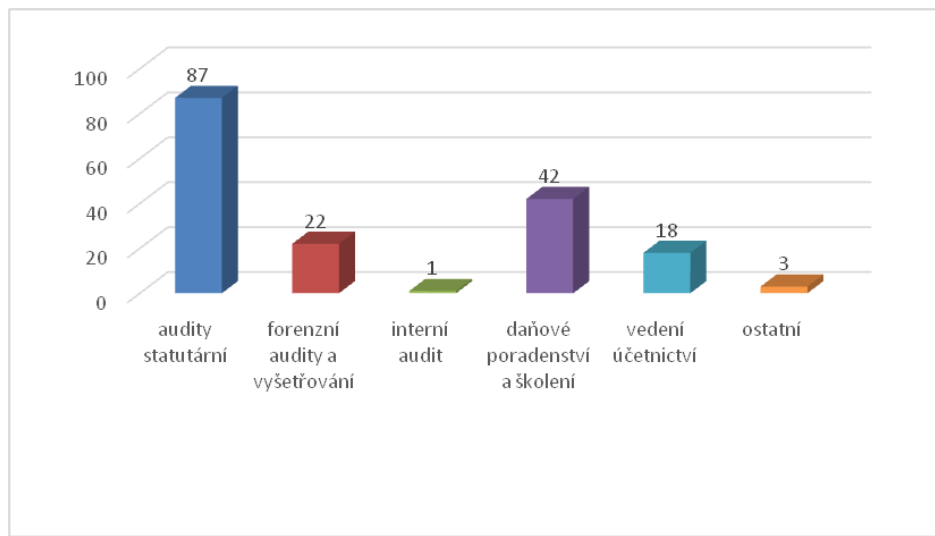
Zdroj: vlastní zpracování 2022

Většina oslovených respondentů se ozvala z hlavního města České republiky, a tedy z Prahy, bohužel nesmí být opomenuto ani to, že otázka nebyla postavena na tom, aby bylo řečeno, kde daný respondent skutečně pracuje, ale na sídlo společnosti, které může být jinde než konkrétní provozovna. Sídlo v Praze pak má 58 % respondentů, což odpovídá přesnému počtu

63 osob. Dalším nejvíce zastoupeným městem je západočeská Plzeň s 15 % (v počtu 16 odpovídajících), O tři respondenty méně se podařilo získat z Brna (v přepočtu 12 %). 3 % (tedy 3 osoby) se ozvalo z Ostravy. Z Českých Budějovic se vrátily odpovědi od 6 respondentů (5 % z celkového počtu). 5 respondentů poté ze Zlína. A v nejmenším počtu se zde objevují odborníci z Ústí nad Labem, a to tedy v počtu 2 osob a pouhá 2 %.

Oslovovaní byli rovněž dotazováni na specializaci společností, ve kterých pracují, výsledek je znázorněn následujícím grafem.

Obr. 3 Specializace společností

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Otázka na specializaci byla stanovena jako otevřená, avšak pro zjednodušení poté byly vytvořeny následující druhy specializací:

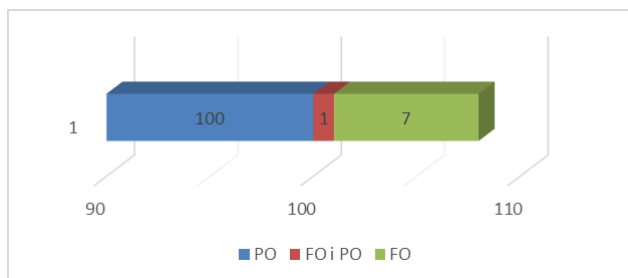
- audity statutární,
- forenzní audity a vyšetřování,
- interní audit,
- daňové poradenství a školení,
- vedení účetnictví
- a ostatní.

Do těchto byly odpovědi zařazeny dle individuálních odpovědí. Některé společnosti pak byly zařazeny hned do několika skupin zároveň. Ze společností, které se věnují statutárnímu auditu, je 87 účastníků dotazníkového šetření. 42 respondentů je ze společností, které se mimo jiné věnují daňovému poradenství nebo také školením. Dále se podařilo získat 22 osob, jejichž zaměstnavatel se zabývá forenzními audity a vyšetřováním. 18 z odpovídajících uvedlo, že jejich společnost je rovněž poskytovatelem služeb vedení účetnictví. Jeden respondent je zaměstnán u společnosti, jenž poskytuje zpracování interního auditu. Do kolonky ostatní poté

byli zařazeni respondenti, jež se věnují internímu auditu pro jednotlivé společnosti, jednou z nich je společnost poskytující finanční služby, další telekomunikační služby a poslední je výrobní firma.

Výše specifikované společnosti byly rozčleněny navíc podle způsobu podnikání. Toto je možné spatřit v grafu pod tímto textem.

Obr. 4 Způsob podnikání společnosti

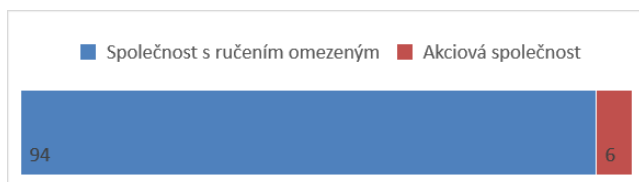

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Z obrázku je zřejmé, že se převážně jednalo o respondenty zaměstnané ve společnostech, které jsou registrované jako právnické osoby (celkem 100). Zbýlých 8 provozují svoji živnost jako OSVČ. Jeden respondent uvedl, že je zároveň fyzickou i právnickou osobou.

Na způsob podnikání poté navazuje určení druhu právnické osoby. Toto je zobrazeno níže.

Obr. 5 Druh právnické osoby

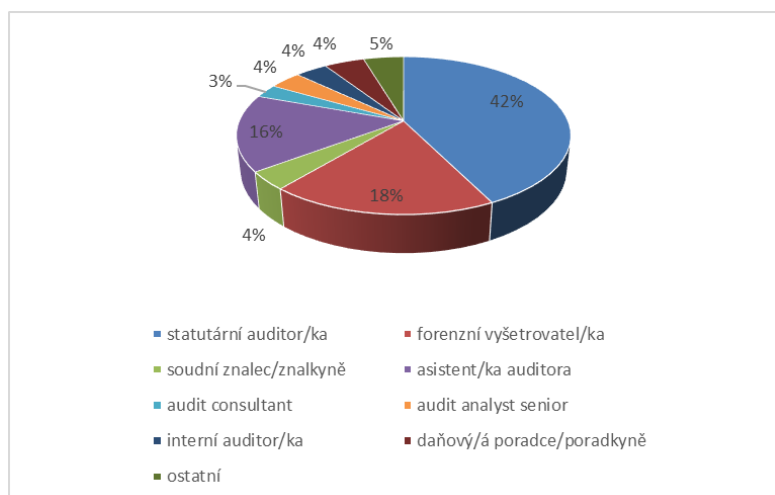
Zdroj: vlastní zpracování 2022

Většinové zastoupení v předešlém grafu je obsazeno společnostmi s ručením omezeným o to v počtu 94 odpovídajících. Zbýlých 6 pak zastupují akciové společnosti.

Dalšími charakteristikami dotazovaných osob jsou zastávaná funkce a počet let nastřádané praxe.

První z otázek týkající se vykonávané pracovní pozice je zpracována v nadcházejícím obrázku vloženém na následující straně.

Obr. 6 Funkce zastávaná respondentem

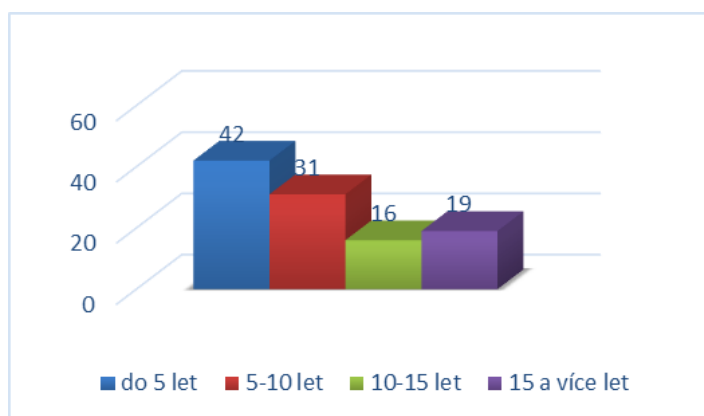

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Funkce, jež účastníci dotazníkového šetření při své praxi zastávají, jsou následující. Jedná se především o statutární auditory/auditorů, kteří zde převažují s počtem 46 osob (tedy 42 %), dalšími jsou forenzní vyšetřovatelé a vyšetřovatelky, kteří jsou zastoupeni 18 % (v počtu 20 jednotlivců). Hojný ohlas byl pocíťován i od asistentů/asistentek auditora, kterých se ozvalo 11 (což je 16 %). 4 % poté obsadili soudní znalci (4 respondenti), poté se jednalo o daňové poradce/poradkyně (5 odpovídajících), interní auditory (4 odborníci) a auditní analytiku (rovněž 4 jedinci). Konzultanti spolupracující s auditory jsou v dotazníkovém šetření zastoupeni třemi jedinci. Poslední skupinou osob, která čítá 5 respondentů (tedy 5 %), je skupina ostatní, ve které jsou zahrnuti: dva junior manažeři, ředitel interního auditu, compliance expert a manažer auditu.

Poslední charakteristikou respondenta je počet let jeho praxe v oboru auditingu, forenzního vyšetřování a hospodářské kriminality, k tomuto byl vytvořen graf nacházející se níže. Popis je na následující straně.

Obr. 7 Počet let praxe v oboru auditingu, forenzního vyšetřování a hospodářské kriminality

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Jednotlivé odpovědi byly rozřazeny do intervalů po 5 letech, pro možnost porovnání. Zde bylo zjištěno, že největší počet respondentů byl získán u osob, které nemají praxi delší než 5 let. To bylo nejspíš zapříčiněno tím, že respondenti byli zachyceni převážně na sociální síti LinkedIn čili jde převážně o mladé lidi, kteří se snaží odborně růst a k tomuto využívají tuto sociální síť. Těchto respondentů bylo 42 z celkových 108. 5-10 let praxe přiznalo 31 dotazovaných. 10-15 let praxe v oblasti auditingu, forenzního vyšetřování či hospodářské kriminality mělo celkem 16 osob. Více než 15 let praxe poté mělo 19 jedinců. Pro přesnější představu, jak se pohybovala praktická zkušenost respondentů, byl vytvořen přepočtení pomocí váženého aritmetického průměru. Výsledkem tohoto přepočtu byla získána hodnota 8,18 let. Průměrný počet let praxe na jednotlivce byl něco málo přes 8 let, což pro účely této diplomové práce dostatečně vyhovuje, jelikož respondenti již nějaké zkušenosti nabrat stihli.

6.2. Vnímání pojmu kreativní účetnictví odbornou veřejností

Podkapitola týkající se vnímání pojmu kreativní účetnictví odbornou veřejností z oblasti auditingu, forenzního vyšetřování a hospodářské kriminality bude složena z následujících částí:

1. Rozdělení respondentů dle toho, zda vnímají kreativní účetnictví jako negativní (způsob zkreslující účetní výkazy a zakrývající podvod) nebo jako pozitivní (způsob myšlení účetních a účetních metodiků pro co nejvěrnější zobrazení skutečnosti). K tomuto budou předvedeny důvody, které jednotliví respondenti při svém výběru uvedli.
2. Rozdělení respondentů dle toho, jak často se ve své praxi setkali nebo setkávají s negativní formou kreativního účetnictví, tedy se způsobem zkreslujícím účetní výkazy. K tomuto bude uvedeno, s jakými praktikami se nejčastěji při své praxi setkali.
3. Určení oblastí v účetnictví, které jsou nejvíce náchylné k jejich manipulaci a tím i znehodnocení dat z nich získaných.
4. Určení velikosti společnosti, u níž je dle respondentů největší pravděpodobnost, že se bude manipulovat s účetními daty a případně její právní forma.

6.2.1. Rozdělení respondentů dle vztahu ke kreativnímu účetnictví

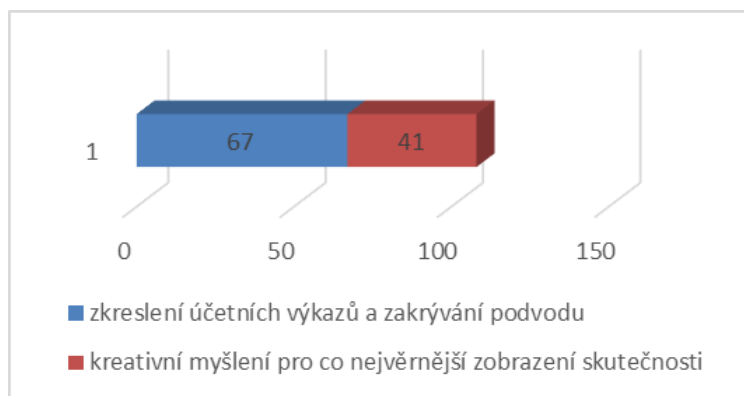
Jak již bylo výše uvedeno, v této části práce bude uvedeno, jak jednotliví respondenti vnímají pojem kreativní účetnictví, toto každý z nich podpořil svým odůvodněním.

Každý z respondentů měl na výběr ze dvou možností, a to určit, zda vnímá kreativitu v účetnictví jako:

- způsob jednání, kterým se snaží manažeři a účetní metodici co nejvěrněji zobrazit skutečnost za užití kreativního myšlení a metod kreativního účetnictví se současným neporušením právních předpisů a informační symetrie,
- jako způsob jednání, kterým se snaží manažeři a účetní metodici zkreslit účetní výkazy či zakrýt určitý podvod.

Toto bylo zachyceno na obrázku č. 12 pod tímto textem.

Obr. 8 Vnímání pojmu kreativní účetnictví

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Dle předešlého grafu je očividné, že dotazovaní se rozdělili do těchto dvou skupin. První skupina je větší. Jedná se o 67 respondentů, kteří stojí za klasickým pojetím kreativního účetnictví, a tedy ho vnímají jako způsob zkreslení účetních výkazů případně jako způsob zakrývající určitý druh podvodného jednání. Druhá menší část (41 osob) stojí za tím, že se jedná o kreativní myšlení, které je zapotřebí při praxi účetních a účetních metodiků.

Positivní mínění části respondentů je podpořeno především důvody, jako jsou:

- „Vnímám kreativní účetnictví jako zefektivnění účetnictví v podniku, za podmínek dodržení právních předpisů.“
- „Tato definice lépe odpovídá mé představě o kreativním účetnictví.“
- „Volnost v některých ustanoveních ZoÚ přímo nabádá k tomu, aby účetní jednotka využila rámec pro vykazání tak, aby účetní závěrka jako celek podávala věrný a poctivý obraz účetnictví. S řádným popisem účetních metod nedochází k ovlivnění uživatelů ÚZ.“
- „Většinou se společnosti snaží o úpravu prezentace v rámci možností.“
- „Ve své praxi jsem se setkal s případy, kdy běžné účetní postupy nebyly využitelné, protože daný případ byl velice nestandardní a musela by přijít na řadu trocha

kreativity. V těchto situacích nevnímám kreativitu jako negativní jev, ale naopak jako důležitou součást práce účetního.“

- „Používání kreativního účetnictví nemusí rovnou znamenat fraud, každopádně je to upozornění, abychom se zaměřili víc na dané účty/oblasti a dávali větší pozor.“
- „Kreativní účetnictví při současném neporušení daných „pravidel“ může být v pořádku, avšak je nutné, aby rovněž byly odhaleny chyby, které se zde v důsledku špatného úsudku mohou vyskytnout.“

Z tohoto vyplývá, že tito dotazovaní kreativní účetnictví vidí jako něco pozitivního, co je důležité pro chod společnosti, co pomáhá zajišťovat efektivitu, přičemž dávají důraz na dodržování zákonů a na možnou chybovost.

Opačným přístupem je negativní mínění, které je doplněno následujícími odůvodněními:

- „Vždy je snazší účtovat dle standardních postupů, než kreativně kombinovat a vymýšlet různé modely.“
- „Je to ustálený pojem, který si spojuji se snahou „vylepšit“ výsledky hospodaření.“
- „Nejde o věrné zobrazení, ale o zobrazení s co možná největším prospěchem pro management nebo společnost.“
- „Kreativní účetnictví je ve většině případů používáno při zakrytí nelegální činnosti.“
- „Pod slovy kreativní účetnictví vnímám snahu obcházet účetní standardy tam, kde jsou nejasné, nekonkrétní, případně tam hrozí malý nebo žádný postih, nebo je tento postih v kontextu získané „výhody“ neadekvátně malý.“
- „Znám pár kreativních společností z historie, jako je například ENRON.“
- „V účetnictví jsou téměř všechny postupy definovány zákonem či vyhláškou a není třeba kreativních metod pro jeho běžné vedení.“
- „Kreativitu v tomto smyslu vnímám jako více sofistikované metody zakrytí podvodného jednání. Naproti tomu zachycení neobvyklých transakcí vnímám jako výklad zákona a tvorbu metodiky.“

Ve většině případů se respondenti negativně smýšlející o tomto pojmu pozastavili hned u začátku nad tím, že se jedná o ustálený pojem, který takto chápou a je jim veřejnou i odbornou společností také vykládán. Další, v čem se respondenti shodují, je fakt, že je důležité držet se zákonných norem a dodržovat určité postupy, které jsou pro vytváření účetní závěrky již stanoveny.

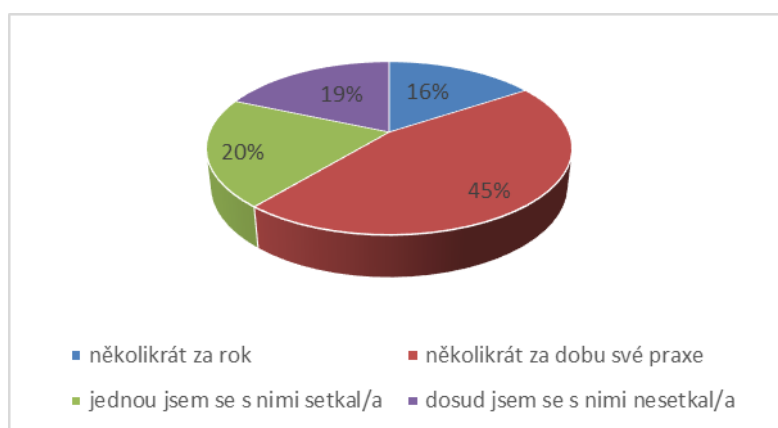
Další otázkou dotazníku byla i jedna ze stěžejních otázek výzkumného šetření. Tímto bylo zjistit, jaký vliv na finanční zdraví má podle daných respondentů využívání (v negativním

slova smyslu) kreativního účetnictví v podniku. Díky tomuto bylo zjištěno několik a zároveň sobě podobných stanovisek. V tomto případě se jedná o odpovědi typu „negativní“, „většinou záporný“, ale také „značný“, „jedná se o problém, který je jen odsouván do budoucnosti“, „kreativní účetnictví z počátku finanční zdraví naoko vylepšuje = zkresluje, ale poté má neblahý vliv na podnik“. Rovněž bylo uvedeno několik odpovědí jako: „zakrytí špatného finančního zdraví je jeden z důvodů využití kreativního účetnictví, které ho zakryje jen krátkodobě, bohužel dlouhodobě se problém mnohonásobně zhorší“, „u některých subjektů je vliv na finanční zdraví i existenční“, „uvnitř podniku vzniká nejistota“.

6.2.2. Rozdělení respondentů dle četnosti jejich setkání s negativní formou kreativního účetnictví

Před otázkou, jak často se dotazovaní s těmito technikami setkali/setkávají, byla položena otázka na to, zda se vůbec někdy setkali se zneužíváním praktik kreativního účetnictví. Na tuto otázku 81 % respondentů odpovědělo, že ano a 19 % z nich, že vůbec ne. Odpovědi týkající se otázky na četnost jejich setkání s těmito praktikami jsou zobrazeny v následujícím grafu.

Obr. 9 Četnost setkání s kreativním účetnictvím ve formě jeho zneužívání

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Na obrázku vloženém nad tímto textem je zřejmé opět těch 19 % respondentů, kteří se dosud nesetkali s technikami kreativního účetnictví. Těchto je v přepočtu 20, tito po přeskočení několika podotázek mohli dále pokračovat ve vyplňování dotazníku. Ostatních 88 respondentů se rozdělilo na následující typy odpovědí:

- jednou jsem se s nimi setkal/a,
- několikrát za dobu své praxe,
- několikrát za rok.

Jednou za celou dobu praxe se s nimi setkalo 20 % všech respondentů (22 osob). Odpověď několikrát za dobu své praxe uvedlo 45 % z dotazovaných (49 jedinců). Posledních 16 %

dotazovaných odborníků uvedlo, že se s nimi setkávají několikrát do roka. V případě, že byla vybrána odpověď několikrát za praxi/rok, měl daný respondent uvést i danou konkrétní četnost. Tyto četnosti poté byly zprůměrovány vzorcem pro aritmetický průměr a byly zjištěny následující informace:

- průměrný počet při odpovědi několikrát ročně: 5,2krát
- průměrný počet při odpovědi několikrát za dobu praxe: 4,2krát

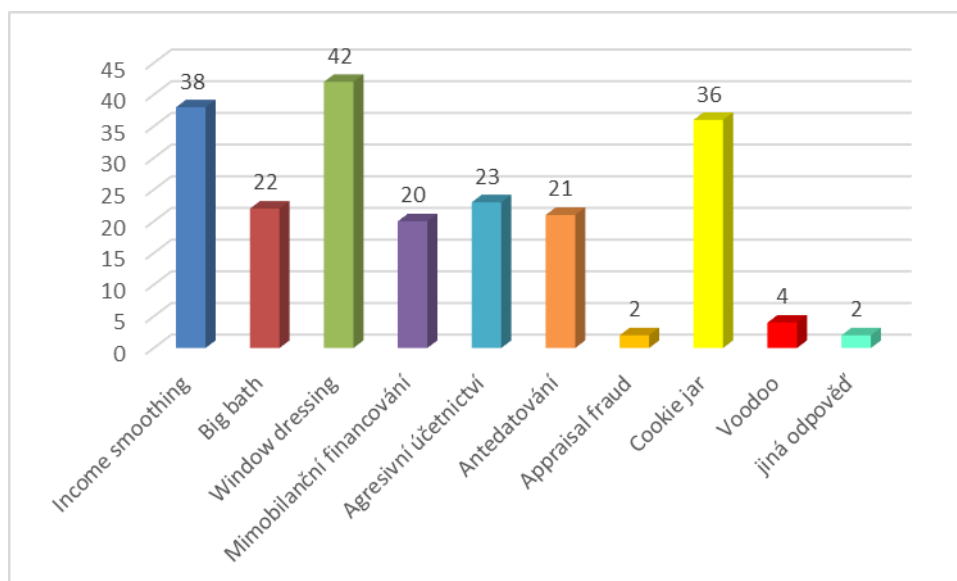
Tedy bylo zjištěno, že ti, co se setkávají s kreativním účetnictvím několikrát ročně až 5krát ročně, přijdou do styku s se zneužíváním praktik kreativního účetnictví pro zkreslení účetních dat či dokonce pro zakrytí účetního podvodu. A ti, kteří se setkali s tímto jevem „jen“ několikrát za dobu praxe, se s ním potkali přibližně 4krát, přičemž zde nezáleží na počtu odpracovaných let v oboru, jelikož z dat získaných pomocí dotazníku bylo zřejmé, že i ti, lety prověřeni, se s těmito praktikami setkat vůbec nemuseli.

Odborníků, kteří se s tímto setkali, či na to dennodenně v praxi narážejí, se týkala i následující otázka. Tato otázka se týkala již konkrétních praktik, a to, které metody jsou v praxi využívané nejčastěji, přičemž odpovědi mohly být zvoleny tyto:

- Income smoothing (vyrovnávání zisků – minimalizování vývojového trendu zisku, zdržování zisku pro nepříznivé období),
- Big bath (prohlubování ztráty ve špatném období, pro vyvolání pocitu lepších výsledků v roce následujícím),
- Window dressing (záměrné vylepšování rozvahy pomocí prodeje a zpětného odkupu aktiv, nedodržování zásady opatrnosti, praktiky přeceňování majetku, zkreslené vykazování výnosů, změny v účetní politice přes konce období atd.),
- Mimobilanční financování (aktiva i závazky jsou vykázány u jiných subjektů, snaha snížit míru zadluženosti),
- Agresivní účetnictví (utlačuje princip poctivého a věrného zobrazení skutečností, využívání účetních postupů a pravidel čistě pro svůj stanovený cíl),
- Antedatování (záměrné falšování účetních dokladů),
- Appraisal fraud (záměrné zvyšování hodnoty nemovitostí pro získání vyššího hypotečního úvěru či lepších úvěrových podmínek),
- Cookie jar (využívání rezerv, vytvářených v minulých letech),
- Voodoo (záměrné navyšování výnosů pro zvýšení zisku),
- a jiná odpověď.

Výsledkem této otázky je sloupcový graf, jenž bude uvedený na další straně.

Obr. 10 Nejčastěji využívané praktiky kreativního účetnictví

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Z výše vypsáných kategorií byly nejčastěji označeny praktiky Window dressing (42 respondentů). Následovalo Income smoothing (38 odpovědí) a Cookie jar, které se při analýze dotazníků objevily 36krát. Další častou odpovědí byla metoda Agresivní účetnictví (23 respondentů). Po této následovala odpověď Big bath se 22 výskyty. 21krát pak byly vybrány praktiky Antedatování. Mimobilanční financování se poté objevilo v odpovědích 20krát. Nejméně poté respondenti vybírali techniky Voodoo (4x) a Appraisal fraud, a ta pouze ve dvou případech. Jinou odpověď uvedli jen dva respondenti, tyto zněly: „systematické rozkrádání peněz firmy (zejména ze strany majitelů), toto se projeví například fiktivní a neúměrně vysokou bilancí pokladny“ a „odkládání nákladů do aktiv“.

6.2.3. Oblasti v účetnictví společnosti, jež jsou náchylné k manipulaci s daty

Další částí kapitoly vnímání pojmu kreativního účetnictví odbornou veřejností je i určení oblastí v účetnictví společnosti, které jsou dle názorů respondentů nejvíce ovlivnitelné a manipulovatelné. Dotazovaní poté mohli rozhodovat o těchto skupinách dat:

- výnosy,
- náklady,
- časové rozlišení,
- dohadné položky,
- opravné položky,
- rezervy,
- zásoby,
- majetek.

Tyto druhy dat poté byly hodnoceny respondenty dle Likertovy škály, přičemž stupnice byla tvořena odpověďmi: ano (tedy „souhlasím“ s výrokem, že tato oblast je nejvíce náchylná k manipulaci ze strany účetní jednotky), spíše ano („souhlasím“, ale s jistými výhradami), spíše ne (spíše „nesouhlasím“ s výrokem) a ne (tedy absolutně nesouhlasím s výrokem, že je daná oblast nejvíce náchylná k manipulaci s jejími daty).

Tab. 2: Oblasti dat v účetnictví náchylné k manipulaci v účetní jednotce

Oblasti náchylné k manipulaci/ reakce respondentů	ano	spíše ano	spíše ne	ne
výnosy	83	11	14	0
náklady	60	20	28	0
časové rozlišení	38	49	21	0
dohadné položky	67	29	9	3
opravné položky	56	36	14	2
rezervy	57	42	9	0
zásoby	20	42	35	11
majetek	17	15	73	3
Celkem	398	244	203	19

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Co se týče dat, které se týkají výnosů, je zde zřejmé, že se respondenti s většinou převahou (83 jedinců) shodli na tom, že jsou velice náhlé k jejich zkreslování. 11 z dotazovaných uvedlo, že s tímto spíše také souhlasí, 14 osob spíše nesouhlasilo, ale absolutně to neodsoudil nikdo. Po rozebrání výnosů je důležité rovněž posoudit druhou stranu bilance, tedy náklady.

Náklady jsou rovněž podle dotazovaných velice manipulovatelné. S tímto výrokem absolutně souhlasilo 60 odborníků, s tímto se rovněž téměř ztotožňuje 20 respondentů, naopak spíše se s tímto neshoduje posledních 28 osob. A opět nikdo nebyl v přímém rozporu. S náklady a výnosy věcně souvisí i časové rozlišení, které je nutné zejména u těchto položek převážně přes konce období provádět.

Při zaměření na časové rozlišení se rozhodli o jejich zařazení respondenti následovně. Ve shodě s tvrzením je již jen 38 oslovených, mírné výhrady má 49 dotazovaných, dále se objevilo 21 respondentů, kteří nemohou na 100 % dané tvrzení vyvrátit. Žádný z respondentů poté neuvedl, že by byl přímo proti.

V případě, že v době o účtování nejsou známy všechny údaje (např. částka, období, jehož se položka týká nebo přesný účel), jsou vytvářeny dohadné položky. Tyto položky byly rovněž analyzovány na základě dotazníkového šetření. U těchto položek je opět vidět, že většina respondentů tuto oblast za velmi náchylnou k manipulaci považuje, tato většina je tvořena 67 jedinci. Další, kteří jsou s tímto spíše ve shodě, ovládají 27 % hlasů (29 dotazovaných). 9 z nich je pak spíše v rozporu a zbylé 3 osoby rozhodně nesouhlasí.

Dalšími položkami výkazů jsou tzv. opravné položky, které působí v případě, že je potřeba do účetnictví zahrnout tzv. dočasné snížení hodnoty některého z aktiv. Otázkou je tedy, zda je možné a jak často se využívají praktiky kreativního účetnictví ke zkreslování právě těchto hodnot. Ačkoliv se plně s výrokem ztotožňuje „pouze“ 56 respondentů, dalších 36 se k tomuto taktéž přiklání. V mírné opozici je poté 14 odborníků, kteří udali odpověď „spíše ne“. A pouze dva respondenti si myslí, že s daty týkajícími se opravných položek se nemanipuluje tak často.

V účetnictví se rovněž často objevují tzv. rezervy. Jedná se o to, že společnost již dopředu počítá s tím, že v nejbližší době nastanou nějaké velké náklady, ale neví jistou peněžní částku ani jisté období, k němuž se hodnota bude vztahovat. Proto si vytváří rezervy, které po získání potřebných podkladů a dat rozpustí, a tím poníží náklady v následujících obdobích, ve kterých je o vzniku nákladů účtováno. Dle předešlých analýz bylo zjištěno, že se daní odborníci často setkávají s metodou kreativního účetnictví, tzv. Cookie jar (v překladu sklenice na sušenky), tedy využívání rezerv, které byly ve velké míře v loňských letech vytvářeny.

Dle očekávání je ve výše vložené tabulce zřejmé, že žádný z respondentů tento úsudek nezavrhl a pouhých 9 respondentů by spíše řeklo, že se nejedná o položky účetnictví, se kterými by bylo nejčastěji manipulováno. Většinových 99 dotazovaných si naopak myslí, že s těmito daty se manipuluje často.

Důležitou součástí rozvahy jsou rovněž zásoby, avšak ne každá společnost je považuje za stěžejní. Některé mohou mít zásoby jako největší položku výkazů a nejvíce nákladnou, ale některé, převážně ty, zabývající se službami, zásoby mohou mít jen jako malou zanedbatelnou položku. Proto se mohou lišit i názory odborníků na možnost zkreslování těchto údajů pro co největší prospěch firmy. Jinak řečeno tam, kde zásoby nehrají žádnou roli a jde pouze o malé částky, se moc kreativity nenajde. Proto je u těchto položek vidět rozdíl oproti předchozím řádkům tabulky, jelikož je zde zastoupena odpověď „ne“ v počtu 11 respondentů. Ti si myslí, že se tyto údaje nedají zkreslovat. A zároveň čteně respondentů uvedlo, že si rovněž myslí, že se nedají nepodloženě ovlivňovat. Těchto bylo 35. O 7 respondentů více poté uvedlo, že

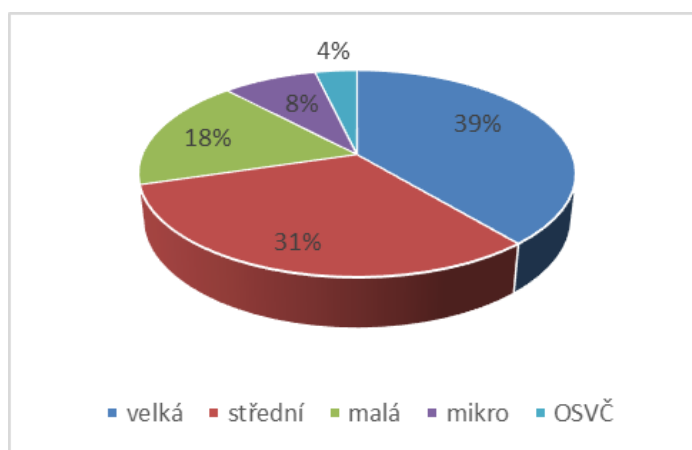
četnost manipulace je vyšší, ale není nejčastější. Absolutně s výchozím výrokem souhlasilo „pouhých“ 20 osob.

Poslední analyzovanou položkou účetních výkazů je majetek. O majetku si dotazovaní odborníci myslí, že spíše není manipulovatelný v rámci dat v účetnictví podniku. Takovýchto je 73. K těmto se přidávají další 3 odborníci, kteří uvedli, že se často nemanipuluje s těmito informacemi. Zbýlých 30 je naopak s výrokiem ve shodě.

6.2.4. Druh a velikost společností, u nichž je respondenty nejčastěji spatřováno využívání kreativního účetnictví ke zkreslování účetních dat

Dále byli respondenti dotazováni na to, u jak velkých společností, na základě členění dle zákona o účetnictví, je podle nich možné, se nejčastěji setkat se zkreslováním účetních dat. To je možné vidět na grafu č. 11, který je níže popsán.

Obr. 11 Velikost společností, u nichž je kreativní účetnictví spatřováno nejčastěji

Zdroj: vlastní zpracování 2022

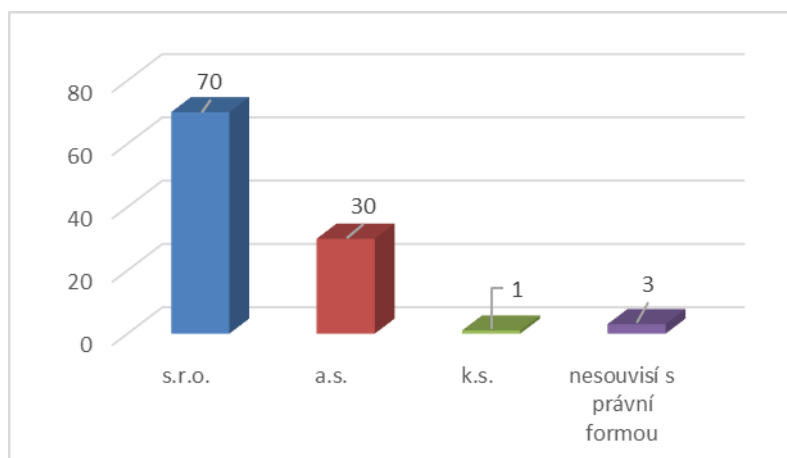
Členění velikosti společnosti sestávalo z následujících možností:

- OSVČ,
- mikro,
- malá,
- střední
- a velká účetní jednotka.

Nejčastěji byly vybírány velké (39 %, 42 jedinců) a střední účetní jednotky (31 %, 34 odpovědí). Dále následovala společnost malá s 19 označeními respondenty (18 %). S 8 % poté mikro účetní jednotky a 4 % u OSVČ. Záleží tedy na úhlu pohledu konkrétního odborníka, který se s danými podvody setkal nebo setkává.

K tomuto se dále vztahuje určení právní formy, u které je nejčastěji pozorován výskyt zneužívání praktik kreativního účetnictví. To bude rozebráno na základě grafu, který je vložen níže na této straně.

Obr. 12 Právní forma s nejčastějším výskytem využívání kreativního účetnictví

Zdroj: vlastní zpracování 2022

V tomto případě odpovídali na otevřenou otázku, přesto však docházelo k opakování výše viditelných odpovědí. Nejčastější odpovědí byla společnost s ručením omezeným (s. r. o.), Takto odpovědělo 70 odborníků, dalších 30 jich určilo akciovou společností (a. s.) jako právní formu s nejčastěji spatřovanými účetními podvody. Jeden člověk pak uvedl komanditní společnost (k. s.). Poslední tři respondenti si stojí za tím, že nezáleží na právní formě podnikání. Toto bude více rozebíráno v kapitole 6.4. Posouzení využívání metod kreativního účetnictví na základě velikosti podniku či vlastnické struktury a posouzení vlivu na finanční zdraví podniku.

6.3. Rozbor výskytu hospodářské kriminality v ČR dle dotazníkového šetření

Touto podkapitolou se diplomová práce dostává do druhé části dotazníkového šetření, která má za úkol analyzovat výskyt hospodářské kriminality v ČR na základě odpovědí respondentů z řad auditorů, forenzních vyšetřovatelů a dalších, kteří mají v této oblasti praxi. Tato analýza bude provedena na základě následujících kroků:

1. rozdělení respondentů dle četnosti jejich setkání s nějakými druhy hospodářské kriminality, porovnání názorů ohledně nejčastějšího iniciátora podvodného jednání a ohledně hojných výskytů určitých kriminálních činů,
2. určení motivů vedoucích pachatele k podvodům a situacím, jež mohou napomáhat ke kriminálnímu jednání,

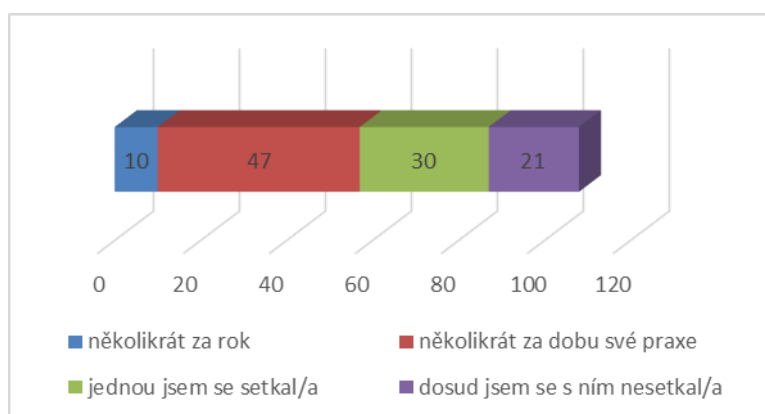
- určení skutečností, jež mohou pomoci odhalovat účetní podvod, popsání, komu může vzniknout škoda, a analýza časového rozpětí, ve kterém se takovéto činy obvykle objasní.

6.3.1. Rozdělení respondentů podle jejich zkušeností s určitými druhy účetních podvodů

V této části práce bude analyzována praktická zkušenost oslovených odborníků s konkrétními podvody. Bude rozebíráno, kolikrát se dotazovaní s podvody setkali, kdo byl v daných incidentech původce. A rovněž bude prozkoumáno, se kterými praktikami hospodářské kriminality se lidé z daného oboru setkali.

Prvním grafem, který se k tomuto vztahuje, je graf č. 13: Četnost setkání respondentů s výskytem hospodářské kriminality. Je vložen a popsán níže.

Obr. 13 Četnost setkání respondentů s výskytem hospodářské kriminality

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Tak jako v předchozím případě, kdy se četnost vztahovala k výskytu kreativního účetnictví, byla tato otázka specifikována čtyřmi druhy odpovědí. Těmito byly:

- dosud jsem se s ním neseťkal/a,
- jednou jsem se setkal/a,
- několikrát za dobu své praxe
- a několikrát za rok.

Při pozorování tohoto grafu bylo zjištěno, že dosud se s podvody v oblasti hospodářské kriminality neseťkalo 21 oslovených respondentů. Dalších 30 jedinců uvedlo, že jednou s takovýmto trestným činem přišli do styku. Hned několikrát ho v praxi spatřilo 47 dotazovaných. Každoročně se s ním pak setkává 10 respondentů.

Na základě dat z dotazníku byl opět spočítán aritmetický průměr u odpovědí několikrát za rok a u odpovědí několikrát za dobu praxe. Pokud se jedná o ty respondenty, kteří se s těmito podvody setkávají opakovaně několikrát do roka, průměr vychází na každého

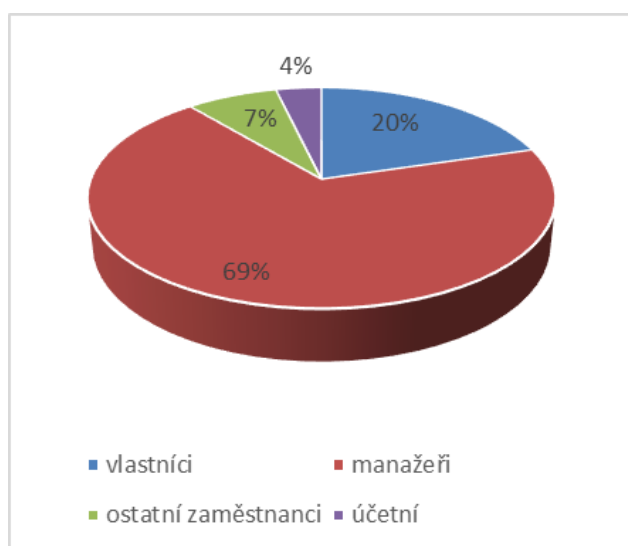
z 10 respondentů 4,2. Tedy každý z těchto jedinců se s takovýmto kriminálním jednáním potká minimálně 4krát. Ti, jenž se potýkali s těmito trestnými činy vícekrát za svoji praxi (47 osob), se s nimi prakticky setkají průměrně 7krát.

Druhým grafem, který se bude dále rozebírat, je graf zabývající se iniciátory konkrétními druhy hospodářské kriminality. V tomto případě mohla být v dotazníku označena jedna ze tří odpovědí, nebo respondent mohl uvést odpověď vlastní.

Původními možnostmi byly:

- vlastníci,
- manažeři
- a ostatní zaměstnanci.

Obr. 14 *Iniciátoři hospodářské kriminality*

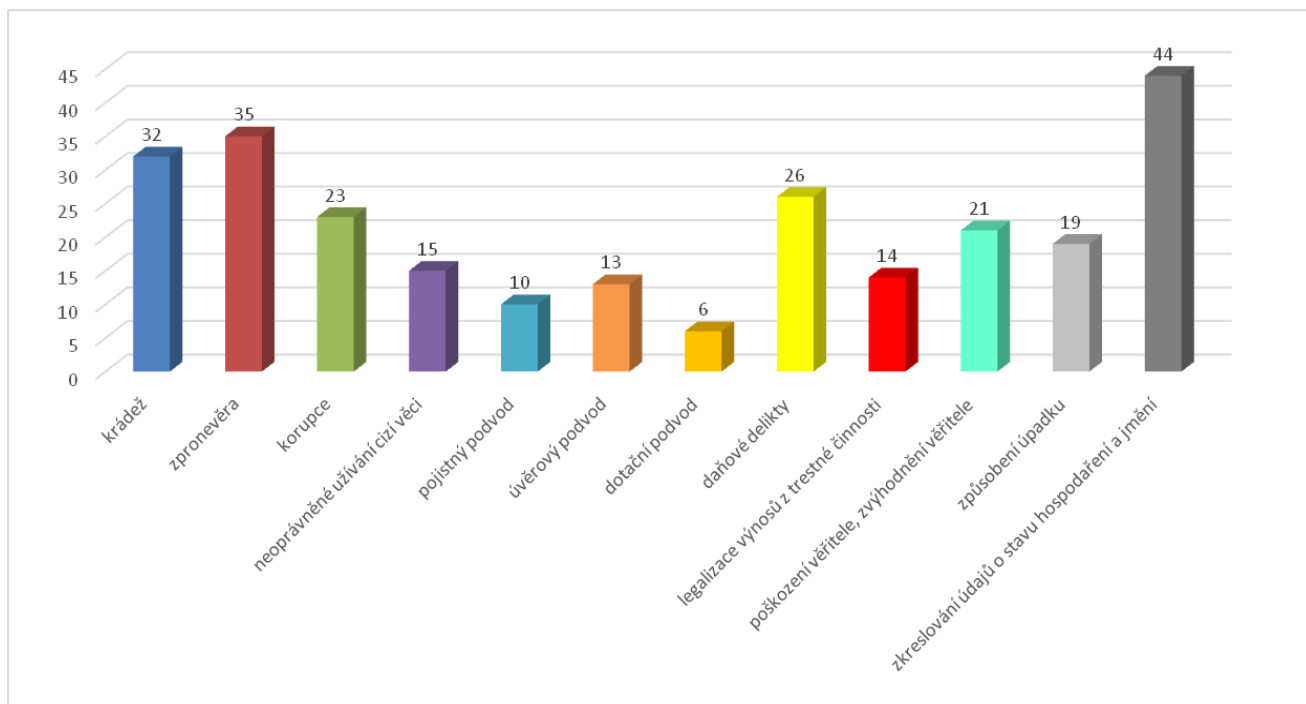

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Na předchozím obrázku je možné vidět, že většina dotazovaných osob (69 %, což je 74 respondentů) se shodla na tom, že nejčastějším původcem kriminálního jednání ve firmě je manažer dané společnosti. 20 % poté uvedlo, že počátek podvodů vzniká přímo u vlastníků. Posledních 8 respondentů se rozdělilo mezi odpověď ostatní zaměstnanci a účetní, jež byl ve vlastní odpovědi uveden 4krát.

Posledním grafem této podkapitoly je graf druhů hospodářské kriminality, s nimiž se respondenti za svoji odbornou praxi setkali. Ten bude zobrazen na další straně

Obr. 15 Druhy hospodářské kriminality

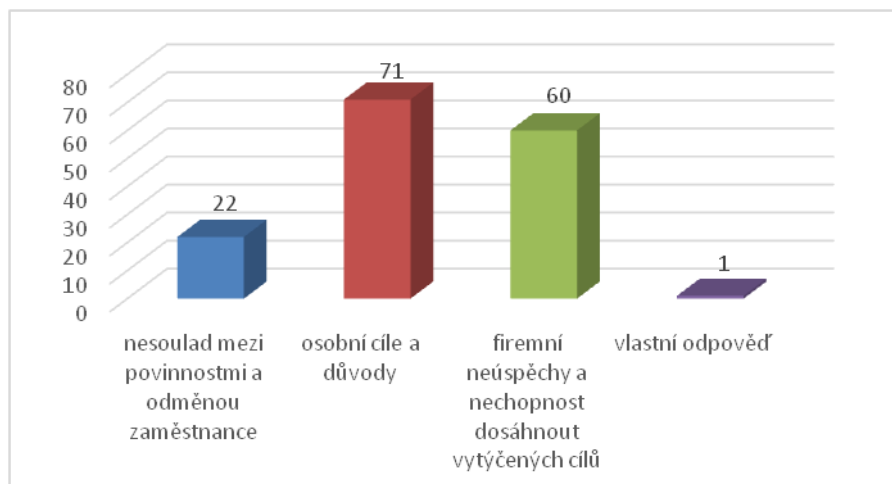
Zdroj: vlastní zpracování 2022

Na předešlém obrázku je možné spatřit hned několik odpovědí. Nejvíce přitom byla označována odpověď zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (v počtu 44 výběrů). Po tomto následovala odpověď zpronevěra, která byla vybrána 35krát. Dále se respondenti často setkávali s krádeží (32 označení), s daňovými delikty (26 osob), s korupcí (23 jedinců) nebo se zvýhodněním či poškozením věřitele, s tímto se rovněž sešlo 21 dotazovaných. Při své praxi spatřovali taktéž takové činnosti, jež způsobovaly úpadek podniku (19 odpovědí). Pachatelé také často neoprávněně užívali cizí věci (uvedlo 15 respondentů), „prali špinavé peníze“ (ve 14 případech), ve 13 případech se pachatelé pokoušeli o úvěrový podvod. Se spácháním pojistného podvodu přišlo do styku 10 respondentů a 6 poté s podvodem dotačním.

6.3.2. Určení motivů a příležitostí pachatelů k páchaní podvodných jednání

Dalším důležitým aspektem podvodného jednání je určení jistých motivů, které mohou nabádat pachatele k trestným činům a rovněž určení situací, které mohou vytvářet prostor a příležitost k tomuto konání. Jako první budou rozebrány motivy, k tomuto byl vytvořen graf, který bude níže popsán.

Obr. 16 Motivy k podvodnému jednání

Zdroj: vlastní zpracování 2022

V otázce týkající se motivů bylo možné vybrat jednu nebo více ze čtyř odpovědí. Těmito odpověďmi byly:

- nesoulad mezi povinnostmi a odměnou zaměstnance,
- osobní cíle a důvody,
- firemní neúspěchy a neschopnost dosáhnout vytýčených cílů
- a vlastní odpověď.

Jak je zřejmé z obrázku vloženého výše, nejvíce se respondenti ztotožňovali s odpovědí, že nejčastěji pachatelé konají podvodná jednání z osobních cílů a důvodů. O 11 méně dotazovaných si myslí, že jistým motivátorem jsou firemní neúspěchy a neschopnost dosáhnout vytýčených cílů. Nesoulad mezi povinnostmi a odměnou zaměstnance jako motiv pak uvedlo 22 z oslovených odborníků. Jeden respondent poté uvedl vlastní odpověď a tou bylo, že důvody k páčání trestné činnosti byly prosté - uvedení věřitele (banku) v omyl.

Jako další budou rozebírány odpovědi respondentů ohledně okolností, jež mohou napomoci pachatelům při jejich podvodném jednání. Těmito mohou být:

- špatně nastavené etické zásady v dané společnosti,
- nesprávně nastavený vnitřní kontrolní systém,
- nenastavené odpovědnosti za jednotlivé oblasti ve společnosti,
- nedůslednost společnosti v případných trestech za určitá pochybení,
- nerovnoměrné rozložení interních dat a informací.

K tomuto mohli respondenti uvést další své názory, ty budou rozebírány níže pod tabulkou.

Tito respondenti měli na výběr ze čtyř druhů odpovědí:

- ano – „s výrokem souhlasím“,
- spíše ano – „nemohu souhlasit na 100 %, ale spíše bych odpověď potvrdil“,
- spíše ne – „nemohu vyvrátit na 100 %, ale nemohu ani souhlasit“,
- ne – „s výrokem nesouhlasím“.

Tab. 3: Situace nápomocné pachatelům ke konání trestné činnosti

situace nápomocné pachatelům/ reakce respondentů	ano	spíše ano	spíše ne	ne
špatně nastavené etické zásady v dané společnosti	16	32	49	11
nesprávně nastavený vnitřní kontrolní systém	87	21	0	0
nenastavené odpovědnosti za jednotlivé oblasti ve společnosti	52	34	22	0
nedůslednost společnosti v případných trestech za určitá pochybení	27	35	32	14
nerovnoměrné rozložení interních dat a informací	36	47	24	1
Celkem respondentů	218	169	127	26

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Prvním tématem je situace, kdy jsou špatně nastaveny etické zásady. V tomto bodě si většina respondentů (49 odpovědí) myslí, že špatně nastavené etické zásady v dané společnosti spíše nemají vliv na to, jestli pachatel bude nebo nebude páchat trestné činy. Tento názor má taktéž 11 respondentů, kteří uvedli odpověď „ne“, tedy že se nejedná o okolnost, která by přispívala k páchání podvodného jednání. Absolutně opačného názoru je 16 respondentů. K tomuto se rovněž spíše přiklání 32 respondentů, kteří uvedli odpověď „spíše ano“.

Dále byla analyzována potenciální situace, kdy má daná firma nesprávně nastavený vnitřní kontrolní systém. V této otázce odpovídali všichni dotazovaní kladně. Více než tři čtvrtě respondentů (87 jedinců) vybralo možnost „ano“. A zbylí poté odpověď „spíše ano“. Dá se tedy konstatovat, že všichni respondenti si myslí, že nastavení kontrolního systému uvnitř společnosti má velký vliv na možnost páchání podvodů v oblasti hospodářské kriminality.

Ale k tomu, aby bylo ve firmě vše v pořádku, nestačí ani správně nastavený vnitřní kontrolní systém, pokud nejsou nastavené odpovědnosti za jednotlivé oblasti. Protože, najde-li se pochybení nebo případné znaky podvodu, není možné odhalit případného viníka, jelikož není

stanoven, kdo za dané pochybení má odpovědnost. Co si o tomto myslí respondenti, je možné zhlédnout dále v tabulce.

V tomto případě je většina respondentů opět pro daný výrok, že jsou odpovědnosti ve firmě důležité pro to, aby bylo zamezeno případným chybám či podvodům. Výběr „ano“ provedlo 52 dotazovaných a rovněž s nimi spíše souhlasilo 34 osob. Nikdo nebyl přímo proti danému výroku, ale objevili se i tací, kteří by spíše řekli, že odpovědnosti za jednotlivé oblasti ve společnosti nejsou okolnosti, které by napomáhaly pachatelům k jejich trestné činnosti.

Pokud jsou správně nastavené etické zásady, je dobře vytvořen vnitřní kontrolní systém, jsou nastavené odpovědnosti, tak je rovněž žádoucí, aby bylo vedení společnosti schopno vyvodit důsledky a také dohlédnout na jejich dodržení. To, zda tato nedůslednost dle respondentů napomáhá pachateli v konání podvodného jednání, bude rozebráno na následující straně.

Ve výše vložené tabulce je zřejmá rozdílnost v mínění dotazovaných oproti předchozím řádkům, kdy 27 respondentů uvádí, že se s daným výrokiem ztotožňuje, 35 osob rovněž spíše souhlasí, ale naopak spíše v rozporu je 32 respondentů a zbylých 14 dotazovaných si myslí, že se nejedná o okolnost, napomáhající pachatelům k páčání jejich trestné činnosti.

Další situací, která může podporovat pachatele v jejich konání, je taková, ve které lidé v podniku nemají symetrický přístup k firemním informacím a interním datům. Jistým pomocníkem při podvodech jsou rozdělená data ve společnosti, uvádí velká část respondentů. 36 z nich označilo odpověď „ano“ a 47 jedinců poté „spíše ano“. Rozdílné mínění má ale 24 dotazovaných, kteří určili odpověď „spíše ne“. Jen jeden respondent si myslí, že nerovnoměrné rozložení informací či interních dat není nápomocné podvodníkům k jejich konání.

Někteří dotazovaní připsali vlastní odpověď k tomuto tématu, mezi nimi byly tyto:

- „Nedostatečný tzv. tón shora neboli jít příkladem a být leaderem v této oblasti ze strany vlastníků či vrcholového managementu.“
- „Důvěra v dlouhodobé zaměstnance/spoluvlastníky.“
- „Politika odměňování a nedůsledné dodržování kontrol.“
- „Když se podvod neodhalí, konají svou činnost dál.“
- „Fraud triangle – odůvodnění, schopnost a příležitost“
- „Tlak na výsledky ze strany vedení a příliš velké cíle (KPIs)“
- „Neznalost účetnictví ze strany vlastníků a jejich důvěra ve schopnosti manažerů“
- „Velká pravomoc a volný přístup do systému každému“

- „Slabá digitalizace v oblasti rejstříkových závěrek a nemožnost kontrolních orgánů analytickými postupy vybírat ke kontrole rizikové subjekty.“
- „Schopnost účetního rafinovaně skrýt podvod“
- „Schopnost manipulace“
- „Osobní vztahy manažerů s vlastníky“

6.3.3. Určení skutečností nápomocných k odhalení podvodného jednání, určení, komu může vzniknout škoda a časového rozpětí při objasňování podvodu

Dotazníkové šetření mělo dále za úkol zjistit, jaké situace obvykle mohou pomoci zjistit, že došlo k nějakému podvodu v oblasti hospodářské kriminality. K tomuto bylo primárně rozebráno sedm situací, kterými jsou:

- nesprávné zaúčtování transakcí,
- změny významné povahy proúčtované na poslední chvíli,
- chybějící dokumentace a vzájemně si odporující záznamy,
- chybějící majetek či zásoby,
- neúměrná životní úroveň daného pachatele k výši jeho příjmů,
- bankovní účty v daňových rájích,
- přísliby vysokých odměn pracovníků.

Opět je pro odpovědi stanovena Likertova stupnice s odpověďmi: ano, spíše ano, spíše ne, ne.

Tab. 4: Skutečnosti odhalující podvodné jednání

Skutečnosti napomáhající k odhalení podvodu/ reakce respondenta	ano	spíše ano	spíše ne	ne
nesprávné zaúčtování transakcí	51	36	15	6
změny významné povahy proúčtované "na poslední chvíli"	63	38	7	0
chybějící dokumentace a vzájemně si odporující záznamy	69	33	6	0
chybějící majetek či zásoby	36	53	17	2
neúměrná životní úroveň daného pachatele k výši jeho příjmů	17	35	49	7
bankovní účty v daňových rájích	22	50	36	0
přísliby vysokých odměn pracovníků	22	51	35	0
	28			1
Celkem respondentů	0	296	165	5

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Jako první možnost bude analyzováno nesprávné zaúčtování transakcí. V této tabulce je zřejmé, že většina respondentů převážně souhlasí s tím, že nesprávné zaúčtování transakcí může pomoci ozřejmit případný podvod. 51 oslovených uvedlo přímo odpověď „ano“ a 36 respondentů poté „spíše ano“. Absolutně proti tomuto výroku poté bylo 6 odborníků a spíše v rozporu dále zbylých 15 odpovídajících.

Druhá je situace, kdy jsou účtované změny podstatného vlivu tzv. na poslední chvíli. Dle názoru autora je velice důležité se v takovýchto situacích na tyto změny zaměřit, jelikož jde o velice podezřelou situaci, obzvláště pokud jde o společnosti, u nichž je určena povinnost auditu. Názory odborníků na toto jsou z dat přiložených ve výše vložené tabulce více než jasné. Téměř všichni oslovení respondenti se shodli, že je tato skutečnost význačná a je vždy velmi důležité prověřit, zda se nejedná o případné podvodné jednání. Celkem 63 dotazovaných vybralo variantu „ano“ a dále 38 variantu „spíše ano“. Zbylých 7 respondentů by s tímto spíše nesouhlasilo.

Rovněž chybějící dokumentaci nebo více účetních dokumentů, které jdou navzájem proti sobě, zvážili oslovení odborníci dle určených možností.

Data ukazují, že více než polovina (69 označení) vybrala odpověď „ano“, dalších 33 jedinců zvolilo variantu „spíše ano“ a pouze 6 poté „spíše ne“. Tedy, že tito si myslí, že chybějící dokumentace není situací, která by mohla dopomoci k odhalení podvodu.

Chybějící majetek nebo zásoby mohou být také jedním z indikátorů podvodného jednání. Zde se opět v odpovědích respondentů objevuje většinou souhlasný projev, přičemž největší podíl mají respondenti s reakcí „spíše ano“ (53 odpovědí). 36 oslovených se poté s tímto výrokiem ztotožňovalo. Dalších 17 by pak spíše nesouhlasilo a 2 respondenti uvádí, že chybějící majetek nebo zásoby nejsou většinou jednou z okolností indikující trestnou činnost.

Kde se však již názory respondentů více odlišovaly, je situace, kde byla posuzována neúměrná životní úroveň daného pachatele s výší jeho příjmů jako jedna z ukazatelů podvodu v oblasti hospodářské kriminality.

Odlišení je hlavně v tom, že se dotazovaní rozdělili přibližně na dvě poloviny. Jedna polovina měla mínění převážně totožné se základním výrokiem a druhá byla naopak proti. První polovina se pak dělila na ty respondenty, jež souhlasili plně (17 osob), a ty, co nemohli souhlasit plně, ale nemohou tuto možnost vyloučit (35 jedinců). Největší množinou poté byli ti dotazovaní, kteří uvedli variantu „spíše ne“, těchto bylo 49. Posledních 7 respondentů si myslí, že neúměrná životní úroveň pachatele s porovnáním k výší jeho příjmů není skutečností, která by mohla být nápomocná k odhalení účetního podvodu.

Rovněž to, že daný pachatel vlastní účty, které se nacházejí v tzv. „daňových rájích“, může být do značné míry situací naznačující jiné než poctivé úmysly. Avšak nemusí tomu tak být vždy, o tomto více viz odpovědi respondentů výše.

V tomto případě absolutně rozhodných bylo jen 22 respondentů, kteří reagovali souhlasně s daným výrokem. Zbytek respondentů se rozdělil na dva bloky. Respondenti uváděli odpovědi „spíše ano“ (50 oslovených) a „spíše ne“ (36 dotazovaných). Žádný respondent si v této analýze nemyslel, že bankovní účty v daňových rájích nemohou být ukazatelem nápomocným k odhalení podvodu.

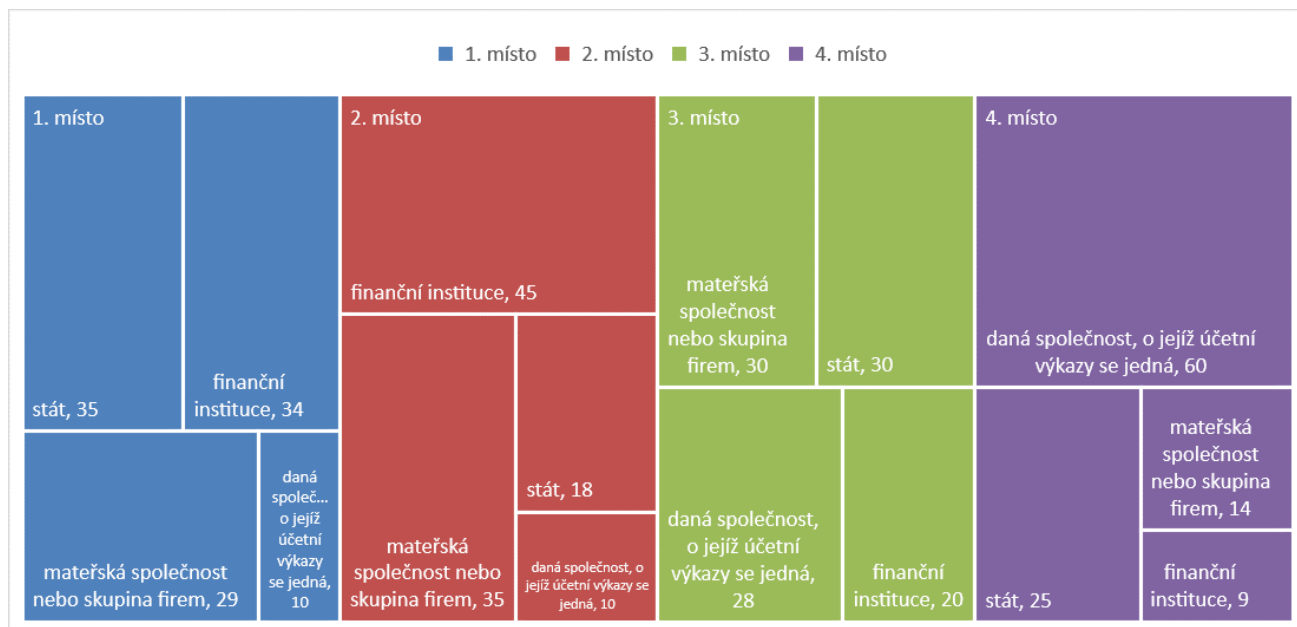
Přísliby vysokých odměn pracovníků nejsou až tak situací, která by měla evokovat určité podvodné jednání. Ovšem tyto odměny by měly být adekvátní k množství odvedené práce jednotlivých zaměstnanců a k výši čistého výsledku hospodaření společnosti. Pokud má jeden zaměstnanec bez přičinění příliš vysoké odměny, nebo pokud je společnost ztrátová nebo na pokraji finančního zdraví, je to více než podezřelé. Podobného mínění je většinou i řada oslovených respondentů. Největší podíl zde vytvářejí ti respondenti, kteří spíše souhlasí s daným výrokem, takovýchto je téměř polovina (tedy 51 respondentů). Zbytek se dělí mezi odpovědi „ano“ a „spíše ne“. Ztotožněno s míněním autorky je 22 jedinců a spíše v rozporu poté 36 osob.

Mezi další skutečnosti, v nichž dotazovaní spatřují pomocníka při odhalování podvodu v oblasti hospodářské kriminality, mohou patřit tyto:

- „Přílišná složitost a nepřehlednost vedení účetnictví“,
- „Nadměrně se zvyšující náklady v určitých oblastech“,
- „Povinnost auditu a namátkové kontroly“,
- „Správně nastavený kontrolní systém, členění odpovědností a interní audit“,
- „Whistle blower policy“,
- „Změna vlastníka, změna provozního vedoucího, rotace zaměstnanců“,
- „Často to bývá i náhoda“,
- „Zaměstnanec nečerpá dovolenou, existují příliš „přátelské“ vztahy s podřízenými x nadřízenými, nebo rodinné a přátelské vztahy s dodavateli“,
- „Nestandardní trendy v dohadných a opravných položkách“,
- „Významná změna hodnot v účetních výkazech oproti minulému roku, bezdůvodná změna účetní politiky, podezřelé chování pracovníků“,
- „Vyvíjený tlak na auditora nebo auditní tým při provádění auditu“.

Po analýze jednotlivých situací, které napomáhají odhalit to, že nastal nějaký druh podvodného jednání, následuje určení, komu vzniká při podvodu škoda. K tomuto byly vytvořeny následující grafy. První obrázek je tvořen grafem nazývaným se „stromová mapa“. Stromová mapa ukazuje, s jakou četností byly označovány jednotlivé odpovědi do vybraných pozic. Tato četnost je poté zobrazena pomocí velikosti jednotlivých bloků.

Obr. 17 Pořadí subjektů dle vnímání nejčastější finanční i nefinanční újmy

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Výše vložená mapa je složena ze čtyř možných odpovědí na otázku, komu nejčastěji vzniká újma v důsledku podvodného jednání, tyto odpovědi jsou:

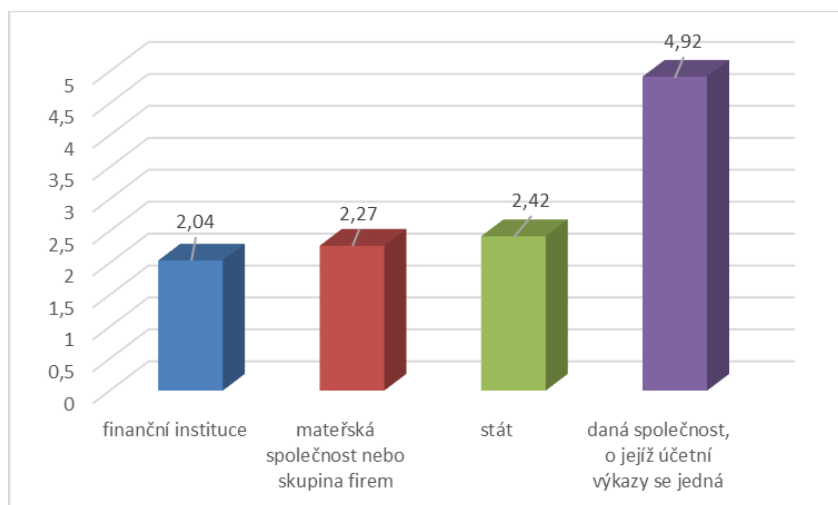
- finanční instituce,
- mateřská společnost nebo skupina firem,
- daná společnost, o jejíž účetní výkazy se jedná,
- stát (v tomto případě stát zastupuje finanční úřady, Českou správu sociálního zabezpečení a také státní rozpočet, jenž může být ochuzen v důsledku podvodného jednání)

Tyto možnosti dotazovaní seřazovali dle četnosti, komu z nich nejčastěji vzniká škoda. Podle respondentů nečetnější je zařazeno na 1. místo a nejmíň časté poté na poslední místo. Při pohledu na stromovou mapu je možné vidět, že strana finančních institucí je nejčastěji označována na prvním (34 odpovědi) a druhém místě (45 označení), avšak v dotazníkovém šetření respondenti označovali finanční instituce i na třetím (20 osob) a čtvrtém místě (9 jedinců). Co se týče mateřské společnosti, nebo ostatních ze vzájemně provázané skupiny firem, u nich se respondenti příliš neshodli, jelikož jejich označení na prvním, druhém a třetím

místě se výrazně nelišilo a drželo se kolem 30 odpovědí od respondentů, na 4. místo je poté posunulo 14 oslovených. Ačkoliv často vzniká škoda i přímo dané společnosti, většina respondentů je uvedla až na čtvrté místo (60 výběrů), na první (10krát), druhé (rovněž 10 označení) a třetí (28 odpovědí) místo byla rovněž vybírána. Stát poté byl seřazován na jednotlivé pozice takto: na první místo jej vybralo 35 respondentů, na druhé 18, na třetí 30 a na poslední poté 25.

Jak je možné vidět, podle těchto četností zařazení jednotlivých stran na určitou pozici není tak snadné říci, která strana kam patří, proto byl na základě výpočtu aritmetického průměru v počítačovém programu Excel vytvořen graf následující, tento bude popsán níže.

Obr. 18 Pořadí subjektů s nejčastějším výskytem škod dle váženého aritmetického průměru

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Dle obrázku výše je vidět, že finanční instituce je možné dle aritmetického průměru zařadit na 1. místo s nejnižším průměrem (2,04), na druhé místo se poté zařadí skupina společností v čele se společností mateřskou, u níž vyšel průměr ve výši 2,27. Na třetí místo dosáhl aritmetický průměr u státu (2,42). Na posledním místě je pak konkrétní společnost, u níž se podvod vyskytl, s průměrem 4,92. Je tedy zřejmé, že jednotlivé průměry, až na poslední položku, se od sebe příliš nelišily.

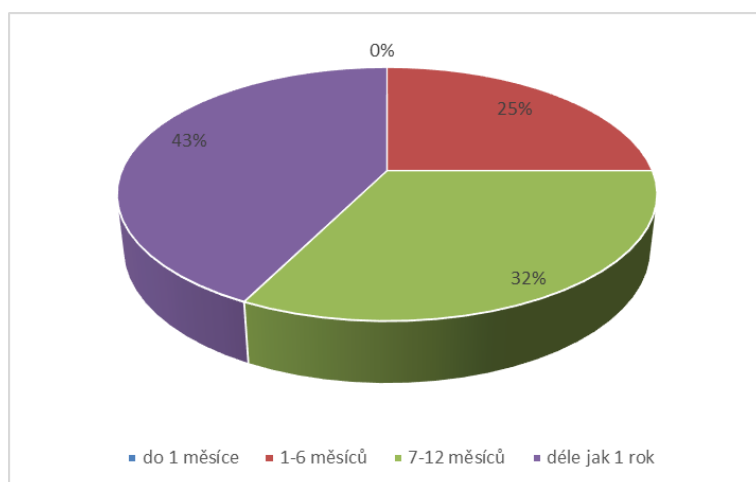
Oslovovaní odborníci měli dále možnost uvést vlastní odpověď, většinou se však opakovaly tytéž, některé z nich jsou dále vyjmenované:

- věřitelům,
- společníkům, majitelům nebo akcionářům,
- obchodním partnerům – dlužníkům i věřitelům – poškození dobrého jména, finanční ztráta (neodebrané/nedodané zboží či služby),
- auditní firmě (dobré jméno), pokud podvod odhalí někdo jiný,

- investorům nebo ostatním stakeholderům,
- zaměstnanci – ztráta zaměstnavatele,
- konkrétní osobě, která podvod vykonala.

Poslední otázka dotazníkového šetření se týkala délky procesu řešení jednotlivých trestných činů, proto byl vytvořen obrazec pod tímto textem.

Obr. 19 Délka procesu objasňování případů podvodného jednání

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Odpovědi na tuto otázku byly uzavřené, a tak si respondent mohl vybrat jednu z těchto čtyř možností:

- do jednoho měsíce,
- 1-6 měsíců,
- 7-12 měsíců,
- déle jak 1 rok.

Jak bylo i autorkou předpokládáno, žádný z respondentů nevedl, že by se takovýto případ dal obvykle vyřešit do 1 měsíce. Naopak nejčastěji bylo označeno, že délka procesu odhalování bývá delší než jeden rok (43 %, 46 jedinců). Druhým nejčastějším výběrem respondentů bylo časové rozpětí 7-12 měsíců, toto označilo 32 % dotazovaných (35 osob). A poslední skupina respondentů ve výši 25 % ze 108 reagujících respondentů poté vyjádřila, že se nejčastěji setkala s podvodnými jednáními, které bylo možné do půl roku objasnit.

6.4. Posouzení využívání metod kreativního účetnictví na základě velikosti podniku či vlastnické struktury a posouzení vlivu na finanční zdraví podniku.

Tato kapitola bude věnována zjištění odpovědí na výše stanovené výzkumné otázky. Těmito jsou:

- posouzení závislosti využívání metod kreativního účetnictví na velikosti dané společnosti dle rozdělení založeném na základě ZoÚ a zároveň na vlastnické struktuře,
- posouzení vlivu kreativního účetnictví a účetních podvodů na finanční zdraví podniku.

Data týkající se těchto témat byla již pozorována v kapitole „vnímání pojmu kreativní účetnictví odbornou veřejností“ konkrétně se jednalo o podkapitulu „rozdělení respondentů dle četností jejich setkání s negativní formou kreativního účetnictví“ a „druh a velikost společností, u nichž je respondenty nejčastěji spatřováno využívání kreativního účetnictví ke zkreslování účetních dat“, kde bylo každé z témat posuzováno jednotlivě. V této kapitole bude analýza pokračovat a bude zde vytvořen přehled četností jednotlivých kombinací odpovědí respondentů na otázky týkající se nejčastěji spatřovaných metod kreativního účetnictví, velikost společností, u nichž je možné se nejčastěji setkat s kreativním účetnictvím a s jejich právními formami podnikání. K tomuto bude provedena regresní a korelační analýza.

6.4.1. Komparace využívání metod kreativního účetnictví ve vztahu k velikosti podniku na základě ZoÚ

Jako první zde bude analyzována závislost využívání metod kreativního účetnictví na velikosti dané společnosti. Následující tabulka je jedním z výše jmenovaných přehledů, jenž se zabývá četností využívání kreativního účetnictví podle velikosti firmy.

Tab. 5 Přehled četností využívání kreativního účetnictví dle velikosti firmy, ve které se nejčastěji vyskytuje

Velikost společnosti/ využívané praktiky kreativního účetnictví	Income smoothing	Big bath	Window dressing	Mimobilanční financování	Agresivní účetnictví	Antedatování	Appraisal fraud	Cookie jar	Voodoo	jiná odpověď	Celkem
velká	13	11	12	6	9	5	0	15	2	1	74
střední	11	3	16	8	6	10	1	14	1	0	70
malá	10	5	9	5	7	5	1	6	1	1	50
mikro	3	1	2	1	1	1	0	0	0	0	9
OSVČ	1	2	3	0	0	0	0	1	0	0	7
Celkem	38	22	42	20	23	21	2	36	4	2	210

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Podle dat, nacházejících se v předchozí tabulce, je zřejmé, že nejčetněji jsou podle odborníků spatřované techniky kreativního účetnictví ve velkých (74 výskytů) a středních společnostech (70 případů). Rovněž početnou skupinou jsou malé firmy, kdy bylo označeno 50 podvodných jednání. V malém počtu se poté objevily společnosti označované jako „mikro“ (9krát) a jako OSVČ (7krát). A tak se dá spíše potvrdit předpoklad, že s rostoucí velikostí firmy roste i počet výskytů případů kreativního účetnictví. Pro lepší možnost posouzení a přesnost bude dále provedena regresní analýza. Pro její pochopení bude v této práci naznačen postup pro vytvoření funkce závislosti počtu zjištěných případů využívání technik kreativního účetnictví na velikosti společnosti, u nichž se vyskytují. Dále bude vložen bodový graf a regresní funkce.

K zobrazení funkce regrese bude využit tabulkový editor EXCEL a v něm funkce LINREGRESE.

Obr. 20 Postup výpočtu regresní funkce závislosti četnosti využívání metod kreativního účetnictví na velikosti firmy

	A	B
80	2	1
81	2	5
82	2	2
83	3	2
84	3	3
85	3	1
86	3	3
87	1	4
88	4	4
89	4	3
90	počet využitých metod	velikost firmy
93	směrnice regresní funkce	konstanta regresní funkce
94	-0,064721244	2,522425343
95	B89;1;1)	0,274189327
96	0,003587234	1,163617151

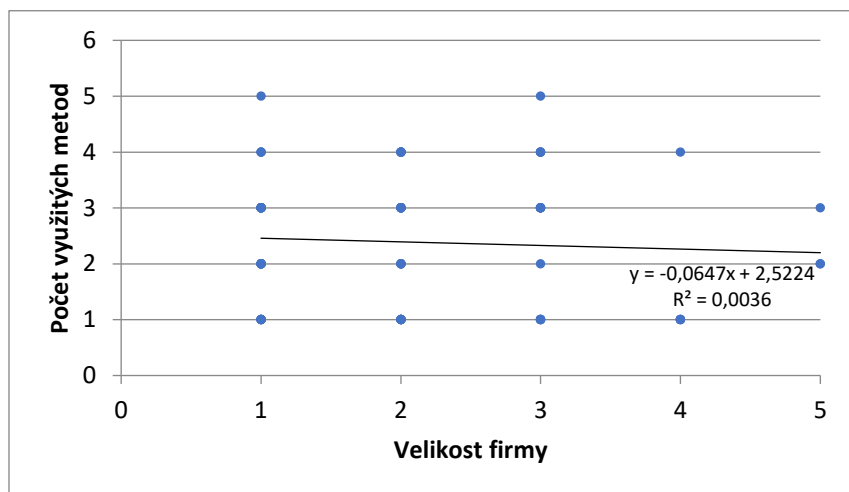
Zdroj: vlastní zpracování 2022

Pro lepší práci s daty byly jednotlivé varianty „velikosti firmy“, které byly vkládány do vzorce za nezávislou proměnnou X, nahrazeny číselnou formou, a tak je možné spatřit velkou (1), střední (2), malou (3) a mikro (4) společnost a OSVČ (5). Po doplnění druhé proměnné Y (četnost využitých metod kreativního účetnictví) se vytvoří tabulka s hodnotami, jejíž první řádek je tvořen daty, jež definují regresní funkci:

$$y = -0,06472 \cdot x + 2,5224$$

Hodnota 2,5224 v regresní přímce označuje konstantu funkce, a tedy i bod, ve kterém by se přímka protнула s osou y. Druhá hodnota (-0,06472) je znázornění sklonu přímky, a tedy udává hodnotu, o kterou se sníží počet výskytů využívání metod kreativního účetnictví při sestoupení na nižší úroveň „velikosti“ firmy (např. z velké na střední) při lineárním způsobu zobrazení. Vzhledem k záporné hodnotě prvního parametru je zřejmé, že funkce bude klesající.

Obr. 21 Bodový graf a regresní přímka závislosti četnosti využívání metod kreativního účetnictví na velikosti firmy

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Tento graf není dostatečně uzpůsobený k tomu, aby bylo na první pohled zřejmé, že daná závislost existuje. Proto kromě regresní analýzy bude provedena i korelační analýza s pomocí vzorce pro Pearsonův korelační koeficient. K tomuto opět bude představen postup výpočtu.

Obr. 22 Postup výpočtu Pearsonova korelačního koeficientu závislosti četnosti využívání metod kreativního účetnictví na velikosti firmy

ČETNOSTI		=PEARSON(B2:B89;A2:A89)	
A	B		
77	1	1	
78	3	2	
79	4	3	
80	2	1	
81	2	5	
82	2	2	
83	3	2	
84	3	3	
85	3	1	
86	3	3	
87	1	4	
88	4	4	
89	4	3	
90	počet využitých metod	velikost firmy	
91		=PEARSON(B2:B89;A2:A89)	
92	korelační koeficient		-0,059893518

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Hodnota, která se zde zobrazí na základě funkce PEARSON, je hodnota Pearsonova korelačního koeficientu:

$$r_{xy} = -0,05989$$

Z výsledku je zřejmé, že se jedná o korelaci zápornou. Toto znamená, že zvyšováním znaku jednoho se snižují hodnoty znaku druhého. Je možné pozorovat, že mezi znaky existuje jistá závislost, avšak jedná se o zanedbatelnou zápornou závislost.

6.4.2. Komparace využívání praktik kreativního účetnictví ve vztahu k právní formě podnikání

Po posouzení závislosti využívání metod kreativního účetnictví na velikosti firmy je dále důležité určit závislost těchto metod vůči právní formě podnikání společnosti.

K tomuto byla opět vytvořena tabulka s přehledem četností využívání kreativního účetnictví, ale tentokrát dle právní formy podniku, ve které se nejčastěji vyskytuje. Tuto je možné spatřit na následující straně.

Tab. 6: Přehled četností využívání kreativního účetnictví dle právní formy podniku, ve které se nejčastěji vyskytuje

Právní forma podnikání/ využívané praktiky kreativního účetnictví	Income smoothing	Big bath	Window dressing	Mimobilanční financování	Agresivní účetnictví	Antedatování	Appraisal fraud	Cookie jar	Voodoo	jiná odpověď	Celkem
s.r.o.	29	15	26	13	16	13	2	24	2	1	141
a.s.	8	4	12	7	6	7	0	10	2	0	56
k.s.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
nesouvisí s právní formou	1	1	1	0	1	0	0	1	0	1	6
Celkem	38	20	39	20	23	20	2	35	4	2	203

Zdroj: vlastní zpracování 2022

V předchozí tabulce je možné vidět, že nejčastěji se praktiky kreativního účetnictví vyskytují u společností s ručením omezeným (s. r. o.), a to v celkovém počtu 141 případů. V 56 případech poté u akciových společností (a. s.). A u dalších 6 situací poté respondenti uvedli, že využívání praktik nesouvisí s právní formou podnikání. Je tedy možné konstatovat, že zde může existovat jistý druh závislosti těchto dvou znaků.

Pro větší přesnost bude opět provedena regresní a korelační analýza. Znovu zde dojde k pozměnění základních dat, pro jednoduchost jejich zpracování (viz metodika).

Regresní analýza bude opět vypočtena pomocí editoru EXCEL a funkce LINREGRESE.

Postup viz obrázek níže.

Obr. 23 Postup výpočtu regresní funkce závislosti četnosti využívání metod kreativního účetnictví na právní formě podnikání

	A	B
72	3	2
73	1	1
74	3	1
75	4	1
76	2	1
77	2	1
78	3	2
79	3	1
80	3	1
81	3	1
82	1	1
83	4	2
84	4	1
85	četnost využívání praktik	právní forma
86		
87		
88	směrnice regresní funkce	konstanta regresní funkce
89	0,084782609	2,265217391
90	B84;1;1	0,39596654
91	0,001035445	1,193098331

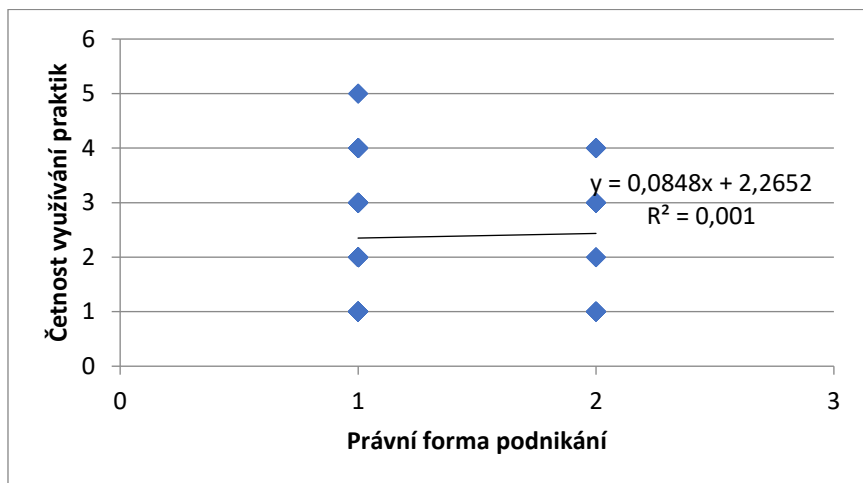
Zdroj: vlastní zpracování 2022

Výsledkem výpočtu, viz obrázek výše, je regresní funkce:

$$y = 0,08478 \cdot x + 2,2652$$

Tyto dvě hodnoty vyjadřují sklon regresní přímky (0,08478) a konstantu (2,2652). Dle této regresní funkce je zřejmé, že výsledná přímka bude mírně rostoucí. Toto je vidět i na grafu vloženém na nadcházející straně.

Obr. 24 Bodový graf a regresní přímka závislosti četnosti využívání metod kreativního účetnictví na právní formě podnikání

Zdroj: vlastní zpracování 2022

Z výše vloženého grafu nelze s jistotou říci, že by existovala určitá závislost. Proto k tomuto bude provedena navíc ještě i korelační analýza. Opět bude použit Pearsonův korelační koeficient. Dále bude vložen postup výpočtu pomocí tabulkového editoru EXCEL.

Obr. 25 Postup výpočtu Pearsonova korelačního koeficientu závislosti četnosti využívání metod kreativního účetnictví na právní formě podnikání

ČETNOSTI		=PEARSON(B2:B84;A2:A84)	
A	B		
68	1	1	
69	1	2	
70	2	1	
71	5	1	
72	3	2	
73	1	1	
74	3	1	
75	4	1	
76	2	1	
77	2	1	
78	3	2	
79	3	1	
80	3	1	
81	3	1	
82	1	1	
83	4	2	
84	4	1	
85	četnost využívání praktik	právní forma	
86		=PEARSON(B2:B84;A2:A84)	
87	korelační koeficient		0,032178335

Zdroj: vlastní zpracování 2022

V tabulkovém editoru EXCEL byl opět využit vzoreček PEARSON, přičemž do něj byla vložena tato data. Za nezávislou proměnnou (X) byla vložena číselná podoba formy podnikání a za závislou proměnnou (Y) pak četnost využívání praktik kreativního účetnictví. Po zmačknutí tlačítka ENTER byla získána hodnota tohoto koeficientu:

$$r_{xy} = 0,03218$$

Tímto byla získána informace o tom, že mezi daty existuje, rovněž jako v předchozím případě, zanedbatelná, ale tentokrát kladná, korelace. To znamená, že neexistuje jistá závislost mezi právní formou podnikání a četností výskytu využívání praktik kreativního účetnictví.

6.4.3. Vliv využívání praktik kreativního účetnictví na finanční zdraví podniku

Pro možnost posouzení vlivu zneužívání metod kreativního účetnictví na finanční zdraví podniku je důležité ohlédnout se za daty, která byla v této diplomové práci uvedena dříve. Tato data budou pocházet z kapitoly č. 5.2. „Rozbor dat o trestných činech hospodářské kriminality dle průměrné hodnoty vzniklé škody“, dále z kapitoly „6.2.1. Rozdělení respondentů dle vztahu ke kreativnímu účetnictví“ a „6.3.3. Určení skutečností nápomocných k odhalení podvodného jednání, určení, komu může vzniknout škoda, a časové rozpětí při objasňování podvodu“.

U prvního vyjmenovaného zdroje to vypadá, že se tak úplně netýká kreativního účetnictví. Avšak není tomu tak, jelikož kreativní účetnictví a jeho metody nejenže zkreslují účetní výkazy, ale mohou zapříčinit např. i porušování závazných pravidel hospodářského styku, jakožto úmysl opatřit sobě nebo jinému ve značném rozsahu neoprávněné výhody. Přičemž bylo zjištěno, že průměrně na jeden případ vzniká škoda více než 8.000.000 Kč. Dále také zkrácení daně, jež je nejčastějším druhem podvodného jednání, dle informací viz výše. Vystavení nepravdivého tvrzení nebo zprávy se týká kreativního účetnictví samo o sobě, při tomto bývají škody vyšší než 6 mil. Kč. Díky kreativnímu účetnictví poté může dojít k zamaskování dotačních podvodů a také k maření úkolů úřední osoby. Ulehčuje pachatelům rovněž páchání podvodů vůči věřitelům (poškození věřitele), naopak také zvýhodnění věřitele. Dále kreativní účetnictví může dopomoci i ke schování určitých praktik způsobujících úpadek společnosti. O tomto více viz kapitoly výše.

Avšak ne všechny tyto podvody či pouze doprovázející praktiky kreativního účetnictví poškozují pouze dané společnosti, o jejichž výkazy se jedná. K tomuto se vztahovala jedna z výše vyjmenovaných kapitol, kde se na základě dotazníkového šetření ukázalo, že společnosti samotné nakonec utrpí nejmenší škody oproti např. mateřským společnostem, finančním institucím, státu či dalším věřitelům. A přesto, že byly samotné firmy označovány až na poslední čtvrté pozici, řada respondentů se shodla na tom, že využívání kreativního účetnictví podniku v negativním smyslu má velký vliv na finanční zdraví dané společnosti. Respondenti se shodli na tom, že z počátku se zdá pro finanční zdraví příznivě, ale později má na podnik neblahý vliv a primární problém je tak odsouván dále a dále do budoucnosti. Rovněž může zapříčinit nejistotu uvnitř podniku (pro vlastníky, manažery i zaměstnance)

a při odhalení nebo naopak neodhalení může dojít k zániku společnosti. V dalším případě mohou společností vzniknout i nehmotné škody, jako jsou poškození dobré pověsti nebo ztracení obchodních partnerů (jak věřitelů, tak i odběratelů). Rovněž mohou být ztraceni kvalifikovaní zaměstnanci, kteří s takovou společností nechtějí mít nic společného, a investoři mohou přestat vkládat své investice.

Závěr

Základním cílem diplomové práce bylo uvedení do problematiky kreativního účetnictví a forenzního auditu na základě literární rešerše tuzemské i zahraniční literatury. Po tomto již bylo možné začít naplňovat cíl další, a to vytýčení praktik kreativního účetnictví, které jsou v různých zemích využívány pro úpravu a zkreslení účetních výkazů. Bylo nalezeno několik druhů praktik, mezi nimi byly: Earnings management, Window dressing, Mimobilanční financování, Agresivní účetnictví, Andersen effect, Antedatování, Appraisal fraud, Cookie jar a Voodoo. Dle výsledků dotazníkového šetření pak bylo zjištěno, že nejčastěji se v České republice odborníci z tohoto oboru setkávají s praktikami: Window dressing, Income smoothing a Cookie jar. Při komparaci závislosti využívání metod kreativního účetnictví dle velikosti dané společnosti (dle ZoÚ) a na vlastnické struktuře bylo zjištěno, že v obou případech existuje pouze zanedbatelná korelace. Dle získaných informací tedy příliš nezáleží na tom, o jakou firmu se jedná. Praktik kreativního účetnictví využívají různé firmy bez rozdílu. Avšak nejčastěji označovanými byly velké a střední společnosti, a to obvykle buď společnosti s ručením omezeným, nebo akciové společnosti.

Během vlastního výzkumu však byly zjištěny i další zajímavé skutečnosti v oblasti, jenž se zabývá vnímáním pojmu kreativního účetnictví odbornou veřejností. Prvním takovýmto poznatkem je, že více odborníků kreativní účetnictví vnímá spíše jako negativní pojem. Avšak najdou se i tací, kteří pod pojmem kreativní účetnictví vidí kreativní myšlení, jakožto potřebnou vlastnost účetních a účetních metodiků. Přesto však je kladen důraz na poctivost a řádné dodržování účetních a jiných legislativních předpisů. Dále bylo zjištěno, že velká část dotazovaných se několikrát za dobu praxe s tímto pojmem (v negativním slova smyslu) setká, někteří jednou, někteří několikrát ročně (a to až 5krát) a někteří několikrát za dobu své praxe, to poté průměrně 4krát.

Dle respondentů bývají náchylné k manipulaci v účetní jednotce tyto oblasti dat – výnosy, náklady, časová rozlišení, dohadné a opravné položky, ale také rezervy. Využívání metod kreativního účetnictví poté často mívá velmi negativní vliv na finanční zdraví daného podniku, hlavně v konečném důsledku.

V praktické části byl dále proveden rozbor dat různých průzkumů z oblasti hospodářské kriminality za roky 2011 až 2020, kde byly rovněž zjištěny zajímavé skutečnosti. Hospodářská trestná činnost co do četnosti je druhou nejpočetnější skupinou trestných činů, kdy před ní se vyskytuje již jen tzv. obecná kriminalita zahrnující násilnou, mravnostní a majetkovou trestní činnost. Hospodářská kriminalita se v České republice vyskytuje ve

30 000 případech ročně, ale podaří se jich objasnit pouze přibližně 50 %. Přičemž nejvíce takovýchto případů se objevuje v Praze (průměrně ročně 6790 případů), Jihomoravském (v průměru 2739 skutků) a Moravskoslezském kraji (ročně 2889 událostí). Průměrná škoda za trestný čin hospodářské kriminality se objevuje v nejvyšší hodnotě 14 606 000 Kč u porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (dle §248). Avšak četnost je největší u trestného činu krádeží daně, jenž se v letech 2008 až 2020 objevil v České republice v téměř 12 000 případech. Ve světě pak se za nejčastější typ hospodářské kriminality dá označit majetková zpronevěra.

Z vlastního výzkumu poté vyplývalo, že z řad oslovených odborníků se s některým druhem hospodářské kriminality většina setkala i několikrát za dobu své praxe. Uvedli, že nejčastějšími iniciátory podvodů bývají manažeři, a kromě zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění se často jedná o trestná jednání typu: zpronevěra, krádež či daňové delikty. Motivem pak obvykle bývají osobní cíle či osobní důvody. K tomu jim může pomoci: když ve společnosti není správně nebo dostatečně nastavený vnitřní kontrolní systém, nejsou nastavené odpovědnosti za jednotlivé oblasti či nejsou dostatečně rovnoměrně rozložena interní data a informace. Rovněž zde platí i tzv. „fraud triangle – odůvodnění, schopnost a příležitost“. Naopak k rozklíčování takovýchto podvodů mohou pomoci dle respondentů nesprávné zaúčtování transakcí, změny významné povahy proúčtované „na poslední chvíli“, chybějící dokumentace nebo vzájemně si odporující záznamy, nebo také chybějící majetek a zásoby. Z jiného soudku může pomoci tzv. „whistle blower policy“, tedy v podstatě vzájemné nahlášení určitého podezření na podvodné jednání u spolupracovníků i vedoucích. Nejčastěji dle oslovených respondentů vzniká škoda finančním institucím a celková doba, za jakou se obvykle daří podvodné jednání vyřešit je delší jak 1 rok.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

- Bárková, D., Heřmanová, A. & Mauricová, I. (2016). *Účetnictví ve světle judikatury*. Plzeň, Česko: Západočeská univerzita v Plzni
- Bokšová, J. (2013). *Účetní výkazy pod lupou*. Praha, Česko: Linde Praha
- Coenen, T. (2008). *Essentials of Corporate Fraud*. New Jersey, USA: Wiley
- Černý, V. (2006). Účetní pravidla, změny v účetních odhadech a chyby dle Mezinárodních účetních standardů IAS/IFRS a v národní úpravě účetnictví České republiky u podnikatelských subjektů. *Český finanční a účetní časopis*, 1(4), 102-116, doi:10.18267/j.cfuc.198
- Český statistický úřad (2022). Kriminalita – trestné činy. *Veřejná databáze*. Dostupné 25.4.2022 z https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=31008&pvo=KRI05&str=v35&evo=v104!_KRI05-H-6065_1&u=v35_VUZEMI_100_3131
- Drábková, Z. (2020). *Riziko účetních chyb a podvodů ve světle kreativního účetnictví*. Nástroje efektivního řízení a hodnocení rizik v účetnictví. Praha, Česko: Wolters Kluwer
- Drábková, Z. (2020). *Kreativní účetnictví a účetní podvody: řízení rizika účetních chyb a podvodů*. Praha, Česko: Wolters Kluwer
- Drábková, Z. (2017). *Kreativní účetnictví a účetní podvody: řízení rizika účetních chyb a podvodů*. Praha, Česko: Wolters Kluwer
- Dušek, J. (2014). *Vyhnete se chybám v účetnictví: rady, řešení, praktické příklady*. Praha, Česko: Grada
- Dvořáková, L. (2021). *Nejčastější chyby a omyly účetních*. Praha, Česko: Wolters Kluwer
- Dytrt, Z. a kol. (2006) *Etika v podnikatelském prostředí*. Praha, Česko: Grada Publishing
- Ekonomia a. s. (2015). Trestní zákoník 40/2009 sb. *Zákony.centrum.cz*. Dostupné 20.12.2021 z <http://zakony.centrum.cz/trestni-zakonik/cast-2-hlava-5-paragraf-210?full=1>
- EK Partners s. r. o. (2020). 7 nejčastějších chyb při sestavování účetní závěrky. Děláte je také? *EKP*. Dostupné 20. 2. 2022 z: <https://www.ekp.cz/novinky-blog/7-nejcastejsich-chyb-pr-i-sestavovani-ucetni-zaverky-delate-je-take/>
- Hartychová, Š. (2012, červen). *Podvodná jednání*. Příspěvek přednesený na vzdělávacím semináři Audit při realizaci projektu IV., Praha, Česko.

- Hladká, P. & Bican, D. (2014). Povolání: certifikovaný vyšetřovatel podvodů. *Auditor*, 21(5), 25-27.
- Hruška, L., Dvořák, V., Foldynová, I., Fujak, R., Krulík, O., Sciskalová, M., Šesták, B., Šmíd, D., Václavík, T. & Žurovec, I. (2016). *Kriminalisticko-taktické metody při odhalování, prověřování a vyšetřování problematiky, veřejných zakázek*. Ostrava, Česko: ACCENDO
- Jílek, J. (2013). *Finance v globální ekonomice. I, Peníze a platební styk*. Praha, Česko: Grada Publishing
- Jones, M. (2011). *Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals*. Chichester, Velká Británie: John Wiley & Sons
- Kadrnožka, J. (2014). *Teorie asymetrických informací a ochrana spotřebitele* (Bakalářská práce). Masarykova univerzita v Brně, Ekonomicko-správní fakulta, Česká republika.
- Komora auditorů České republiky, (2022). KAČR. Dostupné 10.2.2022 z <https://www.kacr.cz/>
- Komora auditorů České republiky, (2009). Mezinárodní auditorský standard ISA 240 – Postupy auditorů související s podvody při auditu účetní závěrky. KAČR. Dostupné 27.2.2022 z <https://www.kacr.cz/file/3970/isa-240.pdf>
- Komora auditorů České republiky, (2012). Etický kodex pro auditory a účetní znalce. *Mezinárodní federace účetních*. Dostupné 4.1.2022 z https://www.kacr.cz/file/3668/Etick%C3%BD%20kodex_%C3%9Avodn%C3%AD%20texty%20na%20web.pdf
- Komora certifikovaných účetních. (2016). Etický kodex. *Komora certifikovaných účetních*. Dostupné 5.12.2021 z <https://www.komora-ucetnich.cz/cze/informace-komory/normy/eticky-kodex>
- Kovanicová, D. (2005). *Finanční účetnictví: světový koncept IFRS/IAS*. Praha, Česko: BOVA POLYGON
- Králíček, V. & Molín, J. (2014). *Vnější a vnitřní kontrola z pohledu managementu*. Praha, Česko: Wolters Kluwer
- Kupec, V. (2019). *Audit*. Praha, Česko: Vysoká škola finanční a správní
- Mezinárodní federace účetních. (2018). *Etický kodex pro auditory a účetní znalce*. Praha, Česko: Komora auditorů ČR

- Mezinárodní výbor pro etické standardy účetních. (2018). *Mezinárodní etický kodex pro auditory a účetní odborníky (včetně Mezinárodních standardů nezávislosti)*. New York, USA: IFAC. Dostupné 25.1.2022 z <https://www.kacr.cz/file/5681/eticky-kodex-2018-final-cz.pdf>
- Müllerová, L. & Králíček, V. (2020). *Auditing pro manažery aneb jak porozumět ověřování účetní závěrky statutárním auditorem*. Praha, Česko: Wolters Kluwer
- Müllerová, L. & Šindelář, M. (2016). *Účetnictví, daně a audit v obchodních korporacích*. Praha, Česko: Grada Publishing
- Neščáková, L. (2011). *Profesní chování a komunikace*. Praha, Česko: ICU
- Policie ČR, (2022). Odbor hospodářské kriminality. *Policie ČR*. Dostupné 3.3.2022 z <https://www.policie.cz/clanek/uskpvh-ok-odbor-hospodarske-kriminality.aspx>
- Policie ČR, (2022). Odbor obecné kriminality. *Policie ČR*. Dostupné 15.3.2022 z <https://www.policie.cz/clanek/uskpvh-ook-odbor-obecne-kriminality.aspx>
- PricewaterhouseCoopers Česká republika s. r. o. (2014). Celosvětový průzkum hospodářské kriminality 2014. *Hospodářská kriminalita a její „evoluce“*. Dostupné 5.3.2022 z www.pwc.cz/crimesurvey
- PricewaterhouseCoopers Česká republika s. r. o. (2016). Celosvětový průzkum hospodářské kriminality 2016. *Zpráva za Českou republiku*. Dostupné 5.3.2022 z www.pwc.com/cz
- PricewaterhouseCoopers Česká republika s. r. o. (2018). Global Economic Crime and Fraud Survey 2018. *Pulling fraud out of the shadows*. Dostupné 5.3.2022 z www.pwc.cz/crimesurvey
- PricewaterhouseCoopers Česká republika s. r. o. (2020). Global Economic Crime and Fraud Survey 2020. *Fighting fraud: A never-ending battle*. Dostupné 5.3.2022 z www.pwc.cz/crimesurvey
- Schránil, P. & Tvrdoň, J. (2010). *Externí a interní auditing*. Praha, Česko: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s.
- Strouhal, J. a kol. (2016). *Zveřejňování obchodních korporací*. Praha, Česko: Wolters Kluwer
- Surveillance s. r. o. (2021). Crime report 2021 - Přehľad hospodárskej kriminality v Českej a Slovenskej republike za obdobie od roku 2008 do 2020. *Surveillance s. r. o.* Dostupné 7.3.2022 z https://www.surveillance.com/content/3-vzdelavacie-centrum/2-prieskumy/20210623-crime-report-2021/crime-report-2021-by-surveillance_final.pdf

Surveillance s. r. o. (2018). Seriál o tunelování. *Surveillance s. r. o.* Dostupné 20.3.2022 z <https://www.surveillance.com/cs/vzdelavaci-centrum/serial-o-tunelovani>

Volkánová, Z. (2014). *Podvody v účetnictví firem – Jak se jim bránit*. Praha, Česko: Linde Praha

Zack, G. M. (2012) *Financial Statement Fraud: Strategies for Detection and Investigation*. New Jersey, USA: John Wiley & Sons

Seznam tabulek

Tab. 1 Přehled nejvýznamnějších trestních činů hospodářské kriminality podle průměrné škody	40
Tab. 2: Oblasti dat v účetnictví náchylné k manipulaci v účetní jednotce	55
Tab. 3: Situace nápomocné pachatelům ke konání trestné činnosti	63
Tab. 4: Skutečnosti odhalující podvodné jednání	65
Tab. 5 Přehled četností využívání kreativního účetnictví dle velikosti firmy, ve které se nejčastěji vyskytuje	71
Tab. 6: Přehled četností využívání kreativního účetnictví dle právní formy podniku, ve které se nejčastěji vyskytuje	74

Seznam obrázků

Obr. 1 Procentuální zastoupení typů hospodářské kriminality v období od roku 2011 do 2020 ve světě	42
Obr. 2 Sídlo společnosti respondenta	45
Obr. 3 Specializace společností	46
Obr. 4 Způsob podnikání společnosti	47
Obr. 5 Druh právnické osoby	47
Obr. 6 Funkce zastávaná respondentem	48
Obr. 7 Počet let praxe v oboru auditingu, forenzního vyšetřování a hospodářské kriminality ...	48
Obr. 8 Vnímání pojmu kreativní účetnictví	50
Obr. 9 Četnost setkání s kreativním účetnictvím ve formě jeho zneužívání	52
Obr. 10 Nejčastěji využívané praktiky kreativního účetnictví	54
Obr. 11 Velikost společností, u nichž je kreativní účetnictví spatřováno nejčastěji	57
Obr. 12 Právní forma s nejčastějším výskytem využívání kreativního účetnictví	58
Obr. 13 Četnost setkání respondentů s výskytem hospodářské kriminality	59
Obr. 14 Iničiátoři hospodářské kriminality	60
Obr. 15 Druhy hospodářské kriminality	61
Obr. 16 Motivy k podvodnému jednání	62
Obr. 17 Pořadí subjektů dle vnímání nejčastější finanční i nefinanční újmy	68
Obr. 18 Pořadí subjektů s nejčastějším výskytem škod dle váženého aritmetického průměru	69
Obr. 19 Délka procesu objasňování případů podvodného jednání	70
Obr. 20 Postup výpočtu regresní funkce závislosti četnosti využívání metod kreativního účetnictví na velikosti firmy	72
Obr. 21 Bodový graf a regresní přímka závislosti četnosti využívání metod kreativního účetnictví na velikosti firmy	73
Obr. 22 Postup výpočtu Pearsonova korelačního koeficientu závislosti četnosti využívání metod kreativního účetnictví na velikosti firmy	73
Obr. 23 Postup výpočtu regresní funkce závislosti četnosti využívání metod kreativního účetnictví na právní formě podnikání	75
Obr. 24 Bodový graf a regresní přímka závislosti četnosti využívání metod kreativního účetnictví na právní formě podnikání	76
Obr. 25 Postup výpočtu Pearsonova korelačního koeficientu závislosti četnosti využívání metod kreativního účetnictví na právní formě podnikání	76

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Graf četnosti jednotlivých trestných činů v období od roku 2011 do 2020

Příloha č. 3: Graf procenta objasněnosti jednotlivých trestných činů v období od roku 2011 do 2020

Příloha č. 4: Graf vývoje hospodářské kriminality v jednotlivých krajích ČR v období od roku 2011 do roku 2020

Příloha č. 5: Graf procenta objasněnosti hospodářské kriminality za období od roku 2011 do 2020

Příloha č. 6: Rozbor příkladů účetních podvodů ze „Seriálu o tunelování“

Příloha č.: Dotazník

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA PLZEŇ

FAKULTA EKONOMICKÁ

Katedra financí a účetnictví

Dotazníkové šetření k diplomové práci

Kreativní účetnictví a forenzní audit podnikatelských subjektů v ČR

Domažlice 2021/2022

Bc. Tereza Novotná

Příloha č. 1: Dotazník

Vážení,

ráda bych Vás požádala o vyplnění krátkého anonymního dotazníku, který mi bude pomocníkem při zpracování diplomové práce na téma „*Kreativní účetnictví a forenzní audit podnikatelských subjektů v ČR*“. Tato diplomová práce pojednává o kreativním účetnictví, jeho praktikách, motivech pro využívání i nevyužívání, o etických zásadách účetnictví a informační asymetrii. Rovněž se zabývá forezním auditem, jeho definováním a porovnáním s auditem povinným, procesem vyšetřování. K tomuto obsahuje i kapitolu zabývající se hospodářskou kriminalitou, jejími druhy, motivy a následky a možnosti k jejímu předcházení.

Prosím tedy auditory/rky, forenzní vyšetřovatele a vyšetřovatelky, kriminalisty/tky a soudní znalce/znalkyně, kteří se zabývají hospodářskou kriminalitou o odpověď na těchto pár otázek.

Děkuji a jsem s pozdravem

Bc. Tereza Novotná

studentka ZČU v Plzni

Příloha č. 1: Dotazník

Obecné otázky

1. Kde se nachází sídlo Vaší společnosti? (vypište město)

.....

2. Na které služby se Vaše společnost specializuje? (vypište)

.....

.....

3. Podnikáte jako právnická nebo jako fyzická osoba? (vyberte jednu z odpovědí)

právnická osoba

fyzická osoba

fyzická i právnická osoba

• Pokud podnikáte jako právnická osoba, jaká? (vyberte jednu z odpovědí)

společnost s ručením omezeným

jiná:

4. Jakou funkci zastáváte? (vyberte jednu z odpovědí)

statutární auditor/ka

forenzní vyšetřovatel/ka (auditor/ka)

soudní znalec/znalkyně

jiná odpověď:

5. Jak dlouho pracujete v oboru auditingu, forenzního vyšetřování, vyšetřování
hospodářské kriminality nebo soudního znalectví? A jaké byly Vaše předchozí
zkušenosti? (vypište)

.....

.....

Příloha č. 1: Dotazník

Otázky ke pojmu kreativního účetnictví a hospodářské kriminalitě

6. Jak vnímáte pojem kreativní účetnictví u podnikatelských subjektů? (vyberte jednu z odpovědí)
- jako způsob jednání, kterým se snaží manažeři a účetní metodici co nejvěrněji zobrazit skutečnost za užití kreativního myšlení a metod kreativního účetnictví se současným neporušením právních předpisů a informační symetrie
 - jako způsob jednání, kterým se snaží manažeři a účetní metodici zkreslit účetní výkazy či zakrýt určitý podvod
- Zdůvodněte svůj výběr u otázky č. 6: (vypište)
.....
.....
.....
7. Setkáváte se nebo setkali jste se ve své praxi s využíváním technik kreativního účetnictví? (ve smyslu zkreslování účetních výkazů) (vyberte jednu z možností)
- ano
 - ne
8. Jak často se s těmito technikami setkáváte? (vyberte jednu z odpovědí)
- dosud jsem se s ním neseťkal/a
 - jednou jsem se setkal/a
 - několikrát za dobu své praxe (cca. kolikrát)
 - několikrát do roka (cca. kolikrát)
9. S jakými praktikami kreativního účetnictví se setkáváte nejčastěji? (vyberte jednu či více odpovědí)
- Income smoothing (vyrovnávání zisků – minimalizování vývojového trendu zisku, zadržování zisku pro nepříznivé období)
 - Big bath (prohlubování ztráty ve špatném období, pro vyvolání pocitu lepších výsledků v roce následujícím)

Příloha č. 1: Dotazník

- Window dressing (záměrné vylepšování rozvahy pomocí prodeje a zpětného odkupu aktiv, nedodržování zásady opatrnosti, praktiky přeceňování majetku, zkreslené vykazování výnosů, změny v účetní politice přes konec období atd.)
- Mimobilanční financování (aktiva i závazky jsou vykázány u jiných subjektů, snaha snížit míru zadluženosti)
- Agresivní účetnictví (utlačuje princip poctivého a věrného zobrazení skutečnosti, využívání účetních postupů a pravidel čistě pro svůj stanovený cíl)
- Antedatování (záměrné falšování účetních dokladů)
- Appraisal fraud (záměrné zvyšování hodnoty nemovitostí pro získání vyššího hypotečního úvěru či lepších úvěrových podmínek)
- Cookie jar (využívání rezerv, vytvářených v minulých letech)
- Voodoo (záměrné navyšování výnosů pro zvýšení zisku)
- jiná odpověď:

.....
.....

10. Jaké oblasti účetnictví jsou dle Vás nejvíce náchylné k manipulaci ze strany účetní jednotky? (u každé možnosti rozhodněte, zda s tím souhlasíte „ano“, spíše souhlasíte „spíše ano“, spíše nesouhlasíte „spíše ne“ či nesouhlasíte „ne“)

- výnosy
ano spíše ano spíše ne ne
- náklady
ano spíše ano spíše ne ne
- časové rozlišení
ano spíše ano spíše ne ne
- dohadné položky
ano spíše ano spíše ne ne
- opravné položky
ano spíše ano spíše ne ne

Příloha č. 1: Dotazník

- rezervy
- ano spíše ano spíše ne ne
- zásoby
- ano spíše ano spíše ne ne
- majetek
- ano spíše ano spíše ne ne

11. Jaký vliv na finanční zdraví má podle Vás využívání kreativního účetnictví v podniku?
(vypište svůj názor)

.....
.....
.....

12. U jak velkých společností se nejčastěji setkáváte s využíváním metod kreativního účetnictví? (na základě členění dle zákona o účetnictví) (vyberte jednu z odpovědí)

- OSVČ
- mikro
- malá
- střední
- velká

13. Jaké jsou tyto společnosti obvykle právní formy? (vypište)

.....

14. Jak často se setkáváte s nějakým druhem účetního podvodu? (vyberte jednu z odpovědí)

- dosud jsem se s ním neseťkal/a
- jednou jsem se setkal/a
- několikrát za dobu své praxe (cca. kolikrát)
- několikrát do roka (cca. kolikrát)

Příloha č. 1: Dotazník

15. Kdo bývá nejčastěji iniciátorem daného podvodu? (vyberte jednu z odpovědí)

- manažeři
- ostatní zaměstnanci
- vlastníci
- jiná odpověď:

16. S jakými druhy podvodu jste se za svou kariéru v oblasti hospodářské kriminality setkal/a? (vyberte jednu či více odpovědí)

- krádež
- zpronevěra
- korupce
- neoprávněné užívání cizí věci
- pojistný podvod
- úvěrový podvod
- dotační podvod
- daňové delikty
- legalizace výnosů z trestné činnosti („praní špinavých peněz“)
- poškození věřitele, zvýhodnění věřitele
- způsobení úpadku
- zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění
- jiná odpověď:
.....
.....

17. Jaké motivy nejčastěji pachatele vedou k podvodnému jednání? (vyberte jednu či více odpovědí)

- nesoulad mezi povinnostmi a odměnou zaměstnance
- osobní cíle a důvody
- firemní neúspěchy a neschopnost dosáhnout vytýčených cílů

Příloha č. 1: Dotazník

jiná odpověď:

.....
.....
.....

18. Co obvykle napomáhá pachateli v konání podvodného jednání? (u každé možnosti rozhodněte, zda s tím souhlasíte „ano“, spíše souhlasíte „spíše ano“, spíše nesouhlasíte „spíše ne“ či nesouhlasíte „ne“)

- špatně nastavené etické zásady ve společnosti

ano spíše ano spíše ne ne

- nesprávně nastavený vnitřní kontrolní systém

ano spíše ano spíše ne ne

- nenastavené odpovědnosti za jednotlivé oblasti ve společnosti

ano spíše ano spíše ne ne

- nedůslednost společnosti v případných trestech za určitá pochybení

ano spíše ano spíše ne ne

- nerovnoměrné rozložení informací a interních dat

ano spíše ano spíše ne ne

- jiná odpověď:

.....
.....

19. Jaké skutečnosti Vám mohou napomoci k odhalení účetního podvodu? (u každé možnosti rozhodněte, zda s tím souhlasíte „ano“, spíše souhlasíte „spíše ano“, spíše nesouhlasíte „spíše ne“ či nesouhlasíte „ne“)

- nesprávné zaúčtování transakcí

ano spíše ano spíše ne ne

- změny významné povahy proúčtované na poslední chvíli

ano spíše ano spíše ne ne

- chybějící dokumentace a vzájemně si odporující záznamy

Příloha č. 1: Dotazník

ano spíše ano spíše ne ne

- chybějící majetek či zásoby

ano spíše ano spíše ne ne

- neúměrná životní úroveň daného pachatele s výši jeho příjmů

ano spíše ano spíše ne ne

- bankovní účty v daňových rájích

ano spíše ano spíše ne ne

- přísliby vysokých odměn pracovníků

ano spíše ano spíše ne ne

- jiná odpověď:

.....
.....

20. Komu nejčastěji vzniká finanční či nefinanční škoda v důsledku účetního podvodu?

(číselně seřad'te od 1 (nejméně obvyklé) po 4 (nejvíce obvyklé) dle Vašeho názoru)

dané společnosti, o jejichž finanční výkazy se jedná

státu (např. v důsledku krácení daní)

finanční instituci (např. v důsledku úvěrového nebo pojistného podvodu)

mateřské společnosti nebo skupině firem (jako poškození dobrého jména

.....
.....

21. Jak dlouho v průměru trvá objasňování u takovýchto případů? (vyberte jednu

z odpovědí)

- do 1 měsíce
- 1–6 měsíců
- 7–12 měsíců
- déle jak 1 rok

Příloha č. 1: Dotazník

Takto vyplněný dotazník prosím odešlete na e-mailovou schránku:

tereznov@students.zcu.cz

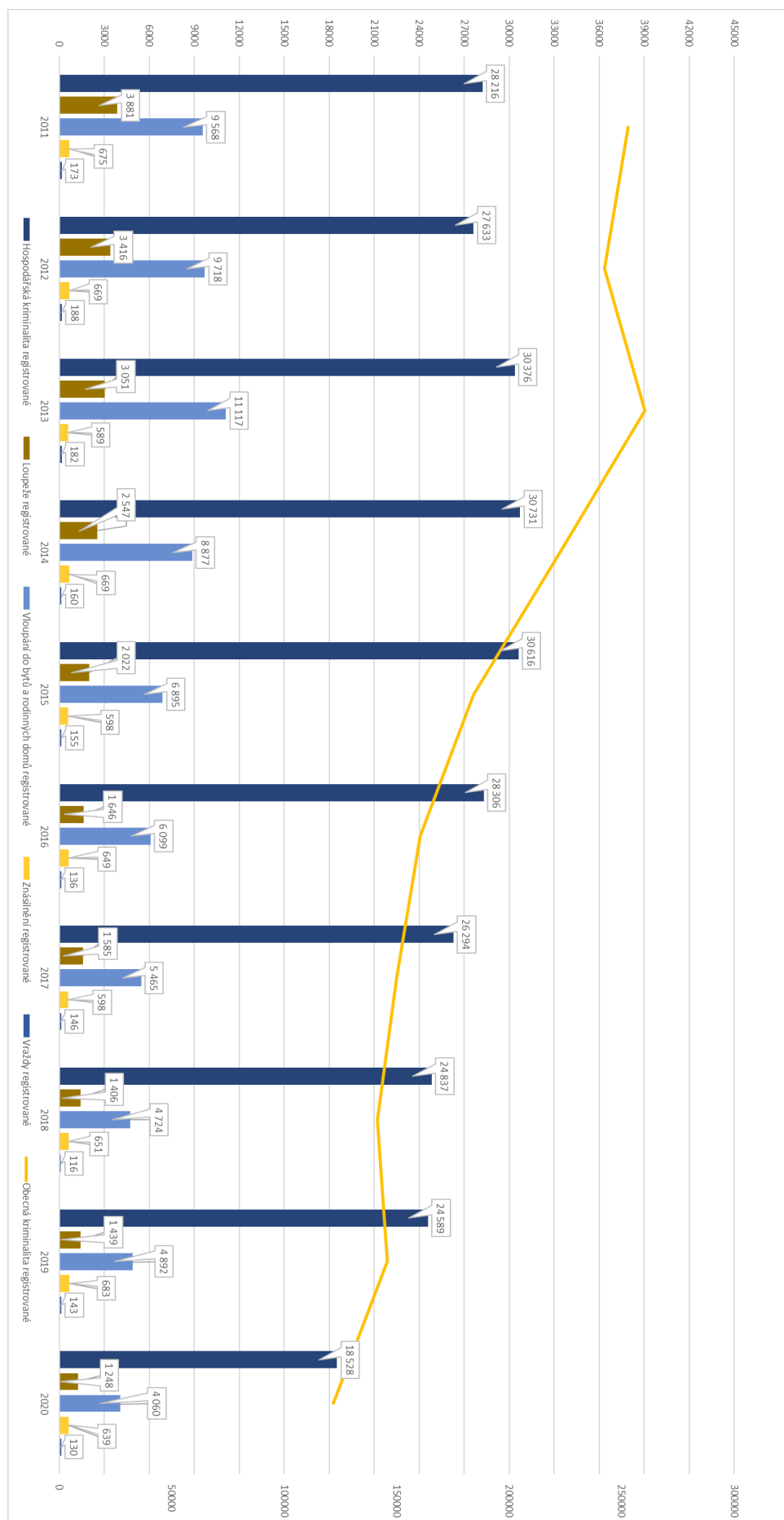
Případně by mi také velmi pomohlo, kdybyste dotazník pro vyplnění poslali i Vaším kolegům/kolegyním.

Děkuji za Vámi věnovaný čas

Bc. Tereza Novotná

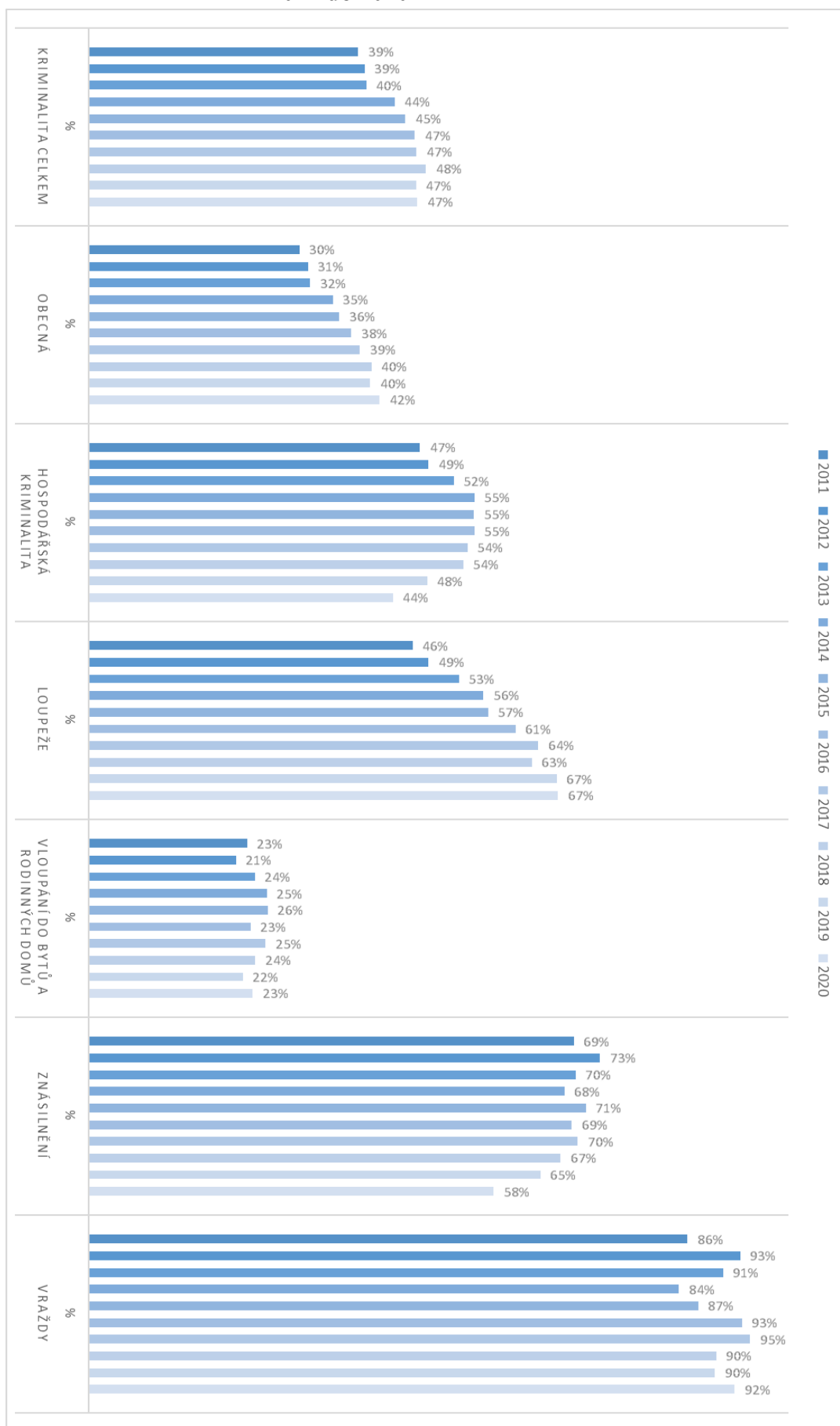
studentka ZČU v Plzni

Příloha č. 2: Graf četnosti jednotlivých trestných činů v období od roku 2011 do 2020

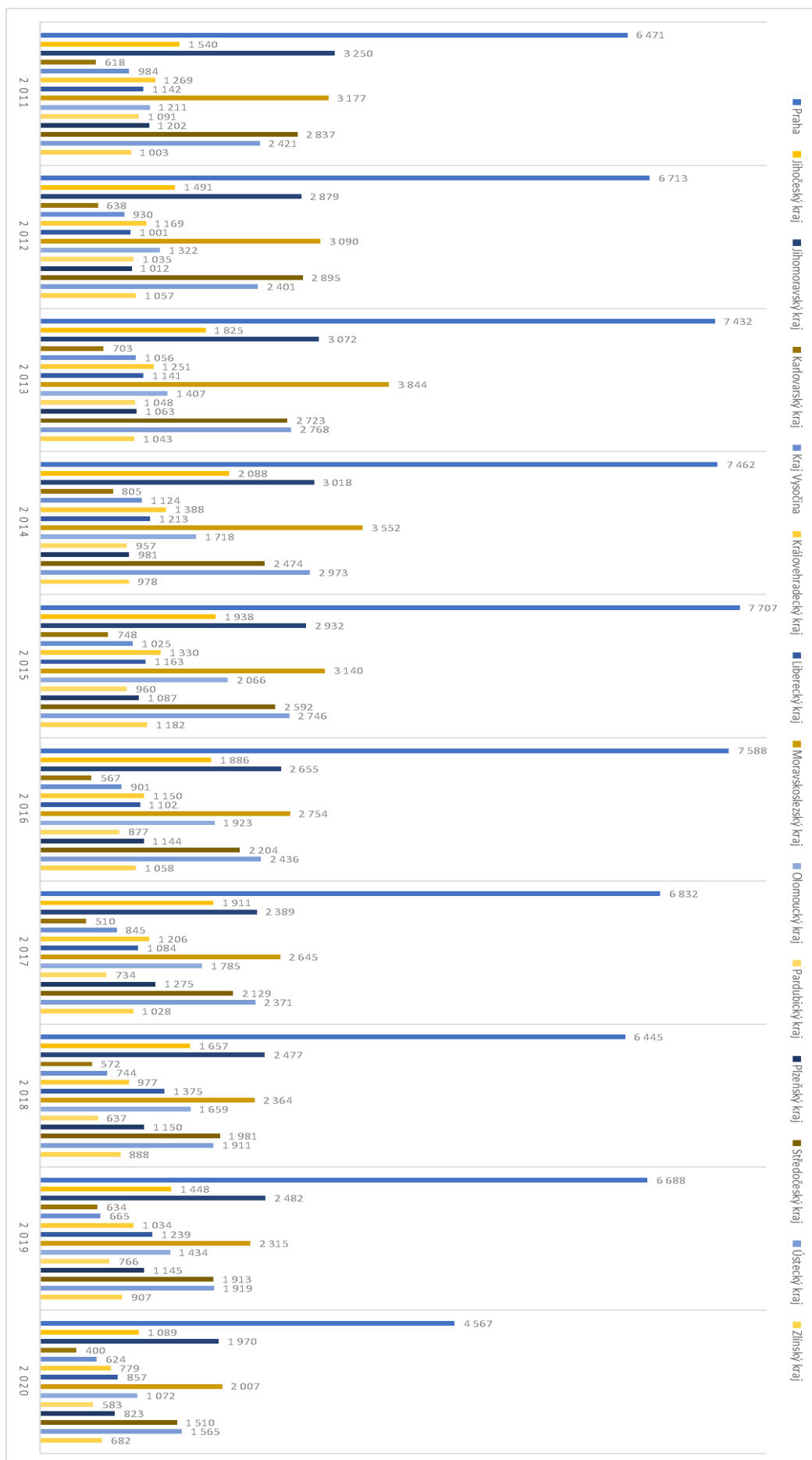
Zdroj: vlastní zpracování, dle ČSÚ (2011-2020)

Příloha č. 3: Graf procenta objasněnosti jednotlivých trestných činů v období od roku 2011 do 2020

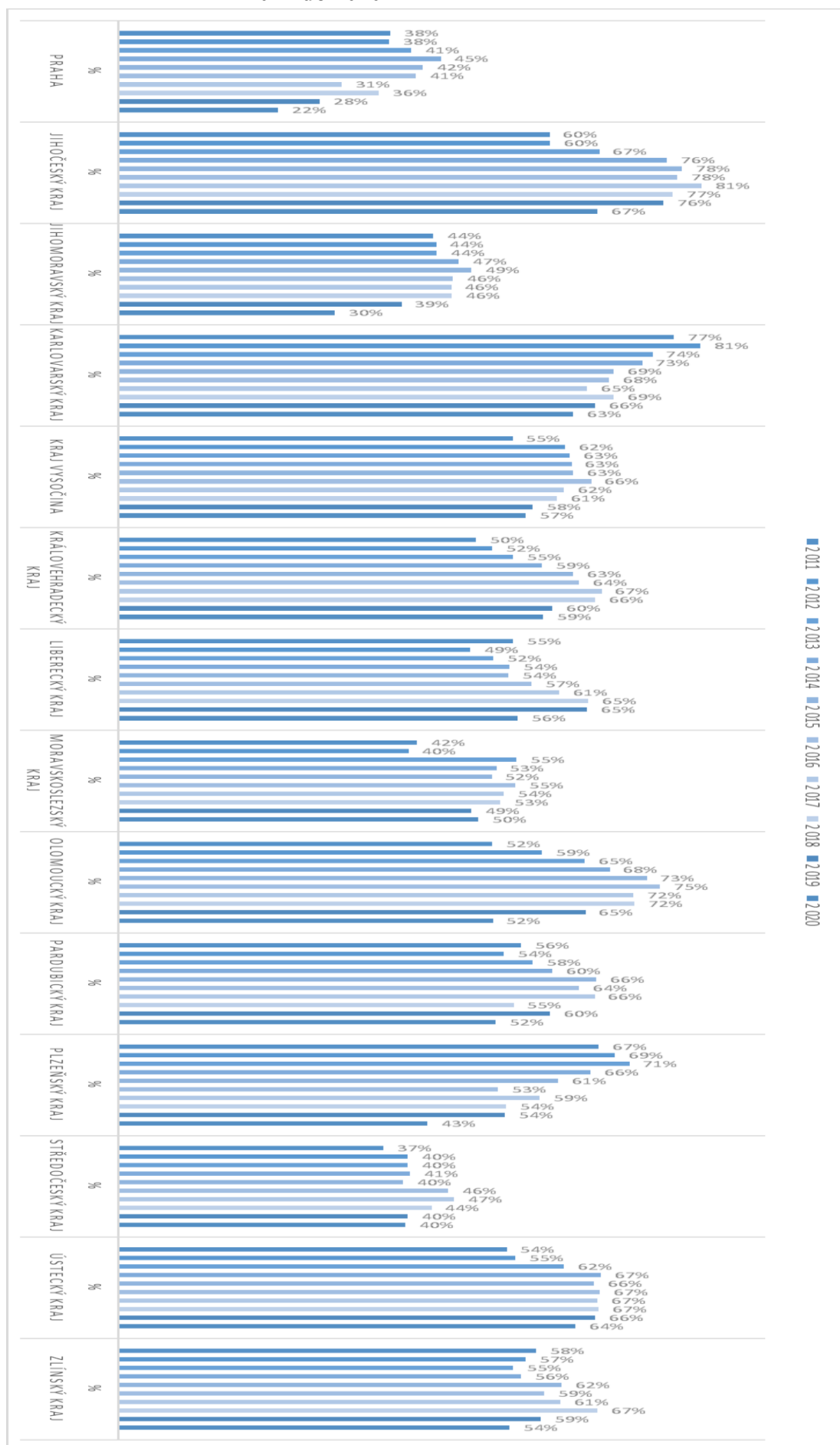
Zdroj: vlastní zpracování, dle ČSÚ (2011-2020)

Příloha č. 4: Graf vývoje hospodářské kriminality v jednotlivých krajích ČR v období od roku 2011 do roku 2020

Zdroj: vlastní zpracování, dle ČSÚ (2011-2020)

Příloha č. 5: Graf procenta objasněnosti hospodářské kriminality za období od roku 2011 do 2020

Zdroj: vlastní zpracování, dle ČSÚ (2011-2020)

Příloha č. 6: Rozbor příkladů účetních podvodů ze „Seriálu o tunelování“

Pro ilustraci několika z případů hospodářské kriminality, budou dále uvedeny čtyři příběhy zveřejněné na webových stránkách společnosti Surveillence s. r. o. v sekci „Seriál o tunelování“. Všechny čtyři níže probraných případů bylo uvedeno na těchto webových stránkách v letech 2020 a 2021. Jedná se konkrétně o tyto příběhy:

- Případ č. 37: Vyvedení peněžních prostředků z poškozené společnosti pořízením významně nadhodnocených IT služeb od spřízněné společnosti,
- Případ č. 42: Vyvedení peněžních prostředků pod záminkou úhrady reálně nedodaného zboží a služeb, maskováno zaúčtováním fiktivních faktur,
- Případ č. 44: Vyvedení peněžních prostředků úpadce, maskovaných poskytnutím půjčky a jejím umořením projektem fúze,
- Případ č. 53: Prodloužení splatnosti pohledávky úpadce z půjčky poskytnuté blízké osobě o 15 let bez získání jakéhokoli protiplnění. (Surveillence, 2020-2021)

Případ č. 37: Vyvedení peněžních prostředků z poškozené společnosti pořízením významně nadhodnocených IT služeb od spřízněné společnosti

První příklad, který zde bude rozebrán je případ vyvedení peněžních prostředků z poškozené společnosti pořízením významně nadhodnocených IT služeb od spřízněné společnosti, který byl zveřejněn v seriálu o tunelování jako 37. případ 28.10.2020. Poškozena v tomto případě byla společnost KLUSTER, jejíž jediný jednatel a společník se 49% podílem záměrně zavinil toto poškození. Tento rozhodl o nákupu IT služeb od společnosti VALERY, jejímž je opět jediný jednatel a zároveň jediným podílníkem. Obchod týkající se údržby a oprav výpočetní techniky, přičemž částka na úhradu těchto služeb byla několikanásobně vyšší, než by danou službu společnost pořídila jinak. Pachatel byl obviněn a také usvědčen hned ze dvou trestných činů:

- Zneužití informace a postavení v obchodním styku,
- porušení povinností při správě cizího majetku. (Surveillence, 2020)

Daný společník vystavil v roce 2014 ze společnosti VALERY na společnost KLUSTER dvě faktury za opravu serverového disku a správu výpočetní techniky v celkové částce 4 049 870 Kč, které byly následně uhrazeny. Tento obchod však provedl bez souhlasu druhého společníka a valné hromady společnosti. Z obchodu zároveň nevzešla žádná smlouva ani objednávka, jenž by nějaký vztah mezi společnostmi dokládala, a tak nebyl stanoven ani obsah ani cena poskytnutých služeb. Oborný znalec odhadnul cenu běžnou za tyto služby

Příloha č. 6: Rozbor příkladů účetních podvodů ze „Seriálu o tunelování“

nanejvýš na 513 645 Kč, tím pádem vznikla společnosti KLUSTER škoda ve výši 3 536 225 Kč. (Surveillance, 2020)

Pachatel navíc porušil společenskou smlouvu, v níž bylo stanoveno, že se společník má chovat tak, aby nepoškodil majetek ani jméno společnosti a zároveň také bod, který zakazuje společníkovi jednat a uzavírat obchody ve stejné nebo obdobné podnikatelské činnosti, jako společnost KLUSTER, což druhá společnost VALERY dle obchodního rejstříku vykazovala. (Surveillance, 2020)

V roce 2019 byl obviněný uznán vinným a trest byl stanoven jako:

- Odnětí svobody na dva roky s podmíněným odkladem na čtyři roky,
- peněžitý trest ve výši 900 000 Kč,
- zákaz výkonu funkce ve statutárních orgánech obch. společností, družstev a prokury na dobu 5 let,
- náhrada škody společnosti KLUSTER. (Surveillance, 2020)

Případ č. 42: Vyvedení peněžních prostředků pod záminkou úhrady reálně nedodaného zboží a služeb, maskováno zaúčtováním fiktivních faktur

Druhý příklad se týká vyvedení peněžních prostředků pod záminkou úhrady reálně nedodaného zboží a služeb, které bylo maskováno zaúčtováním fiktivních faktur. Tento byl rozebírán v seriálu o tunelování 20.1.2021. Došlo tak k poškození společnosti MODES, jejíž ředitel spolu s vedoucím zásobování a dopravy vyvedli peněžní prostředky pomocí zaúčtování fiktivních faktur. V tomto případě tedy došlo opět k více trestným činům najednou:

- Vedoucí zásobování se dopustil dvou trestných činů. Byly jimi dopomáhání ke zločinu zpronevěry a zkraslování údajů o hospodaření společnosti,
- ředitel společnosti se poté dopustil trestného činu zpronevěry. (Surveillance, 2021)

Daný pracovník byl přesvědčen ředitelem společnosti k potvrzení 17 faktur v celkové částce 1 455 760 Kč, v jejíž výši byla stanovena i škoda společnosti. Tyto transakce se měly v účetnictví společnosti MODES objevit během 10 měsíců v roce 2009, kdy každá transakce byla podložena likvidačním listem podepsaným vedoucím zásobování ve smyslu věcné a cenové kontroly. Zboží od dvou evidovaných společností však dodáno nebylo, což tento pracovník dobře věděl, ale přesto na popud ředitele dále faktury potvrzoval. Obě tyto společnosti byly spřízněné směrem k řediteli společnosti MODES, a tak mu byly vyvedené peníze k dispozici. (Surveillance, 2021)

Příloha č. 6: Rozbor příkladů účetních podvodů ze „Seriálu o tunelování“

Oba účastníci byli uznáni vinnými a jejich trest byl následující:

- Vedoucímu zásobování byl udělen trest odnětí svobody na dobu dvou let s podmíněným odkladem dva a půl roku,
- bývalý ředitel MODES byl odsouzen pro zločin zpronevěry. (Surveillance, 2021)

Případ č. 44: Vyvedení peněžních prostředků úpadce, maskovaných poskytnutím půjčky a jejím umořením projektem fúze

Kapitola pokračuje případem vyvedení peněžních prostředků úpadce, maskovaných poskytnutím půjčky a jejím umořením projektem fúze. Případem se seriál o tunelování zabýval dne 24.2.2021. V tomto případě existovali dva pachatelé, jedním z nich byl jediný akcionář společnosti a druhým byl člen představenstva stejné společnosti, tedy společnosti JAVI. Tito dva se pak dopustili těchto trestných činů:

- Bezdůvodné obohacení obou pachatelů,
- ochuzení společnosti JAVI a způsobení jejího úpadku. (Surveillance, 2021)

Celý podvod proběhl následovně. Jediný akcionář společností JAVI a DEX prodal členovi představenstva těchto dvou společností 100 % akcií, jak společnosti JAVI, tak i společnosti DEX. Na toto však neměl dostatek finančních prostředků. A tak poskytl půjčku společnosti DEX na základě smluvního dokladu a tyto peníze byly vloženy na účet člena představenstva, který převedl celou částku ve výši 100 milionů Kč na účet teď již bývalého akcionáře za akcie za obě společnosti zároveň. Zároveň byl odsouhlasen projekt fúze mezi těmito dvěma společnostmi, který zapříčinil, že pohledávka společnosti JAVI za společností DEX zanikla. V té chvíli byla ochuzena společnost JAVI o pohledávku, bývalý akcionář získal zmíněných 100 milionů Kč a člen představenstva se stal jediným akcionářem obou společností najednou, aniž by za to musel zaplatit ze svého. Toto poté způsobilo úpadek společnosti JAVI. (Surveillance, 2021)

Případ č. 53: Prodloužení splatnosti pohledávky úpadce z půjčky poskytnuté blízké osobě o 15 let bez získání jakéhokoli protiplnění

Posledním případem je případ prodloužení splatnosti pohledávky úpadce z půjčky poskytnuté blízké osobě o 15 let bez získání jakéhokoli protiplnění. Tento byl rozebrán na webové stránce společnosti Surveillance 22.9.2021. Tento případ je zastoupený dvěma pachateli, jedním z nich bylo vedení společnosti, jež byla v úpadku a druhým pak její majoritní akcionář se 65 % akcií. Tímto se dopustili:

Příloha č. 6: Rozbor příkladů účetních podvodů ze „Seriálu o tunelování“

- Bezdůvodného obohacení akcionáře,
- poškození věřitelů úpadkové společnosti v insolvenčním řízení. (Surveillance, 2021)

Celý případ vznikl na základě uzavření smlouvy o půjčce z roku 2011, kdy daná společnost poskytla půjčku ve výši 3,5 mil. Kč svému většinovému akcionáři. Tato půjčka byla splatná do konce roku 2013 včetně úroků. Avšak v roce 2014, v době, když už byla společnost v úpadku, došlo k dodatku uzavřené smlouvy. Tento dodatek byl odsouhlasen valnou hromadou, avšak to zapříčinil především zmíněný majoritní akcionář, který s většinou hlasů si mohl tuto změnu sám odsouhlasit. Změna se týkala prodloužení splatnosti o 15 let, tedy do konce roku 2028, v této době měly být rovněž splatné úroky. Avšak výše úrokové sazby se nijak nezvýšila a zůstala na velmi nízké úrovni 1,2 % p.a., přičemž v této době se spotřebitelské úvěry pohybovali kolem 12 % p.a. (Surveillance, 2021)

Tímto byla záměrně ochuzena, jak daná společnost, tak i její věřitelé, kteří měli být z těchto peněz vypořádáni v insolvenčním řízení v roce 2015. Vzhledem k zániku společnosti, tak zanikla i pohledávka společnosti a tím byl obohacen zmíněný akcionář. Škoda však nebyla jen v hodnotě 3,5 mil. Kč, ale rovněž i část úroků. (Surveillance, 2021)

Porovnání případů a vyvození závěrů z této kapitoly

Tyto čtyři případy jsou viditelně spojené jedním znakem. Tímto je primární lidský zdroj, z něhož plyne trestné jednání. Těmi jsou osoby z vedení daných společností, až na jednu osobu z případu vyvedení peněžních prostředků pomocí zúčtování fiktivních faktur, ve které byla zapojen i jeden ze zaměstnanců, a to konkrétně vedoucí zásobování. Zároveň při výběru příkladů, bylo preferováno, aby každý z příběhů se zakládal na jiném druhu podvodného jednání. Proto se výše objevily tyto situace:

- Zneužití firemních informací,
- porušení povinností při správě majetku,
- zpronevěra,
- zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění,
- dopomáhání k trestné činnosti,
- bezdůvodné obohacení,
- způsobení úpadku,
- maření insolvenčního řízení.

Příloha č. 6: Rozbor příkladů účetních podvodů ze „Seriálu o tunelování“

V těchto daných případech vznikala škoda pouze daným společnostem, o jejichž účetní výkazy se jednalo, a to v prvních třech případech. V posledním případě šlo o škodu, která vznikla věřitelům, jenž by jinak v insolvenčním řízení mohli být plně uspokojeni

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá třemi základními pojmy. Těmito byly kreativní účetnictví, forenzní audit a hospodářská kriminalita. V rámci prvního termínu proběhlo vysvětlení tohoto pojmu, nadnesení kontroverze ohledně chápání odborníky a představení nejčastěji využívaných praktik. Toto bylo doplněno o motivy, jež doprovázejí obě strany mince. Druhá problematika týkající se forenzního auditu byla sestavena z definice forenzního auditu, vymezení jeho rozdílů vůči externímu auditu, dále také objasnění funkce forenzního auditora, procesu vyšetřování a jeho nástrojů. Poslední pojem stanovil další druhy podvodného jednání, vysvětlil, co je to podvod, jaké jsou jeho motivy, následky, a jak mu předcházet. K tomuto pojmu byla v praktické části představena data ohledně výskytu hospodářské kriminality za roky 2011 až 2020 v ČR. Tímto se zabývala i část výzkumného šetření. Dotazníkové šetření se dále zaměřovalo především na kreativní účetnictví, nejčastěji využívané metody a všeobecné vnímání tohoto pojmu odbornou veřejností z řad forenzních auditorů, auditorů, soudních znalců a jiných odborníků z této oblasti.

Klíčová slova

Kreativní účetnictví, forenzní audit, hospodářská kriminalita

Abstract

This thesis dealt with three basic concepts. These were creative accounting, forensic auditing and economic crime. During the first term, this term was explained, the controversy raised regarding the understanding by experts and the most frequently used practices were presented. This was supplemented by motifs that accompany both sides of the coin. The second issue related to the forensic audit, was compiled from the definition of the forensic audit, the definition of its differences compared to the external audit, as well as the clarification of the function of the forensic auditor, the investigation process and its tools. The last term established other types of fraudulent behavior, explained what fraud is, what are its motives, consequences, and how to prevent it. For this concept, data on the occurrence of economic crime for the years 2011 to 2020 in the Czech Republic were presented in the practical part. This was also dealt with in part of the research investigation. The questionnaire survey focused primarily on creative accounting, the most frequently used methods and the general perception of this term by the professional public from the ranks of forensic auditors, auditors, forensic experts and other experts in this field.

Keywords

Creative accounting, forensic audit, economic crime